

NIKHTA Δ. ΧΑΒΙΑΡΑ

Α ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ

Ι
Η
C

C
Y
M
H
C

ΤΟΜΟΣ Α' - ΤΕΥΧΟΣ Α'

ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ, ΥΠΑΠΑΝΤΗ,
ΑΓΙΑ ΑΝΝΑ, ΑΓΙΟΙ ΣΑΡΑΝΤΑ, ΕΛΕΟΥΣΑ
ΥΠΑΠΑΝΤΗ ΚΑΙ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ΝΑΝΟΥΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Ι. ΜΟΝΗΣ. ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ

ΚΩΔΙΚΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: 001887

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: 29.1.7. 2014

ΤΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ
ΤΗΣ
ΝΗΣΟΥ ΣΥΜΗΣ

ΝΙΚΗΤΑ Δ. ΧΑΒΙΑΡΑ
ΤΕΩΣ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ
ΕΚΤΑΚΤΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΣΥΜΗΣ

ΤΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΥΜΗΣ

ΗΤΟΙ :
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ, ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ
ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ
ΣΥΜΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ Α'

ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ
ΥΠΑΠΑΝΤΗ, ΑΓΙΑ ΑΝΝΑ, ΑΓΙΟΙ ΣΑΡΑΝΤΑ
ΕΛΕΟΥΣΑ
ΥΠΑΠΑΝΤΗ ΚΑΙ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ΝΑΝΟΥΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1962

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ
ΤΩ, ΑΓΑΠΗΤΩ, ΜΟΙ ΜΑΘΗΤΗ,
ΙΩΑΝΝΗ, ΕΜΜ. ΤΣΑΒΑΡΗ,
ΠΛΟΙΑΡΧΩ,
ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ Η.Π.Α.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μετά τὴν ἐκ τοῦ Γυμνασίου ἀποφοίτησιν ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου *Μιχαήλ* ἠρευνήσαμεν κατὰ προτροπὴν τοῦ πατρὸς τὰ ἐν τῇ πατρίδι μοναστήρια ἥτοι τὰς ἐκκλησίας, τὰς μονάς, τὰ μονύδρια καὶ τοὺς ναῖσκους πρὸς ἀνακάλυψιν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν. Ἐν τῇ ἐρευνῇ δὲ ταύτῃ βαθεῖαν ἐντύπωσιν ἐνεποίησαν ἡμῖν ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν μοναστηρίων, αἱ χριστιανικαὶ ἐπιγραφαί, αἱ τοιχογραφίαι καὶ αἱ ἀναφερόμεναι εἰς αὐτὰ παραδόσεις καὶ ἐλαμβάνομεν προχείρους σημειώσεις, ἐπιφυλαττόμενοι νὰ καταγίνωμεν λεπτομερῶς εἰς τὴν μελέτην αὐτῶν πρὸς διαλεύκανσιν τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς ἱστορίας τῆς πατρίδος.

Λαβόντες δὲ τὰ πτυχία μας τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἠναγκάσθημεν νὰ ἐργασθῶμεν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Σουδάν, ὁπόθεν ἐπανελθόντες εἰς Σύμην ἀπεφασίσσαμεν νὰ πραγματοποιήσωμεν μετὰ 35 ἐτῶν ἀπουσίαν τὴν παλαιὰν ἀπόφασιν ἡμῶν, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπέληφθημεν τῆς ἐρεῦνης καὶ μελέτης τῶν μοναστηρίων μόνος πλέον, διότι καὶ ὁ πατὴρ καὶ ὁ ἀδελφὸς δυστυχῶς ἐγκατέλιπον διὰ παντὸς τὰ ἐγκόσμια καὶ ἔστω ἡ μνήμη τῶν αἰωνία.

Εὐτυχῶς ὁμως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ οἰκογενειακοῦ φίλου ὁδοντιάτρον κ. Κώστα Ἀλ. Φαρμακίδου εὗρον πρόθυμον καὶ ἄοκνον συνεργάτην, ὅστις πολλαχῶς συνέβαλεν εἰς τὰς ἐρεῦνας μου καὶ μετὰ ψυχώσεως κατέγινε πρὸς λήψιν τῶν ἀπαιτουμένων σχεδιαγραμμάτων καὶ φωτογραφιῶν. Εἰς τοῦτο δὲ συνέβαλε καὶ ὁ ἀγαπητός μοι ἀνεψιὸς Γεώργιος Β. Λεβεντέρης.

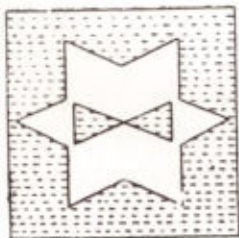
Ἀμφοτέρους τοὺς ἀνωτέρω συνεργάτας μου εὐχαριστῶ θερμῶς καθὼς καὶ τὸν ἀγαπητόν μοι μαθητὴν Ἰωάννην Ἑμμ. Τσαβαρῆν, πλοίαρχον τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν

τῆς Ἀμερικῆς διὰ τὴν ὑλικὴν ἐνίσχυσιν, τὴν ὁποίαν ἐξ εὐλαβείας πρὸς
τὰ Μοναστήρια τῆς πατρίδος προσέφερε πρὸς ἔκδοσιν τοῦ παρόντος
δι' ὅπερ καὶ ἐκρίναμεν εὐλογον νὰ ἀφιερώσωμεν εἰς αὐτὸν τὸ ἔργον.

Εἰς δὲ τὴν ἀγαπητὴν μου θυγατέρα Μαρίαν, ἣτις φιλοτίμως
προσέφερε πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν ἀπονέμω τὰς καλυτέρας πατρι-
κὰς εὐχάς.

Ἐν Αἰγαίνῳ Σέμης τῇ 4ῃ Φεβρουαρίου 1962.

ΝΙΚΗΤΑΣ Α. ΧΑΒΙΑΡΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εἰς τὴν Σύμῃν ὁ Χριστιανισμὸς εἰσῆλθεν ἀπὸ τοῦ Ε' ἢ ΣΤ' αἰῶ-
νος μ.Χ. Τοῦτο ἀσφαλῶς συμπεραίνεται πρῶτον ἀπὸ χριστιανικὰς ἐπι-
γραφάς, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσεν ὁ μακαρίτης πατὴρ μου¹ καὶ περὶ τῶν
ὁποίων θὰ σημειώσωμεν τὰ δέοντα εἰς τὰ οἰκεῖα μέρη, καὶ δεύτερον ἀπὸ
παλαιοχριστιανικὰς βασιλικάς, τὰς ὁποίας θὰ μελετήσωμεν εἰς τὸ παρὸν
ἔργον. Εἰς μίαν δὲ ἐκ τούτων, τὴν εὗρισκομένην εἰς Νημπορείον, εἰς
τὸν χώρον τῆς ὁποίας μεταγενεστέρως ἐκτίσθησαν οἱ ναῖσκοι τῆς Πα-
ναγίας Κοιμήσεως, τῆς Ἀγίας Κράας καὶ τοῦ Μεσα-
σωτήρη, ἀνευρέθη σπουδαῖον ψηφιδωτόν².

Ἀλλὰ καὶ κιονόκρανα καὶ βωμοὶ μετὰ εἰδωλολατρικῶν συμβόλων,
κεφαλῶν βοῶν, σταφυλῶν, ταινιῶν κ.τ.τ., οἱ ὅποιοι, χρησιμοποιηθέντες
ὡς στυλοὶ Ἀγίων Τραπεζῶν ἢ ὡς Ἱεραὶ Τράπεζαι δὲν μετεκινήθησαν,
καθὼς καὶ ἡ ἀνέγερσις Χριστιανικῶν ναῶν ἐπὶ θεμελίων εἰδωλολατρικῶν
κυρίων, ὅπως τοῦ Προφήτου Ἡλίου, τῆς Ἀγίας Αἰκατε-
ρίνης, τοῦ Σωτήρη τῆς Ἀνγῆς, δύνανται γὰρ ὑποστηρίζουν τὴν
λίαν ἐνωρὶς εἴσοδον τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Σύμῃν.

Εἰσῆχθη δὲ ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὴν Σύμῃν πιθανώτατα ἐκ τοῦ ἀπέ-
ναντι τῆς Σύμης τμήματος τῆς Ροδίω Περαιᾶς, ἡ ὁποία κοινῶς
ἐν Σύμῃ λέγεται Πέρα (τὰ) καὶ ἀπέχει τῆς Σύμης ὀλίγα μίλια. Διότι
ἡ Σύμη καὶ π.Χ. καὶ μ.Χ. ὡς μέρος τῆς Ροδιακῆς συμπολιτείας καὶ ὑπὸ
τοὺς Ρωμαίους ὑπήγετο εἰς τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Ροδιακῆς συμπολιτείας,
ἐφ' ὅσον ἀπετέλει μέρος τοῦ ἐν τῇ Περαιᾷ δήμου τῶν Θυσσαρου-
τίων³, καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἐφ' ὅσον ἐπῆγετο εἰς τὸ θέμα

1. Δημ. ο. σ. θ. Χαβιαρεῶ, Συλλογὴ ἐπιγραφῶν καὶ περιγραφὴ Χριστιανικῶν
ἀρχαιοτήτων, ἐν Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς Πετροπόλεως, τόμ. XIX (1912) σ. 147-170.

2. Περὶ τῆς Βασιλικῆς ταύτης καὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ, περὶ ὧν θὰ ἀσχοληθῶμεν καὶ
ἡμεῖς ἐν συνεχείᾳ τοῦ παρόντος ἔργου βλ. Π. Ἡρ. Ααζαρίδου: Συμβολὴ εἰς τὴν με-
λέτην τῶν παλαιοχριστιανικῶν μνημείων Δωδεκανήσου, ἀνάτυπον ἐκ τῶν πεπραγμένων τοῦ
Θ' διεθνoῦς Βυζαντινολογικοῦ συνεδρίου Θεσσαλονίκης, τόμ. Α' Ἀθῆναι 1954 σ. 241-242.

3. Νικητὰ καὶ Μιχαήλ Α. Χαβιαρεῶ, Ἐπιγραφαὶ Περαιᾶς τῶν Ροδίων,
ἐν Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι τοῦ 1911, ἀρ. 52. σ. 61 κ.ε. Παρὰ τὴν γνώμην μας ταύ-

τῶν Κιβρωτιῶν¹, πρὸς τοῦτοις δὲ διότι ἡ Σύμη μέχρι τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος ὑπῆγετο ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Τραχείας² ἥτις κεῖται ἀπέναντι τῆς Σύμης³ ἐπὶ τῆς Περαίας.

Ἡ δὲ ἐπικοινωνία τῆς Σύμης μετὰ τῆς Περαίας ἦτο πυκνοτάτη καὶ διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους καὶ πρὸς τοῦτοις διὰ λόγους οἰκονομικοῦς, διαρκέσασα μέχρι τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου⁴.

Ἰδρυσαν δὲ οἱ Συμαῖοι ἐπὶ τῆς νήσου των 14 μὲν ἐκκλησίας ἐνοριακὰς ἐξόχως ὠραίας καὶ πλουσίως κεκαλλωπισμένας, ἐκ τῶν ὁποίων τὴν Μεγάλην Παργίαν, ἐν τῇ ἀρχαία ἀκροπόλει, ἀνετίναξαν οἱ Γερμανοὶ τὴν 26ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1944, ἀντικατασταθεῖσαν διὰ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου μετονομασθέντος Μεγάλη Παργία, δύο μεγάλας καὶ ἱστορικὰς μονάς, τὴν μονὴν τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, τὴν ἐπονομαζομένην τοῦ Παρορμίτου καὶ τὴν μονὴν τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, τὴν ἐπονομαζομένην τοῦ Ροκορνιῶτου, 13 Μονὸδρια καὶ 11 παρεκκλήσια ἐν ταῖς Μοναῖς καὶ τοῖς Μονοδρίοις καὶ 71 ἐξωκκλήσια ἥτοι ναῖσκους, ἐν συνόλῳ δὲ 111 Μοναστήρια ὡς γενικῶς ἐν Σύμῃ ὀνομάζονται τὰ ἱερὰ τῆς θρησκείας ἰδρύματα, ἐκτὸς 10 ἄλλων καταστραφέντων καὶ ἐγκαταλειφθέντων, ἥτοι ἐν συνόλῳ 121.

Τοιοῦτοτρόπως εἰς κάθε λιμένα καὶ ὄρμον, εἰς κορυφὰς ὄρεων καὶ λόφων, εἰς ὑπορείας καὶ κλιτῦς καὶ κοιλάδας καὶ παρὰ τὰς ὁδοὺς τῆς ὑπαίθρου συναντᾷ τις ἱεροὺς ναῖσκους, οἱ ὅποιοι καλῶς ὅπως οὖν διατηρούμενοι ἐκφράζουν τὴν μεγάλην λατρείαν καὶ βαθεῖαν εὐλάβειαν τῶν Συμαίων πρὸς τὰ ἱερὰ τῆς πατρίου πίστεως.

Πότε ὁμως ἐκτίσθησαν τοσαῦτα μοναστήρια ἐν οὕτῳ μικρᾷ νήσῳ οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ. Αἰοῦ περὶ τοῦτου οὐδεμίαν ἔνδειξιν παρέχουν εἰς τὸν ἐρευνητὴν. Πάντως δὲν ἐκτίσθησαν ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἐποχῇ ἀλλὰ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. Περὶ ὀλίγων δὲ μόνον ἠμποροῦμεν νὰ διατυπώσωμεν συμπεράσματα περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἰδρύσεως αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ταῦτα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον πιθανά. Ἐλάχιστα δὲ παρέχουσιν ἀσφαλῆ τὸν χρόνον τῆς ἰδρύσεώς των.

τὴν οἱ κ. κ. P. M. Frasser καὶ G. E. Bean φερουσιν ὅτι ἡ Σύμη ἀπετέλει μέρος τοῦ ἐπίσης ἐν τῇ Περαίᾳ δήμου τῶν Κασαρέων. Βλ. The Rhodian Peraea and islands, London 1954, σ. 140.

1. Michel D. Volonakis, The islands of Roses and her eleven sisters, London 1922, σ. 218.

2. Δημοσθένης Χαβιαρᾶ, Ἡ Σύμη ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει καὶ ἡ Ροδίων μητρόπολις τῆς ἐπαρχίας τῶν νήσων. Μελέται περὶ τῆς νήσου Σύμης, ἐν Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ Ἀλεξανδρείας 1915, σ. 409 κί.

3. Ἡ Τραχεῖα μέχρι σήμερον ἐπὶ τῶν Συμαίων λέγεται Τράχεια.

4. Νικήτα Δ. Χαβιαρᾶ, Συμαϊκὰ παλαιὰ καὶ νέα (ἡ Σύμη καὶ τὰ Πέρα), Συμαϊκὸν Βῆμα 1948, ἀρ. φ. 122-123.

Ἀνάγκη ὅμως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὑπῆρξεν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Συμαῖοι κατελήφθησαν ὑπὸ ἱεροῦ ζήλου πρὸς Ἱδρυσιν Μοναστηρίων, ὅπερ δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν εἰς ζωηρὸν θρησκευτικὸν αἶσθημα, τὸ ὁποῖον εὗρισκε διέξοδον εἰς τὴν λατρείαν καὶ τὴν ἀνίδρυσιν Μοναστηρίων. Δυνάμεθα δὲ νὰ εἰπωμεν ὅτι εἰς τοῦτο συνετέλεσε καὶ τὸ σκληρὸν καὶ ἐπικινδυνωδέστατον πατροπαράδοτον ἐπάγγελμα τῶν Συμαίων, ἡ σπογγαλιεία, ἥτις ἄριστα ὑπὸ τοῦ Ὀππιανοῦ χαρακτηρίζεται διὰ τῶν ἐξῆς δύο στίχων :

«Σπογγοτόμων δ' οὐ φημι κακώτερον ἄλλον ἄελθον
ἔμμεναι, οὐδ' ἄνδρεςσιν διζυρώτερον ἔργον»¹

Δηλαδή : Ἀπὸ τῶν σπογγαράδων τὸ ἀγώνισμα λέγω πὺς ἄλλο δὲν εἶναι πιὸ χειρότερο, οὔτε γιὰ ἄνδρες ἐπάγγελμα πιὸ βασανιστικό.

Ἀσκοῦντες δηλαδή οἱ Συμαῖοι τὸ πατροπαράδοτον ἐπάγγελμα τοῦ γυμνοῦ δύτου κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας καὶ κινδυνεύοντες ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐκ τῶν θηρίων τῆς θαλάσσης, τῆς ἐξαντλήσεως τῆς ἀναπνοῆς καὶ τόσων ἄλλων ἀπροόπτων ἠῶχοντο, εἰς ὃν ἅγιον ἡσθάνετο ἕκαστος ἰδιαιτέραν λατρείαν, νὰ ἐπιστρέψωσι σῶφι εἰς τὴν πατρίδα καὶ νὰ κτίσωσι πρὸς τιμὴν του ναόν, ὅπερ καὶ τῇ συνδρομῇ πολλῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐγένετο.

Παρατηρεῖται δὲ ὅτι, οὐδεὶς ἐθνικὸς ναὸς σώζεται ἀκέραιος μεταβληθεὶς εἰς Χριστιανικὸν ναόν, ὅπως συνέβη ἀλλαχοῦ. Ἐκ τούτου δὲ συμπεραίνεται ὅτι οἱ Συμαῖοι Χριστιανοὶ ἐξετέλεσαν πιστῶς τὰ διατάγματα ἐνίων Αὐτοκρατόρων περὶ κατεδαφίσεως τῶν ἐθνικῶν ναῶν. Μετὰ πάροδον ὅμως χρόνου ἐπὶ τῶν θεμελίων τῶν κατεδαφισθέντων ναῶν ἀνήγειραν Χριστιανικούς. Καὶ εἰς τὴν τοιχοδομίαν δὲ τῶν Χριστιανικῶν ναῶν ἐκτὸς θεμελίων τινῶν δὲν μετεχειρίζοντο τὸ ὑλικὸν τῶν ἀρχαίων, διὰ τοῦτο καὶ σπανίως παρατηροῦμεν ἰσοδόμους λίθους εἰς τοὺς τοίχους τῶν ναῶν, καθὼς καὶ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, δηλ. κίονας, γλυπτὰ κ.τ.λ. Δὲν παρουσιάζουν δὲ οἱ ναοὶ οὔτε ἐξωτερικὴν διακόσμησιν διὰ πλίνθων, κεράμων κ.τ.λ. ἐνῶ ἐσωτερικῶς παρουσιάζουν ἀξιόλογον καὶ καλαίσθητον εὐπρεπισμὸν διὰ τῶν ψηφιδωτῶν τῶν δαπέδων διὰ χαλίκων, τῶν τέμπλων, τῶν προσκυνηταρίων καὶ τῶν τοιχογραφιῶν.

Λέον πρὸς τοῖς ἄνω νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ναῖσκοι τινές, οὔτινες οὐδὲ ἔχουσ τοιχογραφίας παρουσίαν, ἐξαίφνης ἀποσπασθέντος τυχαίως μέρους τοῦ σονβατίσματος, παρουσίασαν ἀγιογραφίας καὶ μάλιστα καλῶς ὁπωσοῦν διατηρουμένας.

Ποία ἄραγε ἡ αἰτία τῆς ἀποκρύψεως τῶν τοιχογραφιῶν δι' ἐπικάλυψιν αὐτῶν δι' ἑτέρον σονβατίσματος ; Μὴ δυνάμενοι νὰ ἀπαντήσωμεν

1. Ὀππιανὸς, Ἀλιευτικῶν βιβλίον Ε', στ. 611-613.

εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐρώτησιν καὶ ὑποδείξωμεν τὴν ἀληθῆ αἰτίαν, ἐκφράζομεν τὴν ἐξῆς ὑποψίαν :

Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ εἰκονοκλάσται παραλλήλως πρὸς τὴν καταστροφὴν τῶν δυναμένων νὰ κατακερματισθοῦν εἰκόνων καὶ ψηφιδωτῶν, ἐπέχρισον δι' ἀσβέστου τὰς τοιχογραφίας¹, ὅπερ τῷ ὄντι κατέστρεφεν αὐτάς, δυσκόλως ἀποσπωμένης τῆς ἀσβέστου. Οἱ δὲ Χριστιανοὶ εἰκονολάτραι πρὸς προφύλαξιν, ἐκάλυπτον τὰς τοιχογραφίας δι' ἑτέρον σουβατίσματος.

Ἐπισταμένη ἔρευνα ὑπὸ εἰδικοῦ θὰ ἔλνε τὸ ζήτημα καὶ τίς οἶδε ὁποίας ἐκπλήξεις θὰ παρουσίαζε. Πάντως θ' ἀπεκάλυπτε τοιχογραφίας πολὺ ἀρχαιοτέρας τοῦ ΙΖ' αἰῶνος.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἱερὰ ἰδρύματα θὰ μελετήσωμεν ἀναλόγως τῶν δυνάμεων μας καὶ ἀναλόγως τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἕκαστον παρουσιάζει καὶ τῶν εἰδήσεων τὰς ὁποίας ἄλλοθεν ἠδυνήθημεν νὰ λάβωμεν ἐπ' ὅσιν.

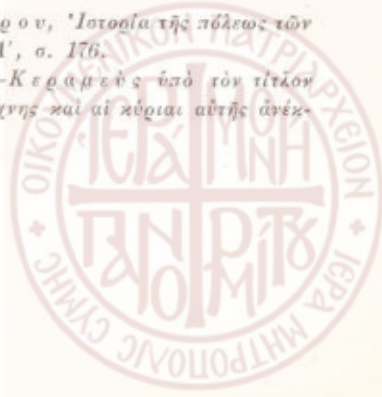
Καὶ ὥς πρὸς μὲν τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν μονῶν, τῶν ναῶν καὶ ναϊσκῶν, θὰ ἀρκεσθῶμεν νὰ σημειώσωμεν ὅσα ὑποπίπτουν εἰς τὴν παρατηρητικότητα μας. Αἰὶ κατὰ καιροὺς γενόμεναι φθοραί, ἐπιδιορθώσεις καὶ προσθήκαι ἐπέφερον εἰς τινὰς Μονὰς μεγάλην σύγχυσιν, ἡμεῖς δὲ δὲν εἴμεθα ἀρχιτέκτονες ἵνα ἀναπαραστήσωμεν ἐκ τῶν ἐνόντων τὴν ἀρχικὴν μορφήν τῶν ἱερῶν κτισμάτων. Γενικῶς δὲ δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι αἱ Μοναὶ καὶ τὰ Μονύδρια διατηροῦν στοιχεῖα τῆς γενικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν Μοναστηρίων.

Περὶ δὲ τῆς Ἀγιογραφίας τῶν τοίχων τῶν ναῶν δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τοιχογραφίαι ἀρχαιότεραι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐλάχισται περιεσώθησαν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα τῆς ἐκ τῆς ὑγρασίας καὶ ἐν γένει τῆς ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ χρόνου καταστροφῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἕνεκα τῶν ἀνακαινίσεων εἰς τὰς ὁποίας ἐνησμενίζοντο οἱ κατὰ καιροὺς ἡγούμενοι καὶ οἱ ἐπιστάται τῶν ναῶν καὶ ἐπίσης ἐκ τῆς ὑπὸ βεβήλων χειρῶν ἐπιχρίσεως δι' ἀσβέστου τοιχογραφιῶν καὶ ὁλοκλήρων τοιχογραφημένων ναῶν, τοῦθ' ὅπερ προὔξεν καὶ τὴν μεγαλύντεραν καταστροφὴν.

Οἱ δὲ ἀγιογράφοι Συμαῖοι ἢ ξένοι οὐδόλως εἶχον ἐπ' ὅσιν τὴν Ἑρμηνείαν τῆς Ζωγραφικῆς τέχνης τοῦ ἐκ Φουρνᾶ τῶν Ἀγράφων Διονυσίου² ὥς φαίνεται ἐκ τῶν μορφῶν, τῶν ἐπιγραμμάτων, τῶν εἰλητῶν καὶ τῶν οἰκονομῶν τοῦ χώρου. Καὶ ἂν δὲ πον παρουσιάζεται ταυτότης τοῦτο πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἀπλὴν σύμπτωσιν. Καὶ δὲν ἦτο ἄλλως τε δυνατόν οἱ ἐν

1. Φερδιν. Γρηγοροβίου—Σ. Ε. Λάμπρου, Ἱστορία τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν (Βιβλιοθ. Μαρσαλῆ). Ἀθῆναι, 1904. Τόμος Α', σ. 176.

2. Ταύτην ἐξέδωκεν ὁ Α. Παπαδόπουλος—Κεραμεὺς ὑπὸ τὸν τίτλον Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ, Ἑρμηνεία τῆς Ζωγραφικῆς τέχνης καὶ αἱ κύριαὶ αὐτῆς ἀνέκδοτοι πηγαί, ἐν Περουπόλει 1909.

Σύμῃ ἀγιογράφοι τῶν ραῶν γὰ εἶχον ἐπ' ὄψιν τὴν Ἑρμηνείαν τοῦ Διονυσίου, δεδομένον ὅτι αἱ μὲν τοιχογραφίαι τῶν ἐν Σύμῃ ραῶν ἐγένοντο κυρίως κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ὁ δὲ Διονύσιος συνέταξεν τὴν Ἑρμηνείαν αὐτοῦ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1701-1733¹, οἱ δὲ ἀγιογράφοι εἶχον ἤδη τὰς σημειώσεις των ἐκ τῶν διδασκάλων πλησίον τῶν ὁποίων ἐμάνθανον τὴν τέχνην τοῦ Ἀγιογράφου. Διὰ τοῦτο καὶ παρατηρεῖται διαφορὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ σχέδιον καὶ ὡς πρὸς τὰ χρώματα. Ἐπίδρασις τῆς Ἑρμηνείας τοῦ Διονυσίου δύνатаι ἴσως γὰ παρατηρηθῇ εἰς φορητὰς εἰκόνας καὶ τοιχογραφίας γενομένας κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα· ἐλαχίστων δὲ ραῶν αἱ τοιχογραφίαι ἀνεκαίνισθησαν κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον.

Ταῦτα δὲ ἂν καὶ ἐπῆρχεν ἐν Σύμῃ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος χειρόγραφος κώδιξ τῆς Ἑρμηνείας τοῦ Διονυσίου γνήσιος² καὶ οὐχὶ πεφαλσευμένος ὑπὸ τοῦ διαβολήτου Κωνσταντίνου Σιμωνίδου³.

Γενικῶς δὲ περὶ τῆς τεχνοτροπίας τῶν τοιχογραφιῶν δυνάμεθα γὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, ἐν ἄλλαις μὲν παρατηρεῖται ἡ π λ α τ ε ῖ α ἢ Μ α κ ε δ ο ν ι κ ή, ἐν ἄλλαις δὲ ἡ σ τ ε ν ἢ ἢ Κ ρ η τ ι κ ή τεχνοτροπία ὡς διακρίνει αὐτὰς ὁ κ. Φώτιος Κόντογλος⁴.

Ἐνταῦθα ἀπαξιούμεν καθ' ὁλοκλήριαν γὰ ἀναφέρωμεν ὅσα περὶ ζωγράφων, ζωγραφικῆς, εἰκόνων καὶ ἀρχιτεκτονικῆς ἐμυθολόγησεν ὁ Σιμωνίδης ἐν τῇ κιβδήλῳ Σ υ μ α ῖ ῖ δ ι⁵, καθὼς καὶ περὶ τοῦ ἀνυπάρχοντος συγγραφέως Λ α ο σ τ έ φ ο υ.

Ἱστορικῶς δὲ ἐμελετήθησαν μέχρι σήμερον μόνον αἱ δύο μεγάλαι Μοναί, ἡ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ τοῦ Πανορμίτου ὑπὸ τοῦ πατρός μου⁶ καὶ τοῦ κ. Μιχαὴλ Σκευοφύλακος⁷ καὶ ἡ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ τοῦ

1. Βλ. Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ, Ἑρμηνεία τῆς Ζωγραφικῆς τέχνης καὶ αἱ κέραι αὐτῆς ἀνέκδοτοι πηγαί, σελ. 1.

2. Δημοσθένους Χαβιαρᾶ, Βιβλιοκρισία τῆς ὑπὸ τοῦ Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως ἐκδόσεως τῆς Ἑρμηνείας τῆς Ζωγραφικῆς τέχνης, ἐν Νέᾳ ἡμέρᾳ Τεργέστης, 1909, ἀρ. 1813.

3. Περὶ τῆς πλαστογραφίας τοῦ κειμένου τῆς Ἑρμηνείας ὑπὸ τοῦ Σιμωνίδου βλ. Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, ἐνθα ἀνωτέρω σ. ε' - κ'.

4. Φωτίου Κόντογλου, Ἐκφρασις τῆς ὀρθοδόξου εἰκονογραφίας, Ἀθῆναι 1960, Τόμ. Α' σ. 47. κέ.

5. Κ. Σιμωνίδου, Συναῖς ἡ ἱστορία τῆς ἐν Σύμῃ Ἀπολλωνιάδος σχολῆς ἰδίως δὲ τῆς ἀγιογραφικῆς καθέδρας κ.τ.λ. Ἀθήνησι, 1849.

6. Δημοσθένους Χαβιαρᾶ, Περιγραφή ἱστορικῆ καὶ τοπογραφικῆ τῆς ἐν Πανορμῷ Σύμης ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ταξιάρχου Μιχαὴλ τοῦ ἐπιλεγμένου Πανορμίτου, ἐν Σόμφ 1911.

7. Μ. Θ. Σκευοφύλακος, Ὁ Πανορμίτης καὶ ἡ περιώνυμη Μονή του, Ἀθῆναι 1961.

Ρουκουνιώτου ὑπὸ τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Σωτηρίου Καρανικόλα¹ καὶ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γεωργίου Ἀσκητοῦ².

Ἀλλ' ἡμεῖς προκειμένοι περὶ τῆς μελέτης τῶν Μονῶν καὶ τῶν ραΐσκων ἐλάβομεν ὑπ' ὄφιν, ἐπιγραφὰς ἀναγινωσκομένας ἐπὶ εἰκόνων, ἐπίπλων, ἱερῶν ἀμφίων, ἐπὶ λίθων, ἐπὶ τέμπλων καθὼς καὶ ἐπὶ βιβλίων, δημόσια καὶ ἰδιωτικά ἔγγραφα καὶ ἐν γένει πᾶσαν ὁθενδῆποτε προερχομένην εἴδησιν.

Δὲν θὰ παραλείψωμεν δὲ καὶ τὴν λαογραφίαν, ἥτοι, τὰς παραδόσεις, τὰς δοξασίας, τὰς τοπωνυμίας, τὰ ἔθιμα, τὰ σκευή καὶ ἔπιπλα καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τὴν λαογραφίαν τῶν ὑπὸ μελέτην ραῶν.

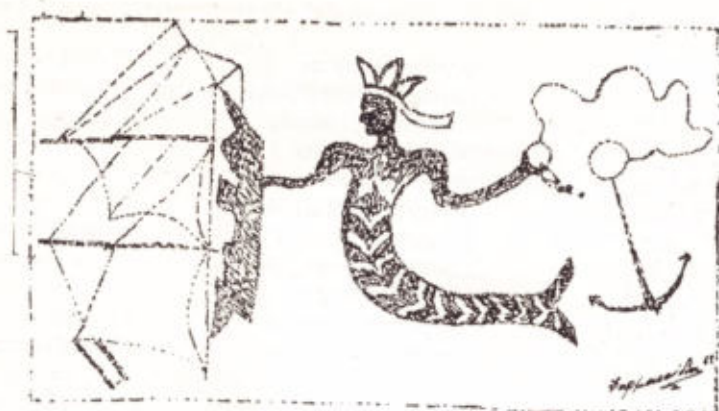
Διὰ τῆς ἐργασίας μας δὲ ταύτης δὲν νομίζομεν ὅτι θὰ παράσχωμεν σπουδαίαν τινὰ συμβολὴν εἰς τὴν Χριστιανικὴν ἀρχαιολογίαν καὶ τὴν Μοναστηριολογίαν ἐν γένει τῆς Ἑλλάδος μας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἱστορία τῶν ἱερῶν ἰδρυμάτων εἶναι καὶ ἱστορία τῆς νήσου, νομίζομεν ὅτι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦλάχιστον ταύτης οἱ κόποι ἐμοῦ καὶ τῶν συνεργατῶν μου, δὲν θὰ κριθῶσι μάταιοι καὶ ἄσκοποι. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπειδὴ τὰ περὶ ὧν πρόκειται ἱερὰ καθιδρύματα μετὰ τοῦ ἐν αὐτοῖς περικλειομένου ἀγιογραφικοῦ καὶ ἄλλον θησαυροῦ εἶναι ἢ ἱερωτέρα καὶ πολυτιμότερα κληρονομία ἡμῶν τῶν νεωτέρων Συμαίων, διὰ τοῦτο ἐλπίζομεν νὰ μὴν κατακριθῶμεν ἐπιδεικνύοντες αὐτήν.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὑποχρεούμεθα νὰ διατηρήσωμεν τὴν ἱερὰν ταύτην καὶ πολύτιμον κληρονομίαν ἔστω καὶ εἰς ἣν κατὰστασιν εὐρίσκεται.

1. Πρωτοπρεσβ. Σωτηρίου Καρανικόλα, Ἡ μεγάλη στανροπηγικὴ Μονὴ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ τοῦ Ρουκουνιώτου ἐν Σύμῃ. Συμαϊκὸν Βῆμα, 1953, ἀρ. φυλλ. 171 κέ.

2. Γεώργ. Ἀντ. Ἀσκητοῦ, Ἡ ἐν Σύμῃ ἱερὰ στανροπηγικὴ καὶ πατριαρχικὴ Μονὴ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ Ρουκουνιώτου, Ρόδος 1961.

ΠΙΝΑΞ ΓΕΝΙΚΟΣ

Α'. Τῶν ὑπαρχόντων Μοναστηρίων, ἥτοι Ἐκκλησιῶν, Μονῶν, Μονυδρίων, Παρεκκλησίων, ἥτοι Ναύσκων ἐν Μοναῖς καὶ Μονυδρίοις, καὶ Ἐξωκκλησίων, ἥτοι Ναύσκων μεμονωμένων.

Αἰξ. ἀρ.	Θέσεις	Ὄνόματα ἐφ' οἷς τιμῶνται	Εἶδη
1.	Ἀκρόπολις (Κάστρον)	Μεγάλη Παναγία (ἁγ. Γεώργιος)	Ἐκκλησ. Ἐνοριακή
2.	»	Παναγία Ἑλέσα	Ἐξωκκλησίον
3.	»	Παναγία Πορτιανή	»
4.	Ἐξωθι τοῦ Κάστρου	Ταξιάρχης Μιχαὴλ Θαρρυνὸς	»
5.	Ἐν τῇ πόλει	Ἅγιος Δημήτριος	Ἐκκλησ. Ἐνοριακή
6.	»	Ἅγιος Νικόλαος	»
7.	»	Ἅγιος Γεώργιος	»
8.	»	Ἅγιος Παντελεήμων	»
9.	»	Τίμιος Σταυρὸς	»
10.	»	Ἁγία Τριάς	»
11.	»	Ἅγιος Ἀθανάσιος	»
12.	»	Παναγία Χαριτωμένη	»
13.	»	Ἅγιος Ἐλευθέριος	»
14.	»	Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου ἢ Παναγία Λεμονήτισσα	»
15.	Ἐν τῷ λιμένι Αἰγιαλῷ	Τίμιος Πρόδρομος	»
16.	Ἐν τῷ ὄρμῳ Χαρανίῳ ἐν θέσει Πάππου	Εὐαγγελισμὸς (Παναγία τοῦ Πάππου)	»
17.	Εἰς Ἀλεθινήν	Παναγία Ἀλεθινή	Ἐξωκκλησίον
18.	Εἰς Πέδι	Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Σταφυλλᾶς	»

19.	Εἰς Πέδι	Ἅγιος Γεώργιος	Ἐκκλησ. Ἑνοριακή
20.	»	Ταξιάρχης Μιχαὴλ Αὐλακιώτης	Ἐξωκκλήσιον
21.	»	Ἀπόστολος Θωμᾶς	»
22.	»	Ἅγιος Νικόλαος	»
23.	Ἐπὶ ὁμωνύμου νησίδος	Ἁγία Μαρίνα	»
24.	Εἰς Ἑλεοῦσαν	Παναγία ἡ Ἑλεοῦσα	Μονύδριον
25.	»	Ἑπαπαντὴ	Παρεκκλήσιον
26.	Εἰς Βρυσι	Ζωοδόχος Πηγὴ, Βρυσι	Ἐξωκκλήσιον
27.	Εἰς Λιγαινί	Ἁγία Μαρίνα	»
28.	Εἰς Λελλενικὴν	Προφήτης Ἡλίας	Μονύδριον
29.	»	Ἑπαπαντὴ	Παρεκκλήσιον
30.	»	Ἁγία Ἄννα	»
31.	»	Τεσσαράκοντα Μάρτυρες	Ἐξωκκλήσιον
32.	Εἰς Χαμαῖς	Παναγία ἡ Χαμιώτισσα	»
33.	Εἰς Πότι	Ἁγία Μαρίνα	»
34.	Εἰς Λυγὴν	Μεταμόρφωσις Σωτῆρος ἡ Σω- τήρης Λυγῆς ἡ Μικρὸς Σωτήρης	Μονύδριον
35.	»	Παναγία Βουναριώτισσα	Ἐξωκκλήσιον
36.	Εἰς Δυσσάλωνα	Ἅγιος Γεώργιος	»
37.	Εἰς Κοκκιμήδην	Ταξιάρχης Μιχαὴλ Κοκκιμήδης	Μονύδριον
38.	Εἰς Καμπιώτισσαν	Παναγία Καμπιώτισσα	»
39.	»	Ἁγία Βαρβάρα	Παρεκκλήσιον
40.	»	Ἅγιος Σάββας	»
41.	Εἰς Καϊλλιώτην	Ταξιάρχης Μιχαὴλ Καϊλλιώτης	Ἐξωκκλήσιον
42.	Εἰς Τσαγκριάν	Ἅγιος Ἰωάννης Πρόδρομος	»
43.	»	Ἅγιος Νικόλαος	»
44.	Εἰς Νανοῦν	Ἅγιος Παντελεήμων	»
45.	Εἰς Ἀθερίναν	Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος	»
46.	Εἰς Μαραθοῦντα	Κοίμησις Θεοτόκου	»
47.	Εἰς Τεῦτλουσαν	Ἅγιος Παῦλος	»
48.	Εἰς Καρινιάν	Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος	»
49.	Εἰς Φανερωμένην	Παναγία ἡ Φανερωμένη	»
50.	»	Ἅγιος Γεώργιος	»
51.	Εἰς Πάνορμον	Ταξιάρχης Μιχαὴλ Πανορμίτης	Μονή
52.	»	Εὐαγγελισμὸς	Παρεκκλήσιον
53.	Εἰς Ζέρραις	Εἰσόδια Θεοτόκου	Ἐξωκκλήσιον
54.	Εἰς Ἀνήφορον	Προφήτης Ἡλίας	»
55.	Εἰς Κουρκουνιώτην	Ταξιάρχης Μιχαὴλ Κουρκουνιώτης	»
56.	Εἰς Νεράν	Μεταμόρφωσις Σωτῆρος ἡ Σωτήρης Μεγάλος	Μονύδριον
57.	»	Κοίμησις Θεοτόκου	Παρεκκλήσιον
58.	»	Ἅγιος Ἀντώνιος	»
59.	»	Ἅγιος Χαράλαμπος	»
60.	»	Ἅγιος Δημήτριος	Ἐξωκκλήσιον
61.	»	Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος	»
62.	»	Ἁγία Μαρίνα	»

63.	Εἰς Νεράν	Κοίμησις Θεοτόκου ἡ Παναγία ἡ Στρατερὴ	Ἐξωκκλήσιον
64.	Εἰς Ζυμωσύνες	Τίμιος Σταυρὸς ἡ Σταυρὸς τοῦ Πολέμου	Μονύδριον
65.	»	Κοίμησις Θεοτόκου ἡ Παναΐδι Σάρλη	Μονύδριον
66.	»	Ἅγιοι Ἀνάργυροι	Ἐξωκκλήσιον
67.	»	Ἅγιοι Πάντες	Παρεκκλήσιον
68.	»	Ἅγιος Νικήτας	Ἐξωκκλήσιον
69.	»	Ἅγιος Προκόπιος	»
70.	Εἰς Κεφαλὴν	Ἅγιος Νικόλαος	Μονύδριον
71.	Εἰς Λάππαθα	Ἅγιος Βασίλειος	Ἐξωκκλήσιον
72.	Εἰς Βίγλαν	Ἅγιος Κωνσταντῖνος	Μονύδριον
73.	»	Κοίμησις Θεοτόκου ἡ Παναγία τοῦ Στύλου	Ἐξωκκλήσιον
74.	»	Ἁγία Αἰκατερίνη	»
75.	Εἰς Ζῆσος	Ἅγιοι Ἀπόστολοι	»
76.	»	Ταξιάρχης Μιχαὴλ Περιμπιώτης ἡ Περιβιώτης	»
77.	»	Εἰσόδια Θεοτόκου ἡ Παναγία ἡ Ζισώτισσα	Μονύδριον
78.	»	Ἅγιος Νικόλαος	Ἐξωκκλήσιον
79.	»	Ἅγιος Γεώργιος	»
80.	»	Ἅγιος Νικήτας	»
81.	Εἰς Μάρμαρα	Ἁγία Παρασκευὴ	»
82.	Εἰς Μαριάν	Κοίμησις Θεοτόκου ἡ Παναγία Μυρταριώτισσα	»
83.	Εἰς Κωτικά	Ἅγιος Νικήτας	»
84.	»	Ἅγιος Γεώργιος ὁ Φτωχὸς	»
85.	Εἰς Ροδὰ	Ἅγιος Ἰωάννης Θεολόγος ἡ Αἴς Θολόος	»
86.	Εἰς Λάκκον	Ἅγιος Δημήτριος	»
87.	Εἰς Ἀγ. Φιλήμονα	Ἅγιος Φιλήμων	Μονύδριον
88.	» »	Ἁγία Καικιλία	Παρεκκλήσιον
89.	Εἰς Ἀγ. Αἰμιλιανόν	Ἅγιος Αἰμιλιανὸς	Ἐξωκκλήσιον
90.	Εἰς Κάτω μεριάν	Ἅγιος Δημήτριος	»
91.	» »	Γενέθλιον Παναγίας ἡ Παναγία ἡ Καθολικὴ	»
92.	Εἰς Ἑρικά	Ταξιάρχης Μιχαὴλ Ρουκουνιώτης	Μονή
93.	»	Ἅγιος Σώζων	Παρεκκλήσιον
94.	»	Ἅγιοι Ἀνάργυροι	Μονύδριον
95.	Εἰς Ἐξω Νημοράκι	Ἅγιος Φανούριος	Ἐξωκκλήσιον
96.	Εἰς Πηγάδι	Ἅγιος Γεώργιος Κυλιντριώτης	»
97.	Εἰς Στενόν	Ἅγιος Νικόλαος	»
98.	Εἰς Νημπορεῖον	Ἅγιος Μερκούριος	»
99.	»	Ταξιάρχων ἡ Μιχαηλιδάκια	»

Αὔξ. ἀρ.	Θέσεις	Ὄνόματα ἐφ' οἷς τιμῶνται	Εἶδη
100.	Εἰς Νημπορεῖον	Μεταμόρφωσις Σωτῆρος	Ἐξωκκλήσιον
101.	»	Μιχαήλ Συνάδων ἡ Ἁγία Κάρα	»
102.	»	Κοίμησις Θεοτόκου	»
103.	»	Κοίμησις Θεοτόκου ἡ Παναΐδι Νημπορειοῦ	»
104.	»	Μεταμόρφωσις Σωτῆρος	»
105.	»	Ἁγία Κυριακή	»
106.	»	Ἁγιος Σπυρίδων	»
107.	»	Ἁγία Εἰρήνη	»
108.	Εἰς Δρακούνταν	Ἁγιος Γεώργιος	»
109.	»	Ἁγία Ἑλικωνίς	»
110.	Εἰς Νύμον	Κοίμησις Θεοτόκου ἡ Παναγία Ἀποκουή	»
111.	Εἰς Διαπόρι	Ἀνάληψις Σωτῆρος	»

Β'. Μοναστηρίων καταστραφέντων καὶ ἐγκαταλειφθέντων

Αὔξ. ἀρ.	Θέσεις	Ὄνόματα ἐφ' οἷς τιμῶνται	Εἶδη
1.	Ἀκρόπολις (Κάστρον)	Μεγάλη Παναγία	Ἐκκλησι. Ἐνοριακή
2.	»	Παναγία Κυρά	Ἐξωκκλήσιον
3.	»	Ἁγία Μαρίνα	»
4.	»	Ὑπαπαντή	Παρεκκλήσιον
5.	Εἰς Πέδι	Ἁγιος Σπυρίδων (Πισπυρίδης)	Ἐξωκκλήσιον
6.	»	Ἁγιος Τιμόθεος	»
7.	Εἰς Νύμον	Παλιά Παναγιά	»
8.	Εἰς Διάπορι	Ἁγιος Διονύσιος	»
9.	Εἰς Ἁγιον Ἰσίδωρον	Ἁγιος Ἰσίδωρος (Ἀῖς Σίδερος)	»
10.	Εἰς Νημπορεῖον	Ἁγιος Νικόλαος	»

Εἰκὼν 1. Ὁ Προφήτης Ἡλίας

1.

Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ

(Ο ΑΪΣ ΝΟΥΛΙΑΣ)

ΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

Ἡ Μονὴ τοῦ προφήτου Ἡλίας, τοῦ Ἀἱ Νουλιᾶ¹ εἶναι κτισμένη ἐπὶ μαστοῦ τῆς βορειοανατολικῆς προεκτάσεως τοῦ ὄρους Βίγλα². Ἀνωθεν τῆς Μονῆς καὶ εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν πρὸς Νότον εὐρίσκεται τὸ Μυρτάρι³ ἀπέναντι δὲ νοτιοανατολικά ἡ Ἑλληνική⁴ καὶ

1. Ὁ διαλεκτικὸς τύπος Ἀἱς Νουλιᾶς προῆλθεν ὡς ἐξῆς: Ἀγιος Ἡλίας> ἁῖς Ἡλιᾶς> Ἀῖν Νηλιᾶς> καὶ διὰ τροπῆς τοῦ *η* εἰς *ου* διὰ τὰ παρακείμενα σύμφωνα (Πρβλ. Χ. Παπαχριστοδούλου, Τὸ τοπωνυμικὸ τῆς Ρόδου σ. 293) Ἀῖς Νουλιᾶς.

2. Βίγλα (ἡ) ἐκ τοῦ *vigilia* = σκοπιά, φρουρά. Εἶναι τὸ ὑψηλότερον ὄρος πρὸς Νότον τῆς πόλεως Σύμης ὕψους 616 μ. Ἐνταῦθα πιθανῶς ὑπῆρχε κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους φρουρά ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐβιγλίτζα ἦτοι παρετήρουν πρὸς ἀνίχνευσιν πειρατικῶν ἢ ἐχθρικῶν πλοίων.

1. Μυρτάρι (τὸ)· τοπωνυμία ἐκ τῶν ἐνταῦθα φυομένων μύρτων.

2. Ἑλληνική (ἡ)· τοπωνυμία περὶ τῆς βλ. Ν. Χαβιαρᾶ, Ἑλληνική, Ἑλληνικὸς (Συμαϊκὸν Βῆμα, 1947, ἀρ. φύλλ. 111).

κάτωθι ἀκριβῶς πρὸς βορρᾶν ἢ περίφημος διὰ τὴν σχολὴν τῆς Ἀγίας Μαρίας, ὅπου σήμερον τὸ νεκροταφεῖον τῆς ἀνω πόλεως, ἦτοι τοῦ Χωριοῦ. Ἀπέχει δὲ ἡ Μονὴ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης 228 μ., ἀπὸ δὲ τοῦ Χωριοῦ περίπου ἡμίσειαν ὥραν· ἡ δὲ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ Λιγαίνου¹, ἦτοι τῆς ἀκραίας συνοικίας τοῦ Χωριοῦ, νεωστὶ κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δήμου, εἶναι λίαν εὐχάριστος, ἀπὸ δὲ τῆς Ἀγίας Μαρίνης μέχρι τῆς Μονῆς ἀνωφερὴς καὶ δύσκολος.

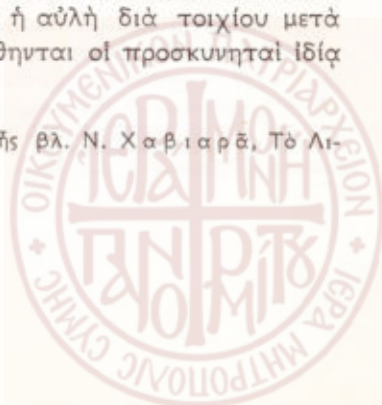

Εἰκὼν 2. Τμῆμα τοῦ ἀρχαίου τοίχου

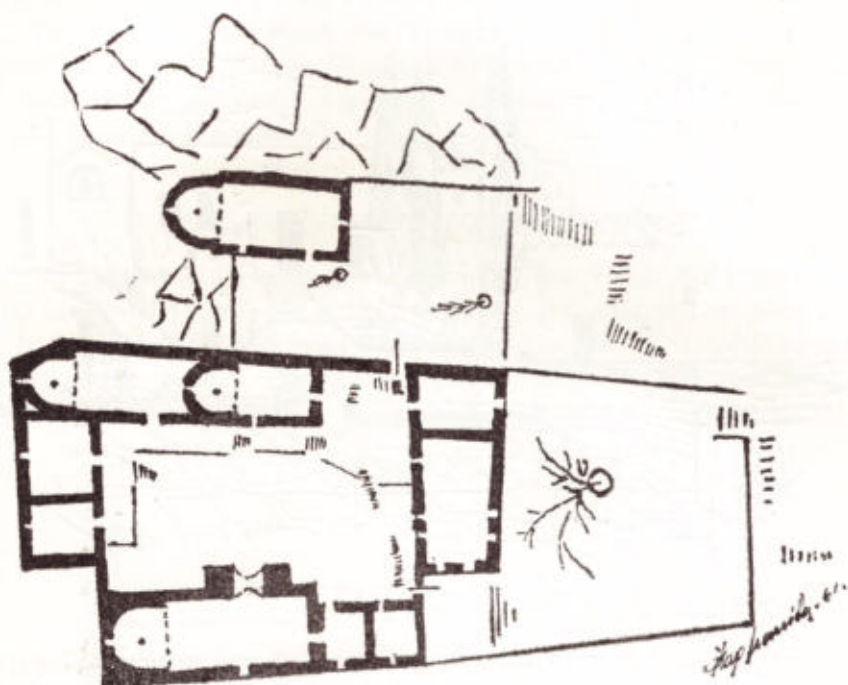
Ὁ περίβολος τῆς Μονῆς ἔχει σχῆμα ἀκανόνιστον, τὸ ὁποῖον ἐπέβαλε τὸ ἀνώμαλον τοῦ ἐδάφους καὶ κυρίως ὁ πρὸς βορρᾶν ἀρχαῖος ἰσοδομικὸς τοῖχος ἀρχαίου τινὸς κτίσματος—περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω—ἐφ' οὗ ὑψώθη ὁ πρὸς βορρᾶν τοῖχος τοῦ περιβόλου· καὶ αἱ σχηματιζόμεναι δὲ αὐτόθι γωνίαι ἀνήκουν εἰς τὸ ἀρχαῖον κτίσμα.

Ἡ κυρία εἰσοδος ἢ ἡ πύλη τῆς Μονῆς εὐρίσκεται πρὸς Δυσμάς. Διὰ τὴν φθάσῃ δὲ τις εἰς αὐτὴν ἀνέρχεται κλίμακα λιθίνην, ἡ ὁποία φέρει εἰς αὐτὴν πλακόστρωτον, ἐν τῇ μέσῳ περίπου τῆς ὁποίας ὑψοῦται πρῖνος αὐτοφυῆς καὶ ἡλικίας ἑκατοντάδων τινῶν ἐτῶν εὐεργετικώτατος κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας. Περιβάλλεται δὲ ἡ αὐλὴ διὰ τοιχείου μετὰ συνεχοῦς χαμηλοτέρου ἐπὶ τοῦ ὁποίου κάθηνται οἱ προσκυνηταὶ ἰδίᾳ

1. Λιαινί=Λιγαίνι (τὸ)· τοπωνυμία περὶ τῆς βλ. Ν. Χαβιαρᾶ, Τὸ Λιαινί (Συμταῖκὸν Βῆμα 1948, ἀρ. φύλλ. 120-121).

κατά τήν πανήγυριν τῆς Μονῆς (20 Ἰουλίου) καί τὰς πανδήμους λιτανείας, αἱ ὁποῖαι ἐτελοῦντο κατὰ παλαιότερους χρόνους ὡσάκις ἐβράδυνε νά βρέξη. Δι' ἑτέρας μικρότερας κλίμακος ἀνέρχεται τις εἰς μικράν αὐλήν, ἐκ τῆς ὁποίας εἰσέρχεται εἰς τήν πύλην, ἣτις ἀνοίγεται ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ περιβόλου τῆς Μονῆς. Ἡ πύλη δὲν εἶναι ἡ ἀρχική, ἀλλὰ μεταγενεστέρα, δ' ἐπισκευῆς κατασκευασθεῖσα.

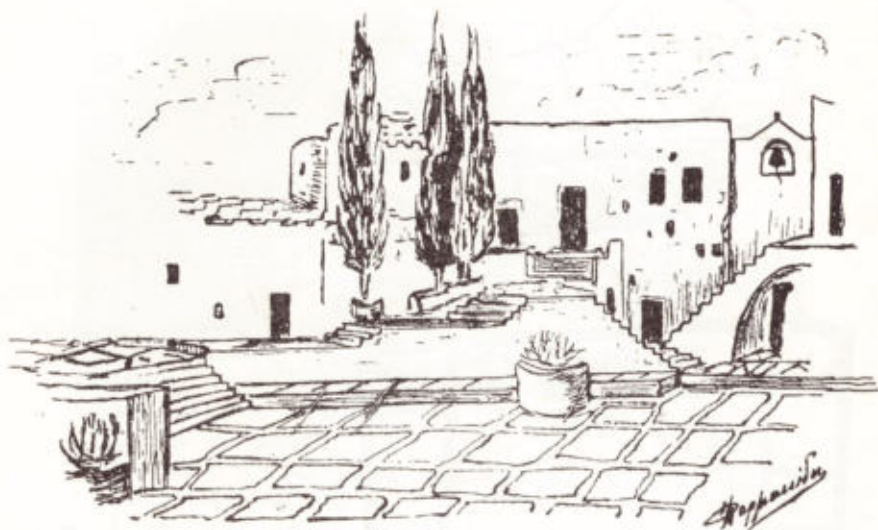

Εἰκὼν 3. Κάτοψις Μονῆς Προφήτου Ἑλίου

Ἀπὸ τῆς πύλης κατερχόμενοι 2 βαθμίδας εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πλακόστρωτον αὐλήν, ἣτις κλίνει ὀλίγον πρὸς Ἀνατολὰς, ἵνα διοχετεύωνται τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν πρὸς τὰ ἔξω δι' ὁπῆς εὐρισκόμενης ἐπὶ τοῦ πρὸς Ἀνατολὰς τοίχου τοῦ περιβόλου. Ἀνωθεν τῆς πύλης εὐρίσκεται τὸ κωδωνοστάσιον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἄνοιγμα κωδωνόσχημον καταλήγον ἄνωθεν εἰς ἀέτωμα, φέρον δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς θραῦσμα κιονίσκου πρὸς κόσμον. Κρούεται δὲ ὁ κῶδων διὰ σχοινίου προσδεμένου εἰς τὸ κάτω ἄκρον τοῦ πλήκτρου.

Εἰς τὴν πρὸς Νότον πλευράν τοῦ περιβόλου ὑπάρχει π α ρ α π ὁ ρ τ ι ο ν ὕψους 1,53 μ. καὶ πλάτους 0,50 μ. κατεσκευασμένον ἀπὸ

χονδρά ἀγριόξυλα καλυπτόμενα διὰ σιδηρῶν ἐλασμάτων καρφωμένων διὰ καρφίων μετὰ μεγάλων κεφαλῶν κλείεται δὲ τὸ παραπόρτιον διὰ μοχλοῦ ξυλίνου τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα εἰσέρχονται εἰς ὅπας εὐρισκομένης ἀντιστοίχως εἰς τὰς παραστάδας. Τοιαῦτα παραπόρτια εὐρίσκονται καὶ εἰς μεγάλας Μονὰς¹ καὶ εἰς τὴν Μονὴν Πανορμίτου καὶ εἰς τὴν Μονὴν Ἐλεούσης, ἅτινα εἶναι λείψανα τῆς ὀχυρωματικῆς τῶν ἐν Σύμῃ Μονῶν.

Εἰκὼν 4. Ἐσωτερικὴ ἀποψὶς τῆς Μονῆς

Τὰ κελλία, 8 τὸν ἀριθμόν, στηρίζονται ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ περιβόλου, ὅπως εἰς τὰς μεγάλας² καὶ ἀνεξαίρετως εἰς ὅλας τὰς ἐν Σύμῃ Μονὰς. Καλύπτονται δὲ διὰ θόλων, ὅπου δὲ ὑπάρχει δεῦτερος ὄροφος, οὗτος καλύπτεται διὰ κεράμων. Τὰ κελλία φέρουν μικρὰ παράθυρα, ἔσωθεν δὲ μικρὰς κόγχας πρὸς τοποθέτησιν εἰκόνων ἢ σκευῶν, εἰς τινὰς δὲ βαθυτέρας κόγχας ἐφαρμόζονται ἀρμάρια· αἱ δὲ ἐστίαι εἶναι κατεσκευασμέναι εἰς τὰς γωνίας ἐκτὸς τῆς ἐστίας τοῦ μαγειρείου. Τὰ κελλία ἐκτὸς 2, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται πρὸς Δυσμὰς καὶ παραπλεύρως τοῦ καθολικοῦ, ἐκτίσθησαν ὅπου ἐπέτρεπε τὸ ἀνωφερὲς καὶ ἀνώμαλον τοῦ ἐδάφους· ἀνέρχεται δὲ τις εἰς αὐτὰ διὰ κλιμάκων, δι' ὧν ἀνέρχεται καὶ

1. Βλ. Ἀναστασίου Κ. Ὁρλάνδου, Μοναστηριακὴ ἀρχιτεκτονικὴ, ἔκδοσις δευτέρα, Ἀθῆναι 1958, σ. 25.

2. Βλ. Ἀναστασίου Κ. Ὁρλάνδου, Μοναστηριακὴ ἀρχιτεκτονικὴ, ἔκδοσις δευτέρα, Ἀθῆναι 1958, σ. 31.

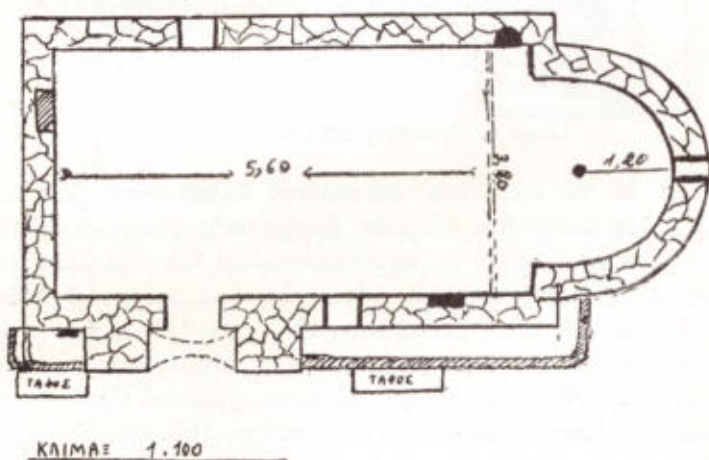
εἰς τοὺς ναῖσκους τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ τῆς ἁγίας Ἀννης. Τὸ μεγαλύτερον κελλίον εἶναι τὸ μαγειρεῖον, κεραμοσκέπαστον εἰς τὸν πρὸς Νότον τοῖχον τοῦ περιβόλου· περιλαμβάνει δὲ στέρναν, πλυντήριον, ἄρμᾶριον καὶ σοφᾶν· ἡ δὲ ἐστία ἀνοίγεται ἐπὶ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς τοίχου.

Κάτωθεν τοῦ πρὸς Δυσμᾶς διωρόφου κελλίου εὐρίσκεται μικρὸν ὀστεοφυλάκιον θολοσκεπές, τοῦ ὁποῦ ἡ θύρα εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς κλίμακος δι' ἧς ἀνέρχεται τις εἰς τὰ πρὸς Νότον κελλία.

Περιλαμβάνει δὲ ἡ Μονὴ τὸν ναῖσκον τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ τῆς ἁγίας Ἀννης. Ὀλίγα δὲ μέτρα ἀπὸ τοῦ παραπορτίου τῆς Μονῆς πρὸς Νότον καὶ ἐκτὸς τῆς Μονῆς εὐρίσκεται ὁ ναῖσκος τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα.

ΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ

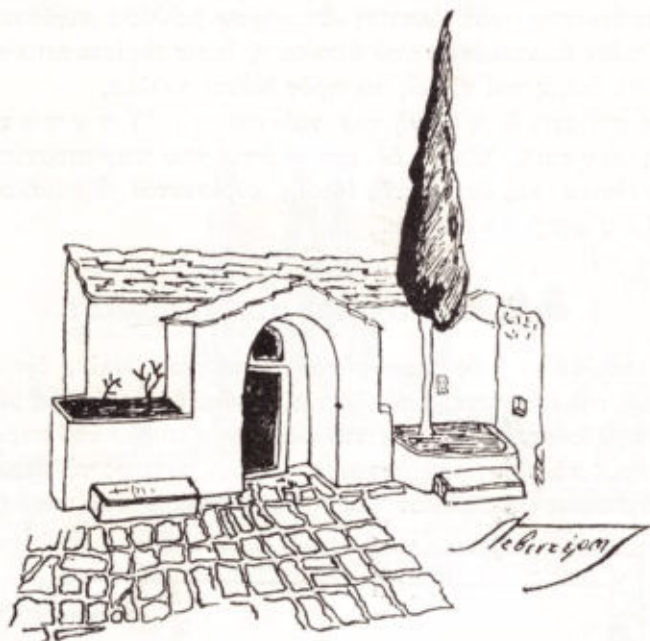
Τὸ καθολικόν, ἥτοι ὁ ναὸς τοῦ προφήτου Ἡλία, δὲν εὐρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς τῆς Μονῆς, ὅπως εἰς τὰς μεγάλας καὶ τὰς ἐν Σύμῃ Μονάς, ἀλλὰ πρὸς τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ περιβόλου καὶ ἀκριβῶς πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀρχαίου τοίχου, οὗτινος τὸ περισωζόμενον τμήμα χρησιμεύει ὡς θεμέλιον τοῦ πρὸς Β. τοίχου τοῦ ναοῦ (βλ. εἰκ. 3).

Εἰκὼν 5. Κάτοψις ναοῦ Προφήτου Ἡλίου

Ἡ τοιαύτη διάταξις τοῦ καθολικοῦ, ἡ ὁποία παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν ἐν Σύμῃ Μονὴν τοῦ ἁγίου Φιλήμονος, προκειμένου περὶ τῶν μεγάλων Μονῶν προέρχεται, κατὰ τὸν κ. Ὁρλάνδον, ἐξ ἐπιδράσεως μοναστηρίων τῆς Δύσεως ἢ ἐξ ἀπομιμήσεως μοναστηρίων τῆς Ν. Συρίας ἢ

τῆς Β. Ἀφρικῆς¹. Προκειμένου ὁμως περὶ τῶν ἡμετέρων Μονῶν, τοῦ προφήτου Ἡλίου καὶ τοῦ ἁγίου Φιλήμονος, νομίζομεν ὅτι εἰδικοί λόγοι ἐπέβαλον τὴν τοιαύτην διάταξιν, τοὺς ὁποίους καὶ θὰ ὑποδείξωμεν κατωτέρω.

Εἰκὼν 6. Πρόσοψις μετὰ τοῦ προπύλου

Εἶναι δὲ τὸ καθολικὸν μονόκλιτος θολοσκεπῆς βασιλική, τῆς ὁποίας ὁ θόλος ἐνισχύεται διὰ μιᾶς ἐνισχυτικῆς ζώνης, καλύπτεται δὲ ἄνωθεν διὰ δικλινοῦς στέγης κατεσκευασμένης διὰ πλακῶν κλιμακῆδόν κατερχομένων ἀπὸ τῆς κορυφῆς, οὕτως ὥστε νὰ ἀφίνωσι διεξόδους τῶν ὑετίων ὑδάτων καὶ νὰ σχηματίζωσιν, ἐξέχουσai ὀλίγων τῶν τοίχων, εἰς μὲν τὰς μακρὰς πλευρὰς γραμμὰς μαιανδροειδεῖς, εἰς δὲ τὰς μικρὰς πλευρὰς ἀετώματα². Αἱ μαιανδροειδεῖς δὲ αὗται γραμμῆαι εἶναι καὶ τὰ μόναι ἐξωτερικά κοσμήματα τῶν ναῶν τῆς ὑπαίθρου (βλ. εἰκ. 5).

Τὸ καθολικὸν ἔχει ἐσωτερικῶς διαστάσεις 3,20 X 8,00 μ. Ἡ θύρα τοῦ ναοῦ ἐξ ἐλασμάτων σιδήρου εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς εἰσέρχεται δὲ τις εἰς αὐτὴν διὰ προπύλου θολωτοῦ καλυπτομένου διὰ

1. Α. Κ. Ὁρλάνδου, Μοναστηριακὴ ἀρχιτεκτονική, σ. 29.

2. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον στεγάζονται καὶ ἐρημοκλήσια ἐν Πάτμῳ. Βλ. Ἀννης Μαράβα-Χατζηνικολάου, Πάτμος (63 Collection de l'institut Français d'Athènes, πίναξ ἀρ. LXXXVI ἀρ. 147 καὶ LXXXIX ἀρ. 153).

τοῦ ρηθέντος τρόπου στεγάσεως. Ὁ ναὸς ἔχει δύο ὀρθογώνια παράθυρα, ἐν ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου διαστάσεων $1 \times 0,63$ μ. καὶ ἕτερον ἐπὶ τοῦ νοτίου τοίχου διαστάσεων $0,55 \times 0,40$.

Ἀνωθεν τοῦ ὑπερθύρου ἀνοίγεται κόγχη, ἐν ἣ εἰκὼν τοῦ προφήτου Ἡλίας, ὁ ὁποῖος «βαστᾷ χαρτὶ λέγον»: «Ζηλωτὴν ἐξήλωκα τῷ Κυρίῳ μου παντοκράτορι», ἐξ οὗ ὁ καθηγητὴς κ. Π. Ι. Μπρατσιώτης φρονεῖ ὅτι ὁ προφήτης Ἡλίας ἐπωνομάσθη Ζηλωτὴς¹. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τῆς κόγχης εἰκονίζεται ἱερεὺς (εἰκ. 7), ὅστις πιθανῶς παριστᾷ τὸν ἡγούμενον Ματθαῖον Κοντιτσακίου, ὅστις κατὰ

Εἰκὼν 6.
Συμαῖος

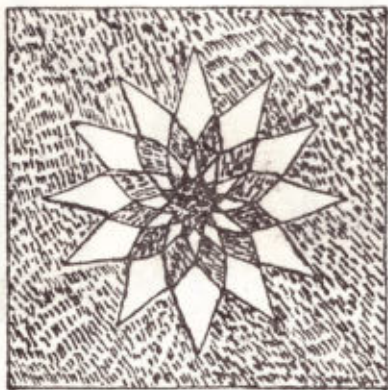
Εἰκὼν 7. Ἡγούμενος
Ματθαῖος Κοντιτσακίου

τὴν ἐπιγραφὴν (βλ. εἰκ. 9) ἀνήγειρε τὸ ναὸν τοῦ προφήτου Ἡλίας, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τῆς κόγχης εἰκονίζεται ἀνὴρ Συμαῖος, ὅστις πιθανῶς συνέδραμε γενναιότερον πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ (εἰκ. 6). ἂν μὴ εἶναι ὁ τεχνίτης ὁ ἀνεγείρας τὸν ναόν.

Τὸ ἱερὸν βῆμα ἐξωτερικῶς διαγράφεται ἡμικυκλικόν, ἡ δὲ στέγη του χαμηλοτέρα τῆς στέγης τοῦ ναοῦ, ἀφήνουσα οὕτω μικρὸν ἀέτωμα, καλύπτεται διὰ πλακῶν εἰς σχῆμα μαιάνδρων καθὼς καὶ ἡ στέγη τοῦ ναοῦ. Εἰς τὸ μέσον τῆς κόγχης τοῦ ἱεροῦ ἀνοίγεται μικρὰ θυρίς.

1. Π. Ι. Μπρατσιώτου, Ἡλίας καὶ Ἡλιοῦ, ἐν Μεγάλῃ Ἑλλάδι. Ἐγκυκλοπαιδεία. Παρὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Μπρατσιώτου, ὁ Σοῦλδης (ἐκδόσεις 1854) ἐν λέξει «Ζηλωταί» γράφει: «Ζηλωταὶ παρὰ Ἰουδαίοις οἱ τοῦ νόμου φέλακες». Ὁ δὲ προφήτης Ἡλίας ἀνεδείχθη αὐστηρότατος τηρητὴς τοῦ ρωσαϊκοῦ νόμου. Ἐπίσης ἐκ τῶν Ἀποστόλων ὁ Σίμων ἐπωνομάζεται Ζηλωτὴς: «καὶ Σίμων ὁ Ζηλωτής» (Πράξεων τῶν Ἀποστόλων α', 13).

Τὸ δάπεδον τοῦ ναοῦ παρουσιάζει ὄψιν ψηφιδωτοῦ μετὰ διαφο-
ρων γεωμετρικῶν σχημάτων κατεσκευασμένων διὰ μαύρων καὶ ἄσπρων
χαλικίων ἢ διὰ κισήρεως διαφορῶν σχημάτων, τὰ ὅποια ἐξαίρονται διὰ
μαύρων μικρῶν χαλικίων. Τοιαῦτα ψηφιδωτὰ παρουσιάζουν τὰ δάπεδα
τῶν περισσοτέρων ὑπὸ μελέτην ναῶν, τινὰ ἐκ τῶν ὁποίων παρουσιάζ-
ουν καὶ δικεφάλους ἄετους, πτηνὰ, ἀγγεῖα διαφορῶν σχημάτων. Εἶναι
δὲ καὶ τοῦτο ἐν ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν ἐν Σύμῃ ναῖσκων. Τὰ ἐπί-
τιτλα τῶν κεφαλαίων προέρχονται ἀπὸ ψηφιδωτὰ ναῖσκων, τὸ δὲ κα-
τωτέρω σχεδιαγράφημα ἐλήφθη ἐκ τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ
τοῦ προφήτου Ἡλίου καὶ ἀποτελεῖ τὸν ὁμφαλὸν τοῦ ναοῦ¹ (εἰκ. 8).

Εἰκὼν 8. Ἐκ τοῦ δαπέδου τοῦ προφήτου Ἡλίου

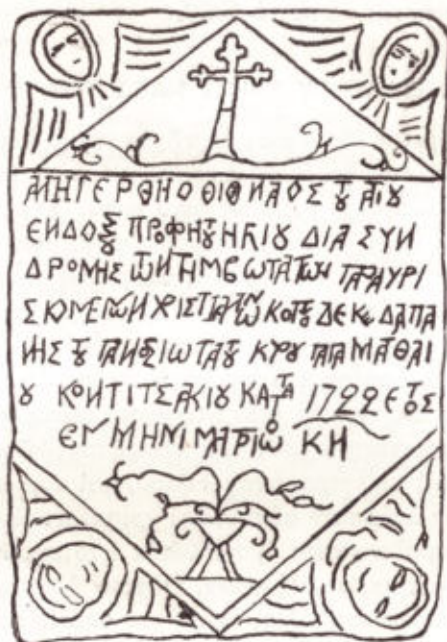
Δεξιὰ τοῦ προπύλου ὑπάρχει πεζούλα μετὰ κυπαρίσσου, πρὸ τῆς
ὁποίας τάφος τῆς καλογραίας Εἰρήνης Πατενιώτου, θανούσης κατὰ τὸ
1928, ἀριστερὰ δὲ τοῦ προπύλου πεζούλα μετὰ ἄνθη καὶ πρὸ αὐτῆς τά-
φος τοῦ Ἡγουμένου Συγκέλου Γερασίμου μετὰ τῆς ἐξῆς ἐπὶ μαρμάρου
λευκοῦ ἐπιγραφῆς :

†
ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ
ΣΥΓΓΕΛΟΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ
ΓΕΝΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΕΤΕΙ ΣΩΤΗ
ΡΙΩ 1793 ΒΙΟΝ ΔΕ ΚΑΙ ΠΟΛΙ
ΤΕΙΑΝ ΕΝ ΑΡΕΤῃ ΚΑΙ ΚΟΣΜΙ
ΟΤΗΤΙ ΑΓΩΝ ΑΠΕΔΗΜΗΣΕ
ΠΡΟΣ ΚΥΡΙΟΝ ΤΗ 5 ΙΟΥΛΙ
ΟΥ 1887 ΕΠΙ 60 ΕΤΗ ΗΓΟΥ
ΜΕΝΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ
ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΔΙ
ΑΤΕΛΕΣΑΣ

1. Ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ διὰ χαλικίων ψηφιδωτὰ ἐν Σύμῃ» ἐτοιμάζομεν ἰδιαι-
τέραν μελέτην.

Ὁπίσθεν δὲ τῆς δεξιᾶς πεζούλας ἐν τῷ τοίχῳ τοῦ ναοῦ εὕρεται ἐντετοιχισμένη ἡ ἐξῆς ἐπὶ μαρμαροῦ λευκοῦ ἐπιγραφὴ διαστάσεων 0,36 X 0,28 μ. :

Σαρμαντινός - 61

Εἰκὼν 9. Κτητορικὴ ἐπιγραφὴ ναοῦ προφήτου Ἑλίου

Ανηγερθη ο θιος ναος του αγιου
 ενδοξου προφητου ηλιου δια συν
 δρομης των τημεωτατων παραυρι
 σκομενων χριστιανων κοπου δε και δαπα
 νης του πανοσιωτατου κυρου παπα ματθαί
 ου κοντιτσακιου κατα το 1722 ετος
 εν μηνι μαρτίῳ κη

Ἐν μεταγραφῇ δὲ ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει οὕτως :

Ἀνηγέρθη ὁ Θεῖος ναὸς τοῦ ἁγίου
 ἐνδόξου προφήτου Ἑλίου διὰ συν-
 δρομῆς τῶν τιμωτάτων παρ(ε)υρι-
 σκομένων χριστιανῶν κόπου δὲ καὶ δαπά-
 νης τοῦ πανοσιωτάτου κυροῦ παπᾶ Ματθαί-
 ου Κοντιτσακίου κατὰ τὸ 1722 ἔτος
 ἐν μηνὶ Μαρτίῳ κη'.

Κατὰ τὴν κτητορικὴν ταύτην ἐπιγραφὴν ὁ ναὸς τοῦ προφήτου Ἑλίου ἀνηγέρθη κατὰ τὸ 1722 ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου Ματθαίου Κοντισακίου, ὅστις, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἔκτισε καὶ τὸν ἐν τῇ Μονῇ ναῖσκον τῆς Ὑπαπαντῆς κατὰ τὸ 1728.

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΗΛΙΟΥ ΚΑΙ Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

Ἄλλ' ὁ ἡγούμενος Ματθαῖος ἐν τῇ ἀνωτέρω ἐπιγραφῇ δὲν ὁμιλεῖ περὶ ἀνεγέρσεως τῆς Μονῆς, ἐξ οὗ ἀσφαλῶς συμπεραίνεται ὅτι ἡ Μονὴ ἦτο ἤδη ἐκτισμένη καὶ οὐχὶ βεβαίως ἄνευ ναοῦ. Ἐπειδὴ δὲ οὐδαμοῦ τῆς Μονῆς διακρίνονται ἱχνη καταστραφέντος ναοῦ, δεόν νὰ συμπεράνωμεν μετὰ πάσης βεβαιότητος ὅτι ὁ πρῶτος ναὸς τοῦ προφήτου Ἑλίου εὐρίσκετο εἰς τὴν θέσιν ὁ ἡγούμενος Ματθαῖος ἀνήγειρε τὸν ναόν του.

Ἦτο λοιπὸν ὁ πρῶτος ναὸς ἐκτισμένος ἐπὶ τῶν θεμελίων τοῦ ἀρχαίου κτίσματος, τὸ ὁποῖον, διὰ τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται, θὰ ἦτο ἀσφαλῶς ναός. Εἰς τίνα δὲ θεὸν ἦτο ἀφιερωμένος ὁ ἐθνικὸς ναός, περὶ τούτου θὰ μᾶς διαφωτίσῃ ὁ ναὸς τοῦ προφήτου Ἑλίου.

Αἱ ἀπεικονίσεις τοῦ προφήτου Ἑλίου, καὶ κυρίως αἱ παριστάνουσαι τὴν εἰς οὐρανὸν ἀνάβασιν αὐτοῦ, ἐπὶ χριστιανικῶν σαρκοφάγων τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἠκμαζεν εἰσέτι ἡ πολυθεΐα ἦτο εὐκολον νὰ συγχωνευθῶσι μετὰ εἰδωλολατρικῶν δοξασιῶν. Οὕτως ἡ ἀπαράλλακτος παράστασις τοῦ προφήτου ὡς Ἑλίου καὶ τοῦ θεθρίππου αὐτοῦ ὡς τοῦ Ἑλίου καὶ πρὸς τούτοις ἡ ὁμοιότης τοῦ ὀνόματος Ἑλῖος—Ἑλίου συνετέλεσαν ὥστε ὁ προφήτης Ἑλίας νὰ ἀντικαταστήσῃ παρὰ τοῖς ἐκχριστιανισθεῖσιν Ἕλλησιν τὸν Ἑθνικὸν θεὸν Ἑλῖον, ἐπομένως δὲ καὶ οἱ ναοὶ τοῦ προφήτου Ἑλίου τοὺς ναοὺς τοῦ θεοῦ Ἑλίου. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων ἢ ὀπωσδήποτε ὑψηλῶν μερῶν ἀφιερωμένοι τὸ πάλαι εἰς τὸν θεὸν Ἑλῖον ναοὶ ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ ναῶν τοῦ προφήτου Ἑλίου¹. Οὕτως ὁ πρῶτος ναὸς τῆς Μονῆς ἀνηγέρθη ἐπὶ τῶν θεμελίων τοῦ κατεδαφισθέντος ἀρχαίου ἐθνικοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ Ἑλίου.

ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΙ

Ὁ ναὸς εἶναι τοιχογραφημένος ἀπὸ τῶν *Θρονίων*² ἢ *στασιδίων*, τὰ ὁποῖα ἐρεΐδονται ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ ἀριστεροῦ τοίχου τοῦ

1. Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφικὰ σύμμεικτα Α', 90 κέ. Πρβλ. Ν. Γ. Πολίτου, Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων Α', 19 κέ.

2. Θρονίον (τὸ), ὑποκοριστικὸν τοῦ θρόνου. Ἐν Σύμῃ κυριολεκτεῖται μόνον ἐπὶ τῶν μονίμων ἐντὸς τῶν ναῶν καθισμάτων, ἐχόντων ὠρισμένον σχῆμα. Τινὰ παρουσιάζουν λαϊκὴν ξυλογλυπτικὴν, ὅπως τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πανορμίτου. Θρόνιον φέρεται ἐν τῷ λεξικῷ Liddel - Scott ὡς ὑποκοριστικὸν τοῦ θρόνου.

ναοῦ. Αἱ δὲ τοιχογραφίαι εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστραμμέναι τὸ μὲν ἐξ ὑγρασίας το δὲ ἐκ τῆς δι' ἀσβέστου ἐπιχρίσεως. Ἡ δὲ τέχνη καλὴ, παρουσιάζουσα ἐλευθερίαν περὶ τὸ σχέδιον. Θὰ ἀναφέρωμεν μόνον τὰς ὁπωσοῦν διατηρουμένας τοιχογραφίας.

Ἰε ρ ὁ ν β ἦ μ α. Ὁ ἅγιος Κυρίλλος ὁξυγένης φορῶν σκοῦφον «λέγει εἰς χαρτί»: «*Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν, ὁ εὐλογῶν τοὺς εὐλογοῦντάς σε, Κύριε, καὶ ἀγιάζων*¹».

Ὁ ἅγιος Νικόλαος γέρων κοντογένης «λέγει εἰς χαρτί»: «*Ὅτι σὸν τὸ κράτος καὶ σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα*²».

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος γέρων «εἰς δύο ἔχων τὸ γένιον, λέγει εἰς χαρτί»: «*Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλάττει*³».

Ὁ κόσμος. Ἐν μέσῳ τῆς κόγχης ἡ ἀγία Τριάς, δεξιὰ λέων, ἀριστερὰ βοῦς, δεξιὰ, ἀριστερὰ καὶ ἄνωθεν ἄγγελοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ ἐπιγραφή «ἐξαπτέρυγα», ἄνωθεν σφαῖρα καὶ ἡ ἐπιγραφή «ὁ Κόσμος».

Β ὁ ρ ε ι ο ς τ ο ῖ χ ο ς. Ὁ Ἀρχων Μιχαὴλ καὶ ὁ Ἀρχων Γαβριὴλ μεγέθους 1,45 μ. κρατοῦντες τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐντὸς κύκλου.

Ὁ προφήτης Ἠλίας ἐπὶ ἄρματος ἀνερχόμενος εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ρίπτων τὴν μηλωτὴν εἰς τὸν Ἐλισσαῖον καὶ ὁ Ἐλισσαῖος διερχόμενος ἐπὶ τῆς μηλωτῆς ποταμόν.

Ἡ ἀγία Σεβαστιανή.

Ἐπὶ τῆς ἐνισχυτικῆς ζώνης 16 ἅγιοι ἐντὸς κύκλων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται ὁ ἅγιος Βίκτωρ.

Ὁ ἅγιος Γεράσιμος γέρων ὁξυγένης κρατῶν σταυρὸν καὶ πατεριμῶνα, «λέγει εἰς χαρτί»: «*Ἀδελφοί..... ἀνανήψεως καὶ φρονήσεως.....*».

Ἐπὶ τοῦ βορείου παραθύρου διαστάσεων 1X0,63, δεξιὰ, ὁ Προφήτης Ἠλίας κοιμώμενος κάτωθεν δένδρου, πλησίον αὐτοῦ ἡμισυ κολοκύνθης καὶ δύο ἄρτοι, ἄνωθεν δὲ ἄγγελος «λέγων εἰς χαρτί⁴»: «*καὶ ἰδὼν ἄγγελος Κυρίου εἶπεν αὐτῷ ἀνάστηθι, φάγε καὶ πίε, ὅτι πολλὴ ἀπὸ σοῦ ἡ δόξα*».

1. Χρυσσοστόμου, Λειτουργία, ὀπισθάμβωνος εὐχή, πρβλ. ἐκδοσὶν Σαλιβέρου σ. 58. Ὁ κ. Ἀνδρέας Ἰωάννου εἰς Βυζαντινὰ Εὐβοίας σ. 99 καὶ 100 παραθέτει εἰκόνα Κυρίλλου μὲ τὸ ἐπίγραμμα: «Ἐξερέτως τῆς Παναγίας ἀχράντου, δεσποίνης» (Χρυσσοστόμου Λειτουργία σ. 51).

2. Χρυσσοστόμου, Λειτουργία ἐκφώνησις ἱερέως. Ἡ Θεία Λειτουργία, σελ. 40

3. Χρυσσοστόμου, Λειτουργία ἐκφώνησις ἱερέως μετὰ τὴν εὐχὴν πιστῶν. Β', σ. 46.

4. Πρβλ. Διονυσίου, Ἑρμηνεία σελ. 65: «*Δένδρον μέγα καὶ ὁ Προφήτης Ἠλίας κοιμώμενος ὑπὸ κάτω, καὶ πλησίον τῆς κεφαλῆς του ἄρτος καὶ κατὰ καὶ εἰς ἄγγελος τὸν ἡγίζει μὲ τὴν χεῖρα εἰς τὴν κεφαλὴν* (Βασιλ. Γ', ιθ', 5-8)».

Ἄριστερά τοῦ παραθύρου, ὁ προφήτης Ἡλίας γονατιστός καί ἔχων τὰ ὄμματα καί τὰς χεῖρας ἐστραμμένας πρὸς τὸν οὐρανὸν «λέγει εἰς χαρτί»: «Εἶπεν Ἡλίας τῷ Ἀχαάβ, ζεῦξον τὸ ἄρμα σου, ἵνα μὴ καταλάβῃ σε ὑετός».

Ἐπὶ τῆς καμάρας τοῦ παραθύρου ἡ ἁγία Χριστίνα.

Δεξιὰ τοῦ παραθύρου ὁ προφήτης Ἡλίας προσευχόμενος καί κάτωθεν αὐτοῦ ἐφιππος φορῶν κορώναν «λέγει εἰς χαρτί»: «Καὶ Ἡλιοὺν ἀνέβη ἐπὶ τὸν Κάρμηλον καὶ ἠῤῥατο καὶ ἐγένετο ὑετός μέγας». Πλαγίως ἡ ἐπιγραφή: «Δέσεις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Γιακωνμὴ Ἰω(άννου) καὶ Χρυσῆς».

Ὁ ἅγιος Ἀντώνιος (ἐξίτηλος) «λέγει»: «Εἶδον ἐγὼ τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου ἠπλωμένας ἐν τῇ γῇ καὶ στενάξας εἶπον, τίς δύναται».

Νότιος τοῖχος· ἡ πρώτη ζώνη κατεστραμμένη. Δευτέρα ζώνη· ἄνωθεν τοῦ παραθύρου:

Ὁ προφήτης Ἡλίας καὶ ἄλλος τις (ἐξίτηλος).

Ὁ προφήτης Ἡλίας κοντογένης καὶ γυνὴ τεινούσα τὴν δεξιάν καὶ διὰ τῆς ἄριστερᾶς κρατοῦσα σακκίδιον καὶ ὀπισθεν παιδίον καθήμενον, «λέγει εἰς χαρτί»: «καὶ ἐπορεύθη Ἡλίας [πρὸς Σαρεπτά τῆς Σιδωνίας] πρὸς γυναῖκα χήραν¹».

Ὁ προφήτης Ἡλίας (ἐξίτηλος).

Ὁ προφήτης Ἡλίας κρατῶν σπάθην διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ διὰ τῆς ἄριστερᾶς κρατῶν ἐκ τῆς κεφαλῆς ἄνθρωπον, ὀπισθεν στρατιῶται, ὀπισθεν δὲ τοῦ προφήτου γέρων μὲ κορώναν καὶ κάτωθεν ἀκέφαλος ἄνθρωπος².

Γενέθλια τῆς Παναγίας.

Τρίτη ζώνη:

Ἡ Γέννησις (ἐξίτηλος).

Ἡ Ὑπαπαντή.

Ἡ Βάπτισις.

Ἡ Μεταμόρφωσις.

Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου.

Ὁ ἅγιος Εὐθύμιος (ἐξίτηλος).

Ὁ ἅγιος Σάββας (ἐξίτηλος).

1. Πρβλ. Διονυσίου, Ἑρμηνεία, σ. 64 «Σπίτιον καὶ μία γυνὴ κρατοῦσα δύο ἄγγεῖτα, καὶ ὁ προφήτης Ἡλίας ἱστάμενος ἔμπροσθεν αὐτῆς εὐλογεῖ αὐτὰ (Βασίλ. Γ. ιζ, 14—16)».

2. Πρβλ. Διονυσίου, Ἑρμηνεία, σ. 64, «Ποταμός καὶ εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ ἄνθρωποι δεμένοι βασταζόμενοι ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ ὁ προφήτης Ἡλίας ἀποκεφαλίζων αὐτοὺς (Βασίλ. ιη, 40)».

Δυτικὸς τοῖχος :

Ἡ Δευτέρα παρουσία : Ἐν τῷ μέσῳ ὁ Χριστὸς καὶ τάγματα ἀγγέλων, δεξιὰ ἡ Παναγία καὶ ἀριστερὰ ὁ ἅγιος Ἰωάννης εἰς στάσιν δεήσεως, κάτωθεν Σταυρὸς καὶ Εὐαγγέλιον λέγον : «*Λεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν.... Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον*»· οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καὶ Μάρκος. Χορὸς Ἀποστόλων καὶ κάτωθεν «*χεὶρ Κυρίου*»

Εἰκὼν 10. Φορητὴ εἰκὼν προσκυνηταρίου

κρατοῦσα ζυγόν, δεξιὰ «*ὁ πύρινος ποταμός*», ἀριστερὰ ἄγγελοι, χορὸς προφητῶν καὶ χορὸς ἁγίων. Κάτωθεν τοῦ ζυγοῦ δεξιὰ δαίμονες καὶ ὁ Βεεζεβοὺλ ἐπὶ θηρίου κρατῶν Ἄρειον, ἔμπροσθεν τοῦ στόματος τοῦ θηρίου «*ὁ ἱεροκατήγορος*», «*ὁ ὑπνοβάτης*», «*ὁ ὑπερήφανος*», «*ὁ συγκοφάντης*».

Τὸ προσκυνητᾶριον τῆς ἀργυρᾶς εἰκόνης τοῦ προφήτου : Εἶναι ξυλόγλυπτον, ἡ δὲ τέχνη του λαϊκὴ, κατεσκευάσθη δὲ κατὰ τὴν ἐξῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφὴν κατὰ τὸ 1828 : «*ΑΩΚΗ' ἔγινε τὸ παρὸν εἰκονοστάσιον*».

Ἡ δὲ ἀργυρᾶ εἰκὼν τοῦ προφήτου παρουσιάζει λεπτοτάτην τέχνην δεξιωτάτου τεχνίτου χρυσοχόου. Περιλαμβάνει δὲ δύο παραστά-

σεις. 'Η Α' : 'Ο προφήτης 'Ηλίας καθήμενος ἐν μέσῳ ἄρματος μετὰ τεσσάρων πτερωτῶν ἵππων, κρατῶν διὰ τῆς δεξιᾶς του μηλωτὴν, τὴν ὁποῖαν προτίθεται νὰ ρίψῃ εἰς τὸν 'Ελισσαῖον, εὐρισκόμενον κάτωθεν παρὰ τὴν ὄχθην ποταμοῦ καὶ τείνοντα ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας, ἵνα λάβῃ τὴν μηλωτὴν· ἀριστερὰ παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ πτηνὸν ἰστάμενον καὶ βλέπον πρὸς τὰ ἄνω καὶ δένδρον παρὰ τὸ πτηνόν¹. 'Η Β' παρὰ στασις δεξιὰ τῆς Α' : Σπήλαιον ἄνωθεν τοῦ ὁποίου δένδρον καὶ ἐν τῷ σπηλαίῳ ὁ προφήτης κοιμώμενος καὶ ἀκουμβῶν τὴν παρεῖαν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς χειρὸς στηριζομένης διὰ τοῦ ἀγκῶνος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ γόνατος καὶ κρατούσης ράβδον, ἐνῶ ἡ ἀριστερὰ ἀδρανὴς στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος· ἀριστερὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ προφήτου πτηνὸν φέρον εἰς τὸ ράμφος τεμάχιον ἄρτου. Δεξιὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ προφήτου ἐν τῇ Α' παραστάσει εἰλητὸν «λέγον» : «*Εὐλόγητός Κύριος ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων*²». 'Εν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ κάτω πλαισίου τῆς εἰκόνος ἡ ἐπιγραφή : «*Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ματθαίου ἱερομο-
νάχου 1760*».

Κάτωθεν τῆς ἀργυρᾶς εἰκόνος ἐπὶ τοῦ προσκυνηταρίου ὁ ἅγιος 'Ιωάννης ὁ Θεολόγος καὶ κάτωθεν αὐτοῦ ὁ ἅγιος Μανουήλ. 'Οπισθεν τῆς ἀργυρᾶς εἰκόνος κόγχη καὶ ἐντὸς αὐτῆς ὁ προφήτης 'Ηλίας «λέγων εἰς χαρτί» : «*Ζῇ Κύριος καὶ ζῇ ἡ ψυχὴ μου*».

Τέμπλον. Τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ, ἀρχαιότερον τοῦ προσκυνηταρίου εἶναι ξυλόγλυπτον μετρίας τέχνης· ἔχει δὲ ἐπιχρυσωθῇ καὶ χρωματισθῇ διὰ πρασίνου καὶ ἐρυθροῦ χρώματος. 'Ανωθεν καταλήγει εἰς Σταυρὸν ἔχοντα δεξιὰ τὴν Παναγίαν καὶ ἀριστερὰ τὸν Πρόδρομον· ἄνωθεν τῆς ὠραίας Πύλης ἐπὶ τοῦ γείσου τὸ δωδεκάορτον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐλλεῖπουν τρεῖς εἰκόνες. 'Εκ τῶν κυρίων εἰκόνων τοῦ τέμπλου σημειοῦμεν τὴν εἰκόνα τοῦ Προδρόμου, ὅστις «λέγει εἰς χαρτί» : «*Μετανοεῖται ἡ γῆ γὰρ ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν*»· ἐπὶ τοῦ κάτω μέρους τῆς εἰκόνος ἡ ἐπιγραφή : «*Χ ἡ ρ Σταυριανοῦ Χοιωπολίτου 1727*³». 'Ο IC XC ὁ

1. Πρβλ. Διονυσίου, 'Ερμηνεία : «*Ἀμάξι πύρινον καὶ ἄλογα πύρινα καὶ μέσον τῆς ἀμάξης ὁ 'Ηλίας ἀνερχόμενος εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ὁ 'Ελισσαῖος ὑπὸ κάτωθεν αὐτοῦ βλέπων αὐτὸν καὶ μὲ τὸ ἓνα χεῖρ τραβῶν τὴν μηλωτὴν 'Ηλιοῦ, χωρισμένην ἀπὸ τὸν 'Ηλίαν καὶ μὲ τὸ ἄλλο βαστῶν χαρτὶ λέγει «Πάτερ, πάτερ, ἄρμα 'Ισραὴλ καὶ ἱππεὺς αὐτοῦ (Βασιλ. Α', β', 9-14)».*

2. Πρβλ. Διονυσίου, 'Ερμηνεία : «*'Ο 'Ηλίας τραφεόμενος ὑπὸ τοῦ κόρακος. Σπήλαιον καὶ ὁ προφήτης 'Ηλίας ἔσω καθήμενος, ἔχων τὴν χειρὰ του εἰς τὸ κατσαύγονόν του καὶ ἀκουμβίζων εἰς τὸ γόνατόν του καὶ ἐπάνω τοῦ σπηλαίου ἕνας κόρακας βλέπων πρὸς αὐτὸν καὶ βαστῶν ψωμὶ εἰς τὸ στόμα του. (Βασιλ. Γ', ιζ' 61)».*

3. 'Ο ζωγράφος Σταυριανὸς Χιοπολίτης, ἦτο προφανῶς ἐκ τῆς νήσου Χίου, καθότι τὸ χιοπολίτης δὲν εἶναι ἐπωνύμιον, διότι εἰς τοιαῦτα ἐπὶ εἰκόνων σημειώματα οὐδόλως ἢ σπανίως ἐγένετο χρῆσις ἐπωνύμων.

Παντοκράτωρ μετά τῆς ἐπιγραφῆς : « Δέησις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Γεωργίου καὶ Κώστα ἔτος ΑΨΔΑ' » (=1731).

ΙΣΤΟΡΙΑ

Πότε ἐκτίσθη ἡ Μονή, οὐδαμόθεν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν· δυνάμεθα ὁμῶς νὰ εἰπώμεν ὅτι πρὸ τῆς Μονῆς ἐκτίσθη ὁ πρῶτος ναῖσκος τοῦ προφήτου Ἡλίου ἐπὶ τῶν θεμελίων τοῦ ἀρχαίου κτίσματος, ἥτοι, ὅπως εἰπώμεν προηγουμένως, ἐπὶ τῶν θεμελίων τοῦ ναοῦ τοῦ ἐθνικοῦ θεοῦ Ἡλίου. Εἰς τὴν θέσιν δὲ τοῦ ναίσκου, κριθεῖσαν κατόπιν κατάλληλον πρὸς ἀνίδρυσιν Μονῆς, ἐκτίσθη ἡ μελετωμένη Μονή. Ἐνεκα δὲ τοῦ κατωφεροῦς καὶ βραχῶδους τοῦ ἐδάφους δὲν κατέστη δυνατόν ὁ ναῖσκος νὰ τεθῇ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς τῆς Μονῆς, κατ' ἐξαιρέσιν τοῦ κρατοῦντος οἰκοδομικοῦ συστήματος, νὰ τίθεται δηλαδὴ τὸ καθολικὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς τῶν Μονῶν.

Ἄλλως τε καὶ ἀπὸ τοῦ ναοῦ πρὸς τὰ ἄνω ἄρχεται ὁ μαστὸς τοῦ ὄρους, ὅστις παρουσίαζε προσφορώτερον ἔδαφος πρὸς ἀνίδρυσιν Μονῆς.

Εὐτυχῶς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, τῆς ὁποίας σχεδιαγράφημα κατεχωρίσαμεν (βλ. εἰκ. 9) μαθαίνομεν ὅτι τὸν νῦν ναὸν τοῦ προφήτου ἔκτισεν ὁ ἡγούμενος *Ματθαῖος Κοντιτσακίου*, τὸν ὁποῖον θὰ διακρίνωμεν ὡς Ματθαῖον Α', κατὰ τὸ 1722. Ὁ αὐτὸς δὲ ἡγούμενος ἔκτισε καὶ τὸν ἐν τῇ Μονῇ ναὸν τῆς Παναγίας Ὑπαπαντῆς κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν, τῆς ὁποίας σχεδιαγράφημα καταχωρίζομεν κατωτέρω (βλ. εἰκ. 16), κατὰ τὸ 1728, τὸν ὁποῖον καὶ ἐτοιχογράφησεν κατὰ τὸ 1734 ὡς θὰ σημειώσωμεν εἰς τὸ οἰκεῖον μέρος κατωτέρω. Ἀπέθανε δὲ ὁ ἡγούμενος Ματθαῖος Α' τὴν 17ην Ἰανουαρίου τοῦ 1775 κατὰ τὸ ἐξῆς σημείωμα, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὸ κάτω περιθώριον δεξιὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 122 φύλλου σκωληκοβρότου καὶ ἑλλειποῦς κατὰ τὴν ἀρχὴν Τυπικοῦ : « 177ε' ἐκ μὲθ' ἡ δ κερομόναχος τοῦ Κοντιτσακίου μηνὴ Ἰανουαρίου 17 ».

Ὡς συμπεραίνεται δὲ ἐκ τοῦ κατωτέρω μπουγιουρδίου τοῦ Μοντεβέλαγα Ρόδου¹ ὁ ἡγούμενος Ματθαῖος Α' προτιμώμενος ὑπὸ τῶν γυναικῶν εἰς ἐπιτέλεσιν λειτουργιῶν εἰς τοὺς ναῖσκους τῆς Μονῆς καὶ τῆς ὑπαίθρου καὶ ζημιῶν διὰ τοῦτο τὰ συμφέροντα τῶν ἐν Σύμῃ ἱερέων, ἐξή-

1. Ἡ δι' ἀραβικῶν ἀριθμῶν γραφὴ δὲν εἶχεν ἀκόμη παγιωθῇ ἐν Σύμῃ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, διὰ τοῦτο καὶ παρατηρεῖται σύγχυσις ὅπως εἰς τὸ ἔτος 177ε, ὅπου ἀντὶ τοῦ 5 ἐγράφη ε. Ἡ σύγχυσις αὕτη παρατηρεῖται καὶ εἰς ἰδιωτικά ἔγγραφα.

2. Τὸ ἔγγραφον ἐν πρωτοτύπῳ εὐρίσκεται παρ' ἐμοί.

γειρεν ἐναντίον του τοὺς ἱερεῖς, οἵτινες καὶ ἔπεισαν τὸν ἐν Σύμῃ Σούμ-
πασην νὰ ἐμποδίσῃ τὰς γυναῖκας νὰ ἐκτελοῦν λειτουργίας εἰς τὰ μονα-
στήρια τῆς ὑπαίθρου καὶ εἰδικώτερον εἰς τοὺς ναῖσκους τῆς Μονῆς τοῦ
προφήτου Ἡλία :

Τουγρᾶς Ἐπὶ χάριτος διαστάσεων 0,334 X 0,219 μ. ἐφθαρμέ-
Τ.Σ. νου ἐκ πολλῶν κατὰ μήκος καὶ πλάτος πτυχώσεων.

*Ὁ ἐκλαμπρότατος καὶ ὑψίλοτατος καὶ
πολληχρονημένος αὐθέντης μοντεβε
λαγας Ρόδου*

» εἰς τὸ νισὴ τῆς σύμης [εἰς τὸν] σούπασην¹ καὶ εἰς τὸν [πρ]ο-
τογερον, καὶ εἰς¹ τοὺς προεστούς, σὰς κάμ[νω] τεμπίλη, θο-
ροντας τὸ μπουγιουρδὶ² μου², εἰς τα μοναστήρια, ὁποῦ εἶναι
εἰς τὴν σύμην, ὡς καθὼς εἶναι τὼ ἀτέ³ τι³ ἀπο τὸ πρότον νὰ
πιγένου ἢ γυνέκες νὰ διαβάζοντε, καὶ νὰ δίνου⁴ λητουργιές,
πάλε νὰ πηγένου καὶ σοπασις εἰς αὐτὸν νὰ μὴν νὰ κάτονε⁵ τε οὐ-
τε ἀπὸ τὸν ἄγιον ἱλίαν οὔτε ἀπὸ ἄλλον κανέναν εξαποφασε⁶ ος.

1767 Ἰανουαρίου 23⁷

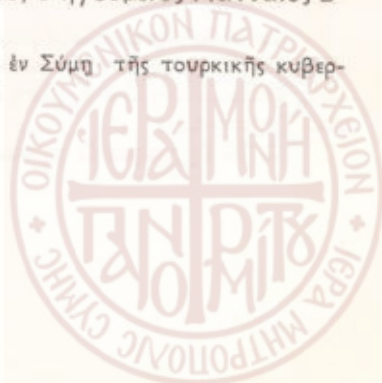
Προεκλήθη δέ, ὡς συμπεραίνομεν, ἡ ἀνωτέρω διαταγὴ ἐναντίον
τοῦ ἐν Σύμῃ Σούμπαση διὰ τὴν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα τῆς
νήσου ἐπέμβασιν αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου, κατόπιν ἐνερ-
γειῶν τοῦ ἡγουμένου Ματθαίου Α', ὅστις ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν Μητρο-
πολίτην παραπονούμενος διὰ τὴν παρὰ τὰ ἐκκλησιαστικά προνόμια
ἐπέμβασιν τοῦ ἐν Σύμῃ Σούμπαση. Εἶναι δὲ ἀπορίας ἄξιον ὅτι δὲν ἐπε-
νέβησαν ὁ ἐν Σύμῃ ἐπίτροπος τοῦ ἀγίου Ρόδου καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ Κοινοῦ
πρὸς διευθέτησιν τῆς ὑποθέσεως, καὶ προῦκάλεσαν τὴν ἐπέμβασιν τῆς
τουρκικῆς κυβερνήσεως.

Τὸν ἡγούμενον Ματθαῖον Α' διεδέχθη εἰς τὴν ἡγουμενίαν ὁ Μα-
τθαῖος Β', ὅστις ἡγουμένευσε μέχρι βαθέος γήρατος καὶ παραιτηθεὶς ἀν-
τικατεστάθη ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου ἢ συγκέλλου Γερασίου κατὰ τὸ
1826. Ἐξ ὧων δὲ γράφει ὁ Μητροπολίτης Ρόδου Ἰάκωβος εἰς τὸ διο-
ριστήριον ἐγγραφον τοῦ ἡγουμένου Γερασίου, ὁ ἡγούμενος Ματθαῖος Β'

1. Σούπασης ἢ Σούμπασης· ἀντιπρόσωπος ἐν Σύμῃ τῆς τουρκικῆς κυβερ-
νήσεως μὲ ἀστυνομικὰ κυρίως δικαιώματα.

2. Μπουγιουρδὶ, λ. τουρκ.=διάταγμα.

3. Ἀτέτι ἢ ἀντέτι, λ. τουρκ.=ἐθιμον,

ἦτο εὐλαβέστατος καὶ δραστήριος πρὸς αὖξησιν καὶ βελτίωσιν τῆς Μονῆς τοῦ προφήτου Ἑλίου, ἀποκτήσας τὴν εὐλάβειαν καὶ ἀγάπην τῶν συμπολιτῶν του. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὸ Κοινὸν τῆς Σύμης διώρισεν αὐτὸν ἡγούμενον τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας Ἀ λ η θ ι ν ῆ ς (Κοιμήσεως) διὰ τοῦ ἐξῆς ἐγγράφου τὸ ὁποῖον σώζεται παρ' ἐμοί :

Τ.Σ.

Μονῆς Ἑπὶ χάριτον διπλοῦ διαστάσεων 0,19 X 0,555
Ρουκουινιώτου Διατηρεῖται καλῶς.

» Τὴν σήμερον σὺν Θεῷ ἀγίῳ κοινῇ γνώμῃ καὶ προαιρέσει πάντες ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ νήσῳ σύμῃ οἰκοῦντες ¹ προσετοὶ καὶ ἐπίτροποι καὶ μετὰ εἰδήσεως τοῦ ἀγίου γέροντος εὐρόντες εὐλογον ἀ: ¹ πεκατεστήσαμεν τὸν ἅγιον καθηγούμενον τοῦ προφήτου Ἑλίου καὶ Ματθαῖον ἡγούμενον ² βασιῆν ³ καὶ οἰκοκύρην καὶ ἐπιτηρητὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἀει: ² παρθένου μαρίας, τὴν ἐπονομαζομένην ἀληθινήν, καὶ συνάξῃ καὶ κατὰ τὴν ἑκάστη ἐκκλησιαστικὸν ἀφιέρωμα διὰ διδόμενον ἐπὶ ἀγαθῇ προαιρέσει παρὰ τῶν εὐλογημένων ³ χριστιανῶν, ὁμοίως καὶ λειτουργίας καὶ σαραντολείτουργα, προσφοραῖς, ἄρτους, σπυρίγια ⁴ ὅλα αὐτὰ εἶναι ἰδικόν τον δικαιολόγημα ὡς ἡγούμενος καὶ οἰκοκύρης τῆς αὐτῆς ἐκκλη: ⁴ σίας· ἀκόμα καὶ ἐχρη καὶ αὐτὴν τὴν ἄδειαν καὶ οἰκονομῇ, καὶ κτίξῃ, καὶ μερεμετίξῃ ⁵ τὰ πάντα πρὸς εὐκοδομίαν ⁶ (sic) τὰ τῆς λοιμικῆς νόσου σπητά-

1. Ἡ φρ. «ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ νήσῳ σύμῃ κατοικοῦντες» δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν φρ. τὴν ἐπαναλαμβανομένην εἰς τὰ δύο ἀρχαῖα ψηφίσματα τοῦ δευτέρου καὶ πρώτου π.Χ. αἰῶνος: «τὸ κοινὸν τῶν ἐν Σύμῃ κατοικούντων» I.G., XII₃, ἀρ. 1269, στ. 7, 11-12, ἀρ. 1270, στ. 4, 24-25· Β', 8.

2. Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀληθινῆς δὲν ὑπῆρξέ ποτε Μονή. Τὸ δὲ Κοινὸν τῆς Σύμης δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ διορίσῃ ἡγούμενον. Διὰ τοῦτο ἡ λ. ἡγούμενος ἐνταῦθα σημαίνει ὁ ἐπὶ κεφαλῆς, ὁ προϊστάμενος κτ.

3. Βασίης, λ. τουρκ.=διευθύνων, διοικῶν κτ.

4. Σινίγλι (τὸ)· κατ' ἐθιμον, τὸ ὁποῖον ἤδη ἐξέλιπε, αἱ Συμαῖαι ἐπλαττον διὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων ἐκτὸς τῶν ἀπαιτουμένων ἄρτων καὶ μικρὰ κουλλούρια μὲ μαστίχην καὶ σησάμι. Τὰ προοριζόμενα ὁμως διὰ τὴν ἐκκλησίαν ὑπὲρ τῶν θεθενῶτων ἦσαν μεγάλα καὶ μετὰ διαφόρων σχημάτων, τὰ ὁποῖα ἔθετον ἐντὸς σινίγων, ἦτοι μεγάλων κυκλικῶν μεταλλίνων δίσκων πρὸς ἔψησιν, ἐκόμιζον δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐντὸς πανερίων. Ἐντεῦθεν ἡ λ. σινίγλι παρήχθη ἐκ τῆς λ. σινί.

5. Μερεμετίζω, ἐκ τοῦ τουρκικοῦ μερεμετ ἢ μεραμέτ=ἐπισκευάζω.

6. Ἵσως ἀντὶ οἰκονομεῖν.

λια¹, παρακαλῶντας⁶ καὶ ζητῶντας παρὰ τῶν χριστιανῶν τοῦ καθενὸς τὴν ἀγαθὴν του προαίρεσιν καὶ μετὰ καιρὸν εἰμὲν ἡ-
θελε ἀκολουθήσῃ τοιοῦτον ἐπικίνδυνον τῆς πανώλης, νὰ στέκῃ⁶
ὡς οἰκονόμος καὶ πατὴρ πνευματικὸς εἰς ὅλους τοὺς ἀδελφώστους
ἀδελφούς χριστιανούς, νὰ τοὺς ἐπιμελεῖται καὶ νὰ τοὺς διορ-
θῶνῃ εἰς πάντα ψυχικὰ καὶ σωματικὰ ὡς πνευματι⁷κὸς πα-
τήρ· διὰ τοῦ[το] ἐδόθη καὶ τὸ παρὸν παρημῶν ἐσφραγισμένον
τῇ σφραγίδι τῆς κοινότητος καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν καὶ βεβαίω-
σιν ἀληθείας :—σύμης.⁸

1814 : δεκεμβρίου 20:⁹

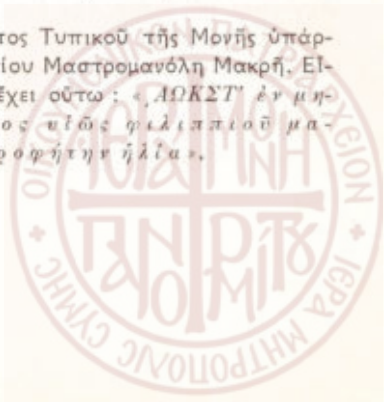
» ρόδου ἐπίτροπος παπᾶ φότιος	βεβεῶ
» Χα[τζῆ] νικίτας κλα[δάκης]	»
» γεώργιος ἀντώνη πατροῦ	»
» Χ[ατζῆ] νικολ[ας] γιαννεσκον	»
» Χατζῆ ἀγαπητὸς χ[ατζῆ] Ἰωάννου	»
» Χ[ατζῆ] διμίτριος χ[ατζῆ] ἀτῶνα	»

Ὅπισθεν τοῦ ἐγγράφου ἀναγινώσκεται τὸ ἐξῆς σημείωμα : « ὦ δε
εἶναι τὸ γράμμα τῆς ἀληθινῆς πρὸς τὸν γέροντά
μου ἀπὸ τοὺς δημογέροντας καὶ μετὰ τὴν βούλαν
τοῦ κοινοῦ ». Εἶναι δὲ πολὺ περίεργον ὅτι οὔτε ὁ σφραγίσας τὸ ἐγ-
γραφον « γραμματικὸς τοῦ Κοινοῦ » οὔτε ὁ γράψας τὸ σημείωμα ἀντε-
λήφθησαν ὅτι ἡ τεθεῖσα σφραγίς, ἣτις φέρει τὴν ἐπιγραφὴν « ΕΣΦΡΑΓΙ-
CΤΗ Η ΠΑΡΟΥCΑ ΒΟΥΛΑ ΤΟΥ ΤΑΞΙΑΡΧΟΥ ΜΙΧΑΗΛ CΙΜΙC 1770 »
δὲν εἶναι τοῦ Κοινοῦ τῆς Σύμης ἀλλὰ τῆς Μονῆς τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ
τοῦ Ρουκουνιώτου. Πρόκειται δὲ προφανῶς περὶ λάθους, καθότι τὸ Κοι-
νὸν τῆς Σύμης εἶχεν ἰδίαν σφραγίδα ἀπὸ τοῦ 1810.

Τοῦ ἡγουμένου Ματθαίου Β' παραιτηθέντος διὰ τὸ βαθὺν τοῦ γή-
ρατος, διωρίσθη ἡγούμενος ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου Ἀγαπίου
ὁ ἱερομόναχος Γεράσιμος τῇ α' Ὀκτωβρίου τοῦ ἈΩΚΣ' ² διὰ τοῦ κατω-
τέρω διοριστηρίου ἐγγράφου, ἐν ᾧ ἐξαίρονται αἱ ἀρεταὶ τοῦ παραιτη-

1. Σπιτάλια (τά)· νοσοκομεῖον. Περί τούτων θὰ σημειώσωμεν τὰ δέοντα
εἰς τὴν μελέτην τῆς ἐκκλησίας Ἀθηνῆς.

2. Ἐν φύλλῳ 87β τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος Τυπικοῦ τῆς Μονῆς ὑπάρ-
χει σημείωμα καθ' ὃ ὁ Γεράσιμος ἦτο υἱὸς Φιλιππίου Μαστρομανόλη Μακρῆ. Εἶ-
ναι δὲ τὸ σημείωμα ἰδιόχειρον τοῦ Γερασίμου καὶ ἔχει οὕτω : « ΑΩΚΣΤ' ἐν μη-
νὶ Ὀκτωβρίῳ 1 ἔγινε ἐγὼ ὁ ἱερομόναχος υἱὸς Φιλιππίου μα-
στρομανόλη μακρῆ ἡγούμενος εἰς τὸν προφήτην ἡλίαν ».

θέντος ἡγουμένου. Τὸ ἔγγραφον ἐπὶ διπλοῦ φύλλου διαστάσεων 0,145X 0,198 ἀπόκειται παρ' ἐμοί.

» διὰ τοῦ παρόντος κυριαρχικοῦ ἡμῶν γραμματος δηλοποιεῖται, ὡς ὁ πρὸ χρόνων¹ ἤδη ἱκανῶν ἡγουμενεύων ἐν τῷ ἐν σύμῃ ἱερῷ καὶ σεβασμίῳ ἡμῶν μοναστηρίῳ² τῷ τιμωμένῳ ἐπ' ὀνόματι τοῦ προφήτου ἡλιοῦ εὐλαβέστατος ἐν ἱερομονάχοις κὺρ³ Ματθαῖος, φθάσας ἤδη εἰς γῆρας βαθὺν καὶ μὴ δυνάμενος τοῦ λοιποῦ ἀντέχειν εἰς τὰς⁴ ἐμπιπτούσας μοναστηριακάς του χρείας, οἰκεία αὐτοῦ βουλῇ καὶ θελήσει παραιτεῖται τῆς ἡγουμενίας⁵, ἀποκαθιστῶν διάδοχόν του τὸν ὁσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις κὺρ γεράσι⁶ μου, ὅντινα συνιστῶμεν καὶ ἡμεῖς διὰ τοῦ παρόντος κυριαρχικοῦ ἡμῶν γραμματος,⁷ ὅπως ὁ εἰρημένος κὺρ γεράσιμος ἀπὸ τοῦ νῦν εἶη καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γι⁸ νώσκειται ἡγούμενος καὶ ἐπιστάτης πασῶν τῶν μοναστηριακῶν του ἐποθέσεων, ὅστις⁹ καὶ ὀφείλει ἐπιμελούμενος ἀόκνως καὶ φιλοτίμως εἰς τὰ πρὸς αὔξησιν καὶ βελτίωσιν¹⁰ τοῦ ἱεροῦ τοῦτου μοναστηρίου τοῦ προφήτου ἡλιοῦ, καθὼς καὶ ὁ αὐτοῦ προκάτοχος κὺρ Ματθαῖος¹¹, ἵνα ἀποκτήσῃ καὶ οὗτος καθὼς καὶ ἐκεῖνος τὴν παρὰ πάντων τῶν χριστιανῶν ἀνυπόκρι¹²τον ἐδίδειαν καὶ ἀγάπην. ὅθεν εἰς ἐνδειξιν δεδώκαμεν αὐτῷ τῷ διαληφθέντι ἡγουμέ¹³νω κὺρ γερασίμῳ τὸ παρὸν συστατικὸν τῆς ἡμῶν ταπεινότητος· ἡωκς'· ὀκτωβρίου α'.

ῥ' ὁ Ρόδου Ἀγάπιος

Ὁ ἡγούμενος Γεράσιμος ἐτιμήθη διὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τίτλου τοῦ συγκέλλου καὶ ἐχρημάτισεν ἐν Σύμῃ ὡς ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου, ὡς τοιοῦτος δὲ ὑπογράφει εἰς διαθήκην τοῦ 1850 καὶ εἰς ἔγγραφον μαρτυρίαν τοῦ 1855.

Ἐξετιμήθη δὲ καὶ ἡγαπήθη ὡς εὐλαβὴς καὶ ἀληθὴς πνευματικὸς πατήρ, δι' ὅπερ καὶ οἱ Συμαῖοι δι' αἰτήσεώς των πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ρόδου Ἰάκωβον ἐζήτησαν ὅπως παραχωρηθῇ εἰς αὐτὸν ἡ ἄδεια νὰ ἐξομολογῇ τοὺς πιστούς. Τὴν αἴτησιν ταύτην ἐκπληρῶν ὁ μητροπολίτης παρέσχεν εἰς αὐτὸν τὴν ἄδειαν νὰ ἐξομολογῇ μόνον τοὺς εἰς τὸ ἱερὸν μοναστήριον προσερχομένους χριστιανούς διὰ τοῦ κατωτέρω ἔγγραφου, τὸ ὁποῖον ἀπόκειται παρ' ἐμοί καὶ ἔχει διαστάσεις 0,295X0,20.

ῥ' ὁσιώτατε παπᾶ κὺρ γεράσιμε, εὐχόμεθά σοι πατρικῶς, δηλοποιούντες σοι ὅτι¹ κατὰ τὴν δι' ἀναφορᾶς τῶν αὐτοῦ χρι-

ἑταίρων πρὸς ἡμᾶς αἰτήσιν, σοὶ δίδεται παρ' ἡμῶν² ἡ ἄδεια εἰς τὸ νὰ ἐξομολογῇς μόνον τοὺς εἰς τὸ ἱερὸν μοναστήριον τοῦ προφήτου Ἑλίου εἰ³ σερχομένους χριστιανούς, προσέχων ἐν πάσῃ προσοχῇ εἰς τὸ νὰ φυλάττῃς ἀνεπίληπτον τὸν⁴ ἱερατικὸν χαρακτήρα σου καὶ μᾶλλον ὥς πνευματικὸς ἀναδεχόμενος τοὺς λογισμοὺς τῶν χριστιαν⁵ ὦν μετὰ τῆς προσηκούσης φρονήσεως, τιθεὶς φυλακὴν ἐπὶ τοῦ στόματός σου, ἐπειδὴ κατὰ τὸν σοφὸν «ὅς φυλάσσει τὸ ἑαυτοῦ στόμα, τηρεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν». ταῦτα καὶ ὁ[γίαι]νε ἐν Κ[υρί]ῳ.

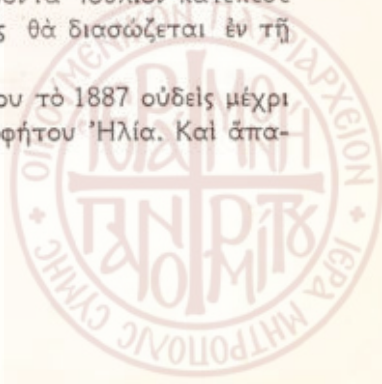
αωμγ' τὴν δ' ἀπριλλίου ἐν Ρόδῳ.

Ὁ Ρόδου Ἰάκωβος ἐν Χ[ριστ]ῷ εὐχέτης σου.

Ἐξ ἐγγράφου δὲ τῆς 29 Ὀκτωβρίου τοῦ 1835, ἀποκειμένου ἐν τῇ συλλογῇ παλαιῶν ἐγγράφων τοῦ φιλτάτου μοι Νικολάου Μιχαλοῦτσου ὑπ' ἀριθ. 159, πληροφορούμεθα ὅτι ὁ ἡγούμενος Γεράσιμος, διερχόμενος, ὡς συμπεραίνομεν, πρὸ τοῦ σχολείου τῆς ἀγίας Μαρίνης κατὰ τὴν καθοδὸν τοῦ ἐκ τῆς Μονῆς τοῦ προφήτου Ἑλίου καὶ κατὰ τὴν ἀνοδὸν τοῦ εἰς αὐτήν, καὶ βλέπων ὅτι τὸ ἄλλοτε περίφημον σχολεῖον «ἐκ τῶν καιρικῶν ἀνωμαλιῶν μεῖναι μεμονωμένον κατεσαθρῶθη καὶ κατεκρημνίσθησαν σχεδὸν ὅλα τὰ δωμάτια ἐκ τὸς ἐνὸς μόνον καὶ αὐτοῦ κατεφθαρμένον», προέτεινε νὰ ἐπισκευάσῃ κατὰ τὸ δυνατόν καὶ πρὸς τοῦτοις νὰ διευθύνῃ τὰ νερά εἰς τὰς στέρνas. Τὸ δὲ Κοινὸν ἐκτιμῆσαν τὴν ἐκφρασθεῖσαν προαίρεσιν τοῦ ἡγουμένου ἐδέχθη εὐχαρίstως· πρὸς ἀποζημίωσιν δὲ τῶν κόπων καὶ ἐξό-
όδων του παρεχώρησεν εἰς τὸν ἡγούμενον τὰ ἐκ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀγίας Μαρίνης εἰσοδήματα καθὼς καὶ τὰ προϊόντα τῶν ὀλίγων κτημάτων τῆς, ἀπαγορεύσασα εἰς τοὺς ἱερεῖς νὰ λειτουργοῦν εἰς τὸν ναὸν ἄνευ ἀδείας τοῦ ἡγουμένου. Ὑπεσχέθη δὲ ὁ ἡγούμενος «ἅμα ὅπου ἡθελε διαταχθῇ παρὰ τοῦ Κοινοῦ, νὰ παραιτῇται ἀπὸ αὐτὸ τὸ μέρος, καθότι γνωρίζεται πάντοτε μετόχι τοῦ νεοκτισθέντος εἰς ἄλλην θέσιν σχολεῖον».

Παρὰ ταῦτα σήμερον εἰς τὴν ἀγίαν Μαρίναν, τὸ ἤδη νεκροταφεῖον τοῦ Χωριοῦ, οὐδὲν σώζεται ἐκ τῆς περιφήμου σχολῆς· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ «τίμιος πρίνος», τὸ γηραιὸν πελώριον πιρνάρι, ὁ ὁποῖος ἐπεσκίαζε τὴν σχολὴν, καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούλιον κατέπεσε σκωληκόβροτος, τοῦ ὁποίου ὁμως ἡ ἀνάμνησις θὰ διασώζεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς σχολῆς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἡγουμένου Γερασίμου τὸ 1887 οὐδεὶς μέχρι σήμερον ἐγένετο ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἑλίου. Καὶ ἀπα-

σαι δὲ αἱ μικρότεραι ἐν Σύμῃ Μοναὶ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος παρέμειναν ἄνευ ἡγουμένων, συντηρούμεναι ὅπωςδὴποτε ὑπὸ ἐπιτρόπων, διοριζομένων ὑπὸ τοῦ κατὰ καιρὸν ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου.

ΛΕΙΨΑΝΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Ἄν καὶ οἱ ἡγούμενοι τοῦ προφήτου Ἡλίου, τοὺς ὁποίους τοῦλάχιστον γνωρίζομεν, δὲν διεκρίθησαν ἐπὶ παιδείᾳ, ὅμως διετήρουν βιβλιοθήκην τινὰ ἐκ Μηναίων, Εὐαγγελίων, Τυπικῶν καὶ ἄλλων θρησκευτικοῦ περιεχομένου βιβλίων, ἐκ τῶν ὁποίων σώζονται μόνον Μηναῖά τινα καὶ Εὐαγγέλιον ἐκδόσεως τοῦ 1681, ἐν τῷ πρωτοφύλλῳ τοῦ ὁποίου ἀναγινώσκεται ἡ σημείωσις : « *ἐτοῦτο τὸ θεῖο καὶ ἱερὸ εὐαγγέλιον τοῦ παπᾶ νικηφόρου Πατσατζάκη* ». Ἐπὶ τοῦ πρωτοφύλλου Τριωδίου ἐκδόσεως τοῦ 1748 ἀναγινώσκεται ἡ σημείωσις : « *1832 ἐν μηνὶ ἀπριλίου ἀφιέρωσεν τὸ παρὸν τριόδιον τὰ στραδενὶ τζαταλίου γυνὴ φιλιππὶ παπᾶ λοῦππι μὲ τὸ θέλημα τοῦ νιοῦ αὐτῆς μηχαήλ ἐν καιρῷ γερασίου ιερομονάχου νιοῦ φιλιππὶ μακρῆ* : ». Εἰς φύλλ. 18β σκωληκοβρότου ἑλλειποῦς Τυπικοῦ ὑπάρχει ἡ σημείωσις : « *1741 μηνὴ ἰανουάριος εἰς ταῖς εἴκοσι τοῦ δσίου πατρὸς ἡμῶν εὐθυμίου ἔγινε τὸ μεσόβικτον σισμὸς ὅπου ἐβάστα μυσὶ ὦρα καὶ ἀπάνω* ». Εἰς φύλλ. τοῦ αὐτοῦ Τυπικοῦ 33β φέρεται : « *αψξ'ο (=1760) μηνὴ ἰούνιος εἰς δίο του μηνὸς ἔγινεν ἔκκλησις ἰλίου καὶ ἔγινε σκότος ἐπὶ τρῆς ὥρας τῆς ἡμέρας* ». Εἰς Μηναῖον τοῦ Ἰουλίου, ἐκδ. Βενετίας τοῦ 1844, ἀναγινώσκεται ἡ σημείωσις ἐπὶ ἐξωφύλλου λευκοῦ χάρτου : « *Ἡ παροῦσα νέα ἔκδοσις τῶν δώδεκα μηναίων, Παρακλητικῆς, Πεντηκοσταρίου καὶ Ψαλτηρίου ἡγοράστησαν διὰ ἰδίων χρημάτων τῶν ὑποφαινομένων εὐσεβῶν χριστιανῶν καρaboκνρέων μετὰ τῆς αὐτῶν συνοδίας, αἵτινα καὶ ἀφιέρωσαν τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τοῦ Προφήτου Ἡλίου ἐπὶ ἡγουμένου τοῦ πανοσιωτάτου κυρίου Γερασίου Μακρῆ, ὃν τὰ ὀνόματα γράφοι Κύριος ἐν βίβλῳ ζώντων, διὰ γρόσια τετρακόσια ἐνδομήκοντα, τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1844 = Σύμῃ* ».

Ἡ Μονὴ εἶχε βρέβιον καὶ κώδικα κατὰ τὴν ἐξῆς σημείωσιν πρωτοφύλλου τετραδίου : « *βρέβειον τῆς παρρησίας τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τοῦ προφήτου Ἡλίου, ἡτις ἀνακενίσθη κατὰ τῷ = 1826 = Ὀκτωβρίου 21 : ἡγουμενεύοντος κυρίου γερασίου τοῦ ἐπιλεγόμενου Μακρῆ μὲ τὸ νὰ ἐφθάσῃ ἡ παλαιὰ καὶ ἔχει ὄλους ὅσους ἀφιέρωσαν μέσα εἰς αὐτὸ*

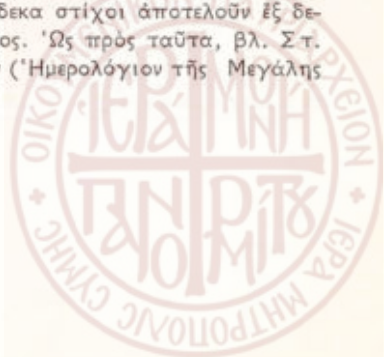
τὸ μοναστήρι καθὼς καὶ τὰ ἔγγραφα ὅπου διαλαμβάνουν μέσα εἰς τὸν ἱερὸν κῶνδικα». Δυστυχῶς οὔτε τὸ βρέβιον οὔτε ὁ κῶδιξ περιεσώθησαν.

Μεταξὺ δὲ ὀνομάτων ἀρχιερέων, ἱερομονάχων καὶ κοσμικῶν, περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἐξῆς ὀνόματα μοναζουσῶν: «ἐλίσάβετ, μαγδαληνῆς, ἰγνατίας, ἀθανασίας, ἡσιχεΐας, μαγδαληνῆς, σοφρονίας, ἀναστασίας». Αἱ μοναχαὶ αὗται κατὰ κρατοῦσαν τάξιν εἰς τὰς μονὰς Σύμης ἦσαν γυναῖκες ἀφιερῶσσαι τὴν περιουσίαν αὐτῶν εἰς τὰς μονὰς ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ σιτίζωνται καὶ ὑπηρετῶσιν ἐν αὐταῖς μέχρι θανάτου. Πρὸς τοῦτο δὲ συνετάσσετο καὶ ἔγγραφον διαλαμβάνον τὴν ἀφιερουμένην περιουσίαν. Τοιοῦτο ἔγγραφον περισώζεται εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Μονῆς Πανορμίτου καὶ τῆς Μονῆς Ἑλεούσης, τὸ ὁποῖον καὶ θὰ καταχωρήσωμεν εἰς τὴν μελέτην τῆς Μονῆς Ἑλεούσης.

Ἡ δὲ λαϊκὴ μουσα δὲν ἐδίστασε νὰ σατυρίσῃ τὸ τοιοῦτον ἔθιμον διὰ τοῦ ἐξῆς ἐκ 13 στίχων ἄσματιου¹, τὸ ὁποῖον ἀπηγγέλλετο ὑπὸ τῶν παιδίων μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος :

«Καλονργιὰ τ' αἶτ' Νουλιὰ,
τὰ πελιστέρια σου πετοῦ
κι ἐρχοῦνδαι στήν νανλήμ μου,
μὲ τὰ νυχάκια τω σκαλοῦν
5 δὲ χῶμα δῆς νανλῆς μου,
κι' ἐγὼ τὸ χῶμαθ' θέλω το
νὰ χτίσω μοναστήρι
νὰ βάλω μέσα καλονργιές
κι ἀπ' ὄξω καλοήρους,
10 κι ἡ ἀπατή μου καλονργιὰ
κι ὁ ἄδρας μου βοσκάκι
πὺν στέκει πὰ στὸν ἰγκρεμμὸ
σὰν δὲ κεπαρισσάκι.»

1. Εἰς τὸ ἄσματιον τοῦτο παρατηροῦμεν ὅτι ἐξέπεσεν στίχος μεταξὺ τοῦ 1ου καὶ 2ου, διότι μετὰ τὸν πρῶτον ὀκτασύλλαβον ἐνῶ ἔδει νὰ ἔχωμεν ἑπτασύλλαβον, ἀκολουθεῖ ὀκτασύλλαβος. Οὕτως ἐνῶ οἱ δώδεκα στίχοι ἀποτελοῦν ἐξ δεκαπεντασυλλάβων, ὁ πρῶτος στίχος μένει μετέωρος. Ὡς πρὸς ταῦτα, βλ. Στ. Κυριακίδου, Τὰ παιδιὰ τοῦ δεκαπεντασυλλάβου (Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, 1923, σ. 417 κ.έ.).

ΑΜΦΙΑ, ΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΕΠΙΠΛΑ

*Αντιμήνσιον σχήματος τετραγώνου διαστάσεων 0,55 μ. *Εν μέσῳ τοῦ τετραγώνου ὁ Χριστὸς μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας ἐντὸς μνήματος καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ ὁ Σταυρὸς μὲ τὴν γνωστὴν ἐπιγραφὴν INBI. *Επὶ τῆς

Εἰκὼν 11. *Αντιμήνσιον

δεξιᾶς γωνίας πτηνὸν μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΔΟΝ ΤΑ, εἰς τὴν ἀριστεράν ἄγγελος μὲ τὴν ἐπιγρ. ΚΕΚΡΑ ΓΟΤΑ, κάτω δεξιὰ λέων μετὰ περυγίων καὶ μὲ τὴν ἐπιγρ. ΚΕΛΕΓΟΝΤΑ, καὶ κάτω βοῦς μὲ τὴν ἐπιγρ. ΒΟΩΝΤΑ. Δεξιὰ τῆς Κεφαλῆς τοῦ Χριστοῦ τὰ μονογραφήματα¹:

Α Τ Τ Μ Σ Κ Π
Φ Χ Φ Π Θ Θ

1. Τοιαῦτα μονογραφήματα ἀπαντῶνται πολλὰ ἐγκεχαραγμένα ἐπὶ κιόνων τῶν Προπυλαίων, τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοίχων παλαιῶν χριστιανικῶν μνημείων. Βλ. Νίκου Α. Βέη, Σύνταγμα ἐπιγραφικῶν μνημείων Μετεώρων (Βυζαντίς, τ. Α, σ. 578) καὶ τὰς αὐτόθι παραπομπάς.

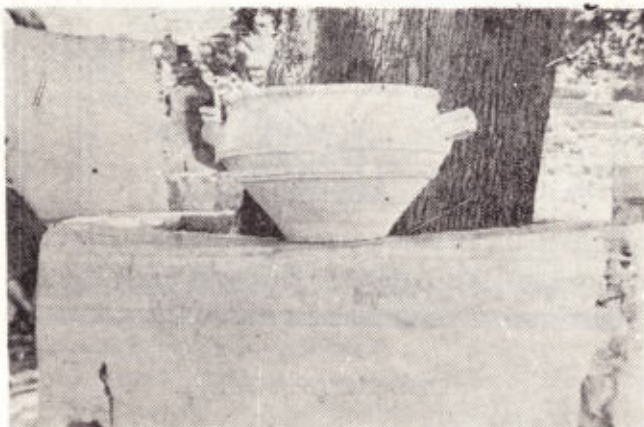
2. Φ Χ Φ Π = Φ (ὡς) Χ (ριστοῦ) Π (αίνει) Π (ᾶσι). Τὸ μονογράφημα τοῦτο εἶναι ἐκφώνησις τοῦ ἱερέως ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν προηγιασμένων. Εὕρηται δὲ συνηθέστατα ἐν ἀρχῇ ἐπιτυμβίων βυζαντινῶν ἐπιγραφῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας.

καὶ ἀριστερὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Χριστοῦ :

Γ Τ Δ Φ
Χ Χ Χ Χ' Ρ Ρ Ρ Γ

Ἐν τῷ πλαίσιῳ τῆς παραστάσεως ἡ ἐπιγραφή, ἣτις ἄρχεται ἐκ δεξιῶν τοῦ κάτω πλαίσιου, συνεχίζεται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ πλαίσιου, ἔπειτα ἐπὶ τοῦ ἄνω καὶ τέλος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πλαίσιου :

« ὁ Ὁνσιαστήριον θεῖον καὶ ἱερὸν τοῦ τελεῖσθαι δι' αὐτοῦ τὰς
θείας καὶ ἱερᾶς ἱερουργίας | ἱερουργήθη δὲ παρὰ τοῦ παναγίου
καὶ ζοαρχικοῦ πνεύματος ἔχειν ἔξουσίαν ἱερουργεῖν | ἐν παντὶ
τόπῳ τῆς δεσποτίας Χ(στ)οῦ τοῦ Θ(ε)οῦ ἡμῶν. ἱερουργήθη δὲ
παρὰ τοῦ πανι | ἐρωτάτου μτροπολιτον Ρόδου κυ(ριον)»². |

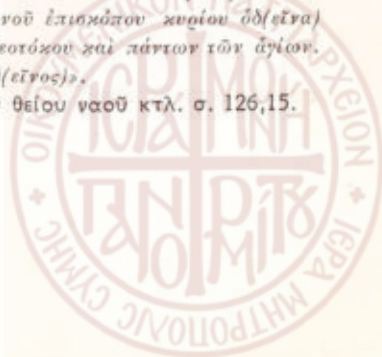
Εἰκὼν 12. Κολυμβήθρα

Ἡ ἔλλειψις τοῦ ὀνόματος τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου καὶ ἡμερομηνίας ἡ ἱερέως καθαγιασάντος τὸ ἀντιμήνσιον τῇ ἐντολῇ τοῦ Μητροπολίτου³, ἀκόμη δὲ καὶ ἡ μὴ ὑπαρξίς ἱερῶν λειψάνων, μαρτυροῦν, κατὰ

1. Χ Χ Χ Χ = Χ(ριστὸς) Χ(ριστιανοῖς) Χ(ἄριν) Χ(αρίζεται).

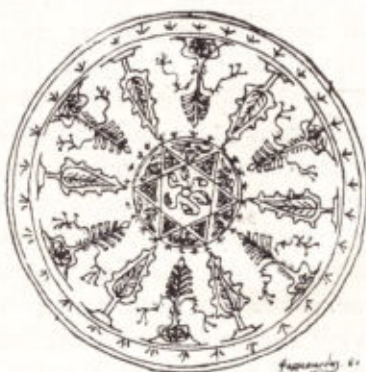
2. Πρβλ. Διονυσίου, Ἑρμηνεία, σ. 301. «Ὡς γράφεται τὸ ἀντιμίσι. Ὁνσιαστήριον θεῖον καὶ ἱερὸν ἁγιασθὲν παρὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ τελεταρχικοῦ πνεύματος εἰς τὸ ἐπιτελεῖν ἐν αὐτῷ τὰ θεῖα ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτίας αὐτοῦ, ἱερουργηθὲν καὶ εὐλογηθὲν παρὰ τοῦ ταπεινοῦ ἐπισκόπου κυρίου ὁδ(εῖνα) τῆς ἁγιοτάτης ἐπισκοπῆς ὁδ(εῖνα) διὰ πρεσβειῶν τῆς Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν. Ἐν ᾗ τει ὁδ(εῖνι) μηνί ὁδ(εῖνι) ἐν(δικτιῶνος) ὁδ(εῖρος)».

3. Συμμένων Θεσσαλονίκης, Περί τε τοῦ θεῖου ναοῦ κτλ. σ. 126,15.

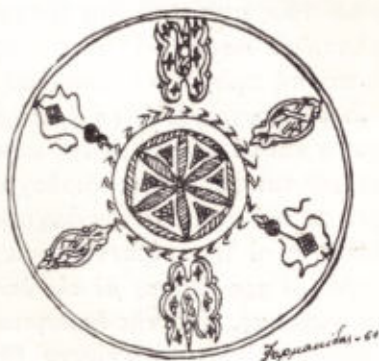

τὴν ἐμὴν γνώμην, ὅτι τὸ ἀντιμήνσιον δὲν καθηγιασθῆ καὶ ἡύλογήθῃ, τίς οἶδε διὰ τίνα λόγον. Εἶναι ἐπομένως *Ελλητόν*. Ἡ δὲ παρατηρουμένη σύγχυσις εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν συμβόλων Μάρκου καὶ Ἰωάννου προήλθε ἐκ παρηγήσεως τοῦ *λέοντα* καὶ *λέγοντα*, οὕτω δὲ ὁ ζωγράφος ἔγραψε *λέοντα* καὶ κατόπιν προσέθεσε τὸ *Ι'* τὸ δὲ *κε=κ(αί)* εἶναι τῆς προσφωνήσεως τοῦ ἱερέως: «Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ἄδοντα, βοῶντα, κεκραγότα καὶ λέγοντα».

Κολυμβήθρα. Πολλαὶ γυναῖκες βαπτίζουν τὰ τέκνα των εἰς τὴν Μοῦνην τοῦ Προφήτου Ἡλίας διὰ νὰ ζήσουν, δίδουσαι εἰς τὰ ἄρρενα καὶ τὸ ὄνομα Ἡλίας· θέτουσι δὲ καὶ τὸν προφήτην ἀνάδοχον «γιαὶ νὰ τὰ κάμῃ χιλιόχρονα».

Εἰκὼν 13
Σινὶ διαμέτρου 0,66 μ.

Εἰκὼν 14
Σινὶ διαμέτρου 0,59 μ.

Σινία. Ἐν τῇ Μοῦνῃ περισώθησαν δύο *σινία*, ἥτοι μεταλλικοὶ δίσκοι ἄξιοι ἰδιαίτερας προσοχῆς διὰ τὴν λεπτὴν τέχνην των· ἐκρησιμοποιοῦν δὲ τὰ *σινία* πρὸς διανομὴν ἄρτου καὶ ἀναψυκτικῶν, ὅπως κτ. κατὰ τὴν πανήγυριν τοῦ προφήτου.

ΛΙΤΑΝΕΙΑΙ

Ὅπως ἀπανταχοῦ σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος ὁ προφήτης Ἡλίας θεωρεῖται κύριος τῆς βροχῆς, διότι κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην προεῖπεν εἰς τὸν βασιλέα Ἀχαάβ τριετὴ ἀνομβρίαν καὶ ἐπέτρεψε κατόπιν βροχὴν (Βασιλ. Γ', 14), τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὴν Σύμην ὁ προφήτης Ἡλίας θεωρεῖται πάροχος τῆς βροχῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὅσας δὲν ἤθελε βρέξει πέραν τοῦ Ὀκτωβρίου, εἶχε δὲ ἤδη ἐξαντληθῇ τὸ ὕδωρ τῶν στερνῶν καὶ μετέφερον ὕδωρ ἀπὸ τὰ φρέατα τοῦ Πεδιοῦ ἢ ἀπὸ τὸ Βρυσί,

καθυστερείτο δὲ ἡ σπορά τῶν ἀγρῶν καὶ ἐκινδύνευον τὰ ποίμνια ἀπὸ λιμόν, ἔκαμναν λιτανεῖαν εἰς τὸν Προφήτην Ἑλῖαν ἐπίσημον καὶ πάνδημον. Ἀξίζει δὲ νὰ κάμωμεν σύντομον περιγραφὴν τῆς τοιαύτης λιτανείας, καθόσον μάλιστα ἔπαυσε πλέον νὰ γίνεται ἐπισήμως καὶ πανδήμως.

Ἐπειδὴ, πιεζόμενος ὑπὸ τῆς ἀνυδρίας ὁ λαὸς, ἀπῆτει νὰ γίνῃ λιτανεῖα εἰς τὸν προφήτην Ἑλῖαν, ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος συνεννοούμενος μετὰ τοῦ Δημογέροντος, ἀρχαιότερον δὲ μετὰ τοῦ πρωτογέρου, ὠριζον τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν καὶ διὰ τοῦ «διαναλητῆ», κήρυκος, ἐκάλουν τὸν λαὸν νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν κάτω μεγάλην αὐλὴν τῆς Μεγάλης Παναγίας, ὅπου ὠφείλον νὰ προσέλθουν καὶ ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ ἱερεῖς ἐν πλήρει ἱερατικῇ στολῇ, ἄνδρες δὲ ἐξ ἐκάστης ἐκκλησίας νὰ φέρουν τοὺς σταυροὺς, τὰ ἑξαπτέρυγα καὶ τὰς μεγάλας εἰκόνας τῶν ἐκκλησιῶν. Ἀφοῦ δὲ ἐγένετο δέσις εἰς τὴν Μεγάλην Παναγίαν, ἐξεκίνει ἡ πομπὴ πρὸς τὴν Μονὴν τοῦ Προφήτου Ἑλῖα. Προεπορεύοντο τὰ παιδιὰ ψάλλοντα *«Κύριε ἐλεησον»*, ἠκολούθουν οἱ σταυροί, τὰ ἑξαπτέρυγα καὶ αἱ εἰκόνες μὲ ἐπὶ κεφαλῇ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας· εἶποντο οἱ ψάλται ψάλλοντες διαδοχικῶς καταλλήλους ὕμνους, κατόπιν οἱ ἱερεῖς μὲ ἐπὶ κεφαλῇ τὸν ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον κρατοῦντα εὐαγγέλιον. Εἶποντο οἱ δημογέροντες μετὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἡ, ἀρχαιότερον, ὁ πρωτογέρος μὲ τὴν δωδεκάδα του, κατόπιν οἱ ἄνδρες καὶ ἐν τέλει αἱ γυναῖκες. Πρὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Δημητρίου, πρὸ τῆς ὁποίας διήρχετο ἡ πομπή, ἐγένετο δέσις, καθὼς καὶ πρὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀγίας Τριάδος, ἀπὸ τῆς ὁποίας πλέον ἡ πομπὴ διημύνητο κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν Μονὴν τοῦ προφήτου Ἑλῖα. Ἐκεῖ μὲ μεγάλην ἐπισημότητα καὶ βαθεῖαν κατάνυξιν ἐγένετο ἡ λιτανεῖα κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διάταξιν, ἐνῶ τὸ πλῆθος γονυπετὲς ἐδέετο τοῦ προφήτου νὰ παράσχῃ βροχήν. Μετὰ τὸ τέλος τῆς λιτανείας ὁ λαὸς ἐπέστρεφεν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' οὐχὶ μὲ τὴν τάξιν μὲ τὴν ὁποίαν ἀνέβη. Παρεδίδετο δὲ ὅτι μετὰ πᾶσαν τοιαύτην λιτανεῖαν ὁ προφήτης Ἑλίας παρεῖχε πλουσίαν βροχήν.

1. Πρβλ. Νικήτα Δ. Χαβιαρᾶ: Συμαϊκὰ παλαιὰ καὶ νέα—ἀναβροχιᾶς καὶ λιτανεῖες (Συμαϊκὸν Βῆμα, 1947, ἀρ. φύλλ. 102).

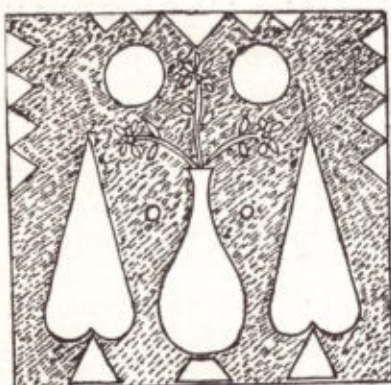
ΘΕΡΑΠΕΙΑΙ ΔΑΙΜΟΝΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπιστεύετο ὅτι ὁ προφήτης κυνηγᾷ τοὺς διαβόλους¹, τοιουτοτρόπως καὶ ἐν Σύμῃ. Διὰ τοῦτο καὶ τοὺς δαιμονιζομένους μετέφερον εἰς τὴν Μονὴν τοῦ προφήτου Ἡλίας διὰ νὰ «τῶν διαβάσουν» καὶ θεραπευθοῦν. Ἐκ τούτου δὲ προῆλθεν ἡ παροιμιώδης φράσις «αὐτὸς εἶναι γιὰ τὸν αἵ Νουλιᾶ²», ἥτοι εἶναι τρελλὸς καὶ ἔχει ἀνάγκην νὰ τὸν πάρουν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Προφήτου διὰ διάβασμα.

Παρ' ἐμοὶ σώζεται ἐπιστολὴ τοῦ ἡγουμένου Γερασίου, δι' ἧς πληροφορεῖ μητέρα ἄρρενος τέκνου ὅτι ὁ υἱὸς τῆς χρειάζεται νὰ τοῦ κάμῃ ἀκόμη τρία ἐννεαήμερα καὶ ὅτι ἀφοῦ τελειώσουν θὰ φέρῃ τὸ παιδί εἰς τὴν οἰκίαν του μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου.

-
1. Μαρίας Ἰωαννίδου, Ἡλίας (λαογραφία), ἐν Μ.Ε.Ε.
 2. Ν. Γ. Πολίτου, Παροιμίαι Β', 319.

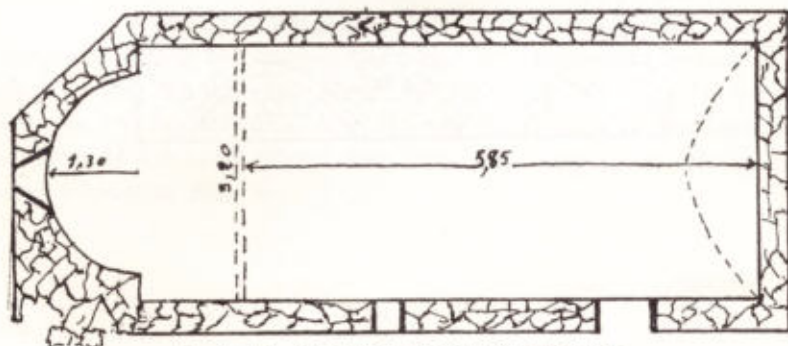

2.

Η ΥΠΑΠΑΝΤΗ

(Η ΑΟΠΑΝΤΗ)¹

Ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλία ἀνερ-
χόμενοι τὴν πρὸς Νότον λιθίνην κλίμακα εἰσερχόμεθα διὰ μικροῦ προ-
αυλίου εἰς τὸν ἱερὸν ναῖσκον τῆς Παναγίας Ὑπαπαντῆς. Ὁ ναῖσκος εἶ-
ναι θολοσκεπής, καλύπτεται δὲ ὁ θόλος διὰ τοῦ συνήθους ἐν Σύμῃ τρό-

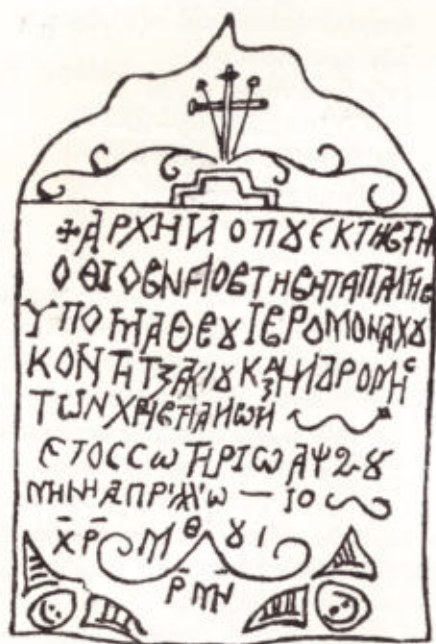

Εἰκὼν 15. Κάτοψις ναῖσκου Ὑπαπαντῆς.

1. Ὁ διαλεκτικὸς τύπος Ἀοπαντὴ προῆλθεν ὡς ἑξῆς: Ὑπαπαντὴ διὰ παρτυμολογίας πρὸς τὴν πρόθεσιν ἀπὸ Ἀποπαντῆ. Πρβλ. Α. Χ. Μπούτου-
ρα, Τὰ νεοελληνικὰ ὀνόματα σ. 48-49. Ἐπειτα δι' ἀφαιρέσεως τοῦ π μεταξὺ
τοῦ α καὶ ο ἐπακολουθοῦντος π Ἀοπαντῆ, ὅπως ἀποπάνω > ἀοπάνω, ἀποπίσω >
ἀοπίσω, ἀπομπρός > ἀομπρός, ἀπὸ ποῦ ἔρκεσαι > ἀφ' οὗ ῥκεσαι, κτλ.

που καλύψεως τῶν θόλων τῶν ναΐσκων. Ἐχει διαστάσεις 8,45X3,20 μ.
Ἡ θύρα καθὼς καὶ τὸ παράθυρον εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου.

Παρά τὴν θύραν ἐπὶ τοῦ πρὸς Βορρᾶν τοίχου ὑπάρχει ἐντετοιχισμένη ἡ ἐξῆς ἐπὶ μαρμάρου λευκοῦ ἐπιγραφὴ διαστ. 0,40X0,28 μ.

Photodakis - 61

Εἰκ. 16. Κτητορικὴ ἐπιγραφὴ Ὑπαπαντῆς.

- † ἀρχὴν οπου ἐκτηστή
ο θίος ναὸς τῆς ἡπαπαντῆς
ὑπο μαθεὺ ἱερομοναχοῦ
κοντιτζακίου καὶ σηνδρομῆς
5 τῶν Χριστιανῶν—
ετος σωτηριῶ αψ28
μηνὴ ἀπριλιῶ—10—
Χ Ρ μθ οὐ
ρ μν

Ἐν μεταγραφῇ ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει ὡς ἑξῆς :

- † ἀρχὴν ὁποῦ ἐκτ(ι)σ(τη)
ὁ Θ(εῖ)ος ναὸς τῆς Ὑπαπαντῆς
ὑπὸ Μα(τ)θ(αί)ου ἱερομονάχου
Κοντ(ι)τζακίου καὶ σ(υ)νδρομῆς
5 τῶν χριστιανῶν—
ἔτ(ει) σωτηρίῳ αψ28
μην(ι) Ἀπριλ(λ)ίῳ—10—
Χ(εῖ)ρ Μ(ατ)θ(αί)ου 1—
(ε)ρ(ο)μ(ο)ν(ά)χου).

Ὅπως ἀσφαλῶς συνεπληρώσαμεν τὰ μονογραφήματα τοῦ ὀγδόου καὶ ἐνάτου στίχου τῆς ἐπιγραφῆς, αὕτη ἐχαράχθη ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου καὶ ἡγουμένου τῆς Μονῆς τοῦ προφήτου Ἡλίου Ματθαίου, ὅστις ἀσφαλῶς ἐχάραξε καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ τοῦ προφήτου ἐπιγραφὴν ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων, τῶν γραμμικῶν κοσμημάτων καὶ τῶν εἰς τὰς γωνίας ἀγγέλων.

Ἀξιοσημεῖωτος εἶναι ἡ σύγχυσις ἐν τῇ γραφῇ τοῦ ἔτους τῶν γραμμάτων καὶ ἀραβικῶν ἀριθμῶν, ἐξ οὗ, ὡς παρετηρήσαμεν καὶ ἀλλαχοῦ, συμπεραίνεται ὅτι δὲν εἶχεν ἀκόμη παγιωθῇ ἐν Σύμῃ ἡ χρῆσις τῶν ἀραβικῶν ἀριθμῶν.

Κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν ὁ ναῖσκος ἐκτίσθη κατὰ τὸ 1728, ἥτοι 6 ἔτη μετὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ καθολικοῦ τῆς Μονῆς ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου Ματθαίου Κοντιτσακίου.

Τὸ δάπεδον τοῦ ναοῦ παρουσιάζει ὄψιν μωσαϊκοῦ μετὰ διαφόρων κοσμημάτων ἀπὸ κισσαρόπετραν καὶ μαῦρα χαλίκια. Εἶναι δὲ ὁ ναῖσκος εἰκονογραφημένος «ἐκ βάθρων γῆς», ἀλλ' αἱ εἰκονογραφίαι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐγένοντο ἐξίτηλοι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐξ ὑγρασίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῆς δι' ἀσβέστου ἐπιχρίσεως. Εἰκονογραφήθη δὲ ὁ ναῖσκος κατὰ τὸ 1734 κατὰ τὴν ἑξῆς ἐπιγραφὴν, ἥτις μετὰ μεγάλης δυσκολίας ἀναγινώσκεται ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς εἰσόδου τοῦ ναῖσκου :

- † ετελειοθη η παρουσα ζο
γραφια εν ετι σοτηριω 1734 εν
μηνι δαικεμβρηω 4 δι εξοδου
του πανος
ματθεου

Ἐν μεταγραφῇ :

† ἔτελει(ώ)θη ἡ παροῦσα ζ(ω)-
γραφία ἐν ἔτ(ει) σ(ω)τηρίῳ 1734 ἐν
μηνὶ Δ(ε)κεμβρ(ί)ῳ 4 δι' ἐξόδου
τοῦ πανοσ[ιωτάτου ἱερομονάχου]
Ματθ(αί)ου.

Ἀνωθεν τῆς εἰσόδου : IC XP O ZΩΟΔΟΤΗΣ· δεξιὰ ἡ ἐπιγραφὴ :

ΔΕΥΤΕ ΠΡΟΣ ΜΕ ΠΑΝΤΕΣ
ΟΙ ΚΟΠΙΟΝΤΕΣ ΚΕ ΠΕΦ
ΟΡΤΙΣΜΕΝΟΙ ΚΑΓΩ ΑΝΑΠΑΥ
CΩ ΗΜΑΣ ΑΡΑΤΕ ΤΟΝ ΖΗΓΟΝ
ΕΦ ΗΜΑΣ ΚΕ ΜΑΘΕΤΕ ¹

Ἀριστερὰ δὲ τῆς εἰσόδου ἡ ἐπιγραφὴ :

ΕΓΩ ΕΙΜΙ Η ΘΗΡΑ ΔΙΕ
ΜΟΥ ΕΑΝ ΤΙC ΟΙCΕΛΘΗ
CΩΘΗCΕΤΕ. ΟΙCΕΛΕΥ
CΕΤΑΙ ΚΕ ΑΙΖΕΛΕΥCΕΤΕ ΚΕ
ΜΟΝΗΝ ΕΒΡΙ

Εἰς τὸ Ἱερὸν Βῆμα διατηροῦνται ὅπως οὖν αἱ ἑξῆς εἰκόνες :

Ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, γέρων μακροδιχαλογένης.

Ὁ ἅγιος Νικόλαος, φουντογένης.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, φαλακρὸς κοντογένης.

Ὁ ἅγιος Βασίλειος, ὄξυγένης.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος, εἰς δύο ἔχων τὸ γένειον.

Ὁ ἅγιος Βλάσιος, φουντογένης, σγουρομάλλης.

Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, πλατυγένης.

Ὁ ἅγιος Κύριλλος, φορῶν σκοῦφο, ὄξυγένης, σγουρομάλλης.

1. Πρβλ. Διονυσίου, Ἑρμηνεία, σ. 22.

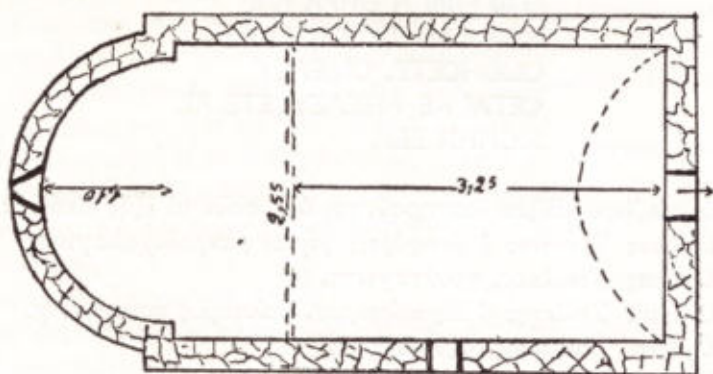

3.

Η ΑΓΙΑ ΑΝΝΑ

Μετά τὸν ναῖσκον τῆς Ὑπαπαντῆς, ἀναβαίνουντες ὀλίγας βαθμίδας, συναντῶμεν τὸν ναῖσκον τῆς ἁγίας Ἀννης, ὅστις εἶναι θολοσκεπῆς διαστάσεων 3,25 X 2,55, ἡ δὲ ἄκτις τοῦ βήματος εἶναι 1,10 μ.

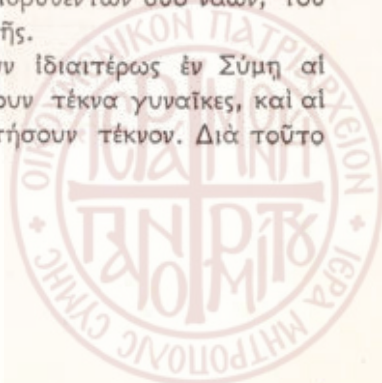

Εἰκὼν 17.

Εἰκὼν 17. Κάτοπις ναοῦ ἁγίας Ἀννης

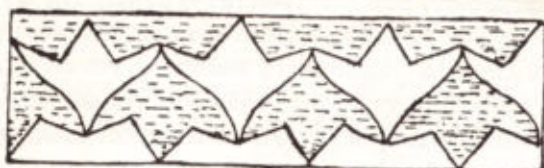
Ἡ θύρα τοῦ ναῖσκου κεῖται πρὸς Δυσμὰς, τὸ δὲ παράθυρον ἀνοίγεται ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ ναῖσκος οὗτος ἐκτίσθη μεταγενεστέρως καὶ δὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἡγουμένου Ματθαίου Κουτιτζακίου ἢ Ματθαίου Α', διὸ καὶ οὔτε ἐτοιχογραφήθη, οὔτε τὸ δάπεδόν του διεκοσμήθη, ὅπως τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντων δύο ναῶν, τοῦ προφήτου Ἡλία καὶ τῆς Παναγίας Ὑπαπαντῆς.

Τὸν ναῖσκον τῆς ἁγίας Ἀννης λατρεύουν ἰδιαιτέρως ἐν Σύμῃ αἱ ἀνύπανδροι καὶ αἱ μὴ δυνάμεναι νὰ ἀποκτήσουν τέκνα γυναῖκες, καὶ αἱ μὲν διὰ νὰ ὑπανδρευθοῦν, αἱ δὲ διὰ νὰ ἀποκτήσουν τέκνον. Διὰ τοῦτο

κατὰ τὴν 9 Δεκεμβρίου, καθ' ἣν τελεῖται ἡ μνήμη τῆς ἁγίας Ἀννης, αἱ παρθένοι καὶ ἄπαιδαι γυναῖκες μεταβαίνουν εἰς τὴν πανήγυριν κομίζουσαι εἰς πανέρια διάφορα γλυκίσματα καὶ ποτὰ γυναικεῖα, δεόμεναι ἐκάστη κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς. Ἡ συνήθεια αὕτη, ὡς ἐξηγοῦν αἱ γυναῖκες, προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἁγία Ἀννα ἀπέκτησε τέκνον εἰς προβεβηκυῖαν ἡλικίαν.

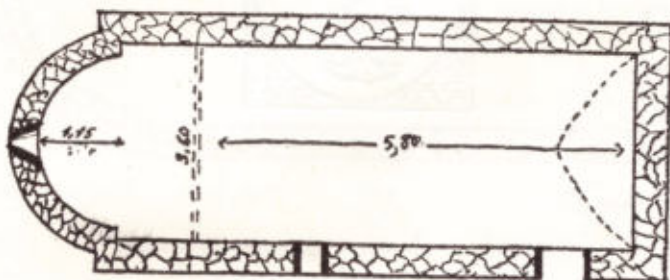

4.

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ

(ΟΙ Α·Ι· ΣΑΡΑΝΤΑ)

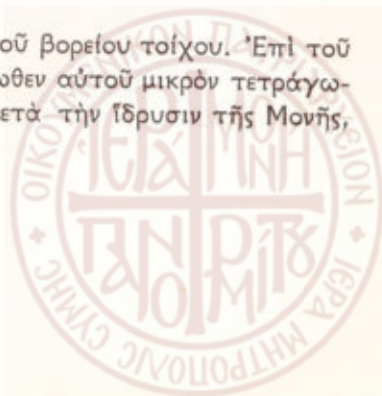
Ἐξερχόμενοι τοῦ σιδηροῦ παραπορτίου τῆς Μονῆς τοῦ προφήτου Ἡλία εὐρισκόμεθα ἐνώπιον τοῦ ναῖσκου τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα μαρτύρων. Εἰς τὸν ναῖσκον μεταβαίνομεν καὶ ἀνερχόμενοι τὴν παρὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐλὴν τῆς Μονῆς τοῦ προφήτου Ἡλία κλίμακα. Διὰ μικρᾶς αὐλῆς ἐστρωμένης διὰ πλακῶν καὶ περιοριζομένης διὰ χθαμαλοῦ καταστραφέντος τοιχείου εἰσερχόμεθα εἰς τὸν ναῖσκον, ὅστις εἶναι θολοσκεπής, διαστάσεων ἐσωτερικῶν 5,80X3,60 καὶ ἀκτῖνος τοῦ ἱεροῦ 1,15 μ.

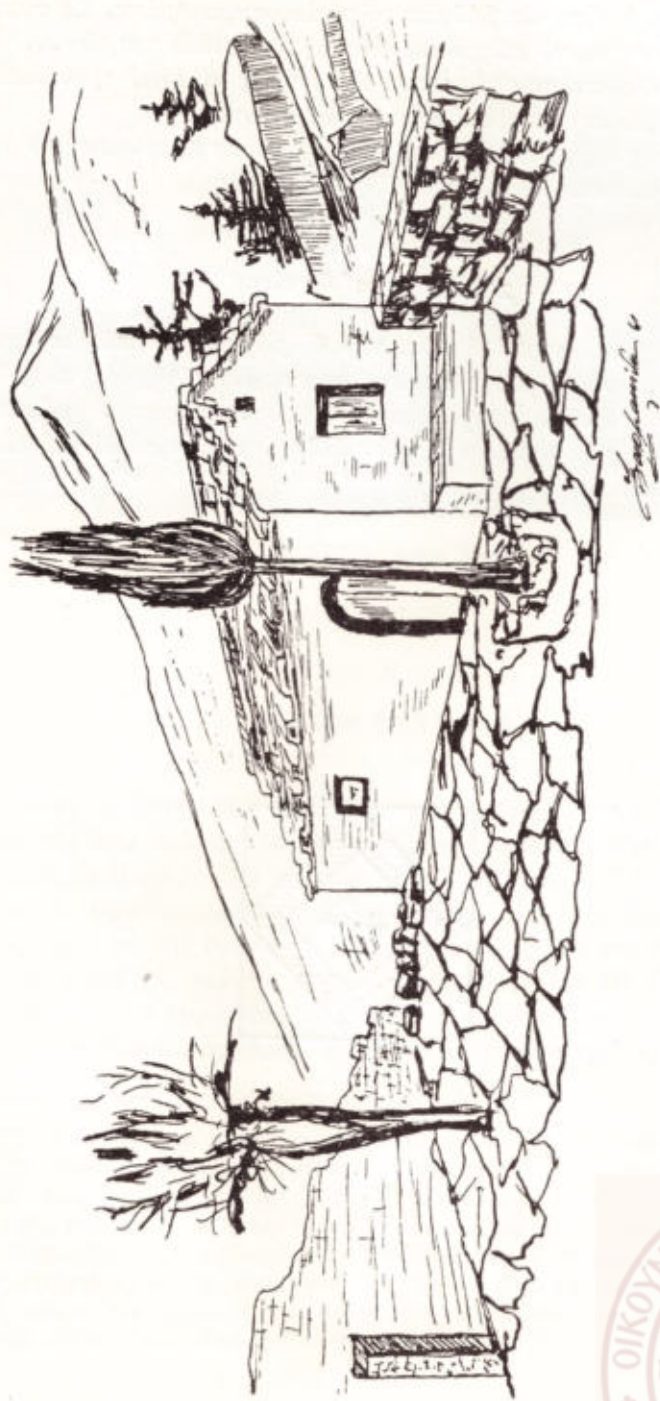

Κυριακή 6.11.

Εἰκὼν 18. Κάτοψις ναῖσκου ἁγίων Τεσσαράκοντα

Ἡ θύρα τοῦ ναῖσκου ἀνοίγεται ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου. Ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοίχου ὑπάρχει παράθυρον καὶ ἀνωθεν αὐτοῦ μικρὸν τετράγωνον ἀνοιγμα. Ὁ ναῖσκος πιθανῶς ἐκτίσθη μετὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς Μονῆς, διὸ καὶ εὐρίσκεται ἐξωθεν αὐτῆς.

Εικών 19. Πρόσφυγες ναύαρχου αγίων Τεσσαράκοντα

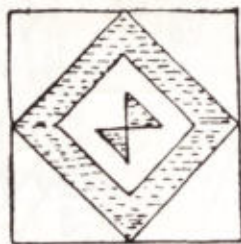
Ὁ ναῖσκος ἦτο «ἐκ βάθρων γῆς» εἰκονογραφημένος, ὡς συμπεραίνεται ἐκ τινων ὑπὸ τὸ ἐπίχρισμα εἰκονογραφημένων τμημάτων.

Ἐπὶ ἀπλουστάτου τέμπλου αἱ συνήθεις εἰκόνες, ἡ δὲ εἰκὼν τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα παρουσιάζει καλὴν τέχνην.

Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα μαρτύρων (9 Μαρτίου) οἱ παῖδες χορεύοντες ἔψαλλον τὸ ἑξῆς διστίχον:

*Τῶν αἱ Σαράντων εἶναι
κι ἄς χορέψουμε κι' ἄς εἶναι*

Γραῖαι γυναῖκες μοι ἔδωσαν τὴν ἑξῆς ἐρμηνείαν τοῦ διστίχου, ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἑορτὴ τῶν ἁγίων Σαράντα πίπτει ἐντὸς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, καθ' ἣν δὲν ἐπετρέπετο νὰ χορεύουν, εὗρισκον πρόφασιν χάριν τῆς μνήμης τῶν ἁγίων νὰ χορεύουν. Καὶ τὸ μέτρον δὲ τοῦ διστίχου εἶναι τροχαῖκόν.

Εἰκὼν 20. Ἡ Ἀγία Ἐλεοῦσα

5.

Η ΕΛΕΟΥΣΑ

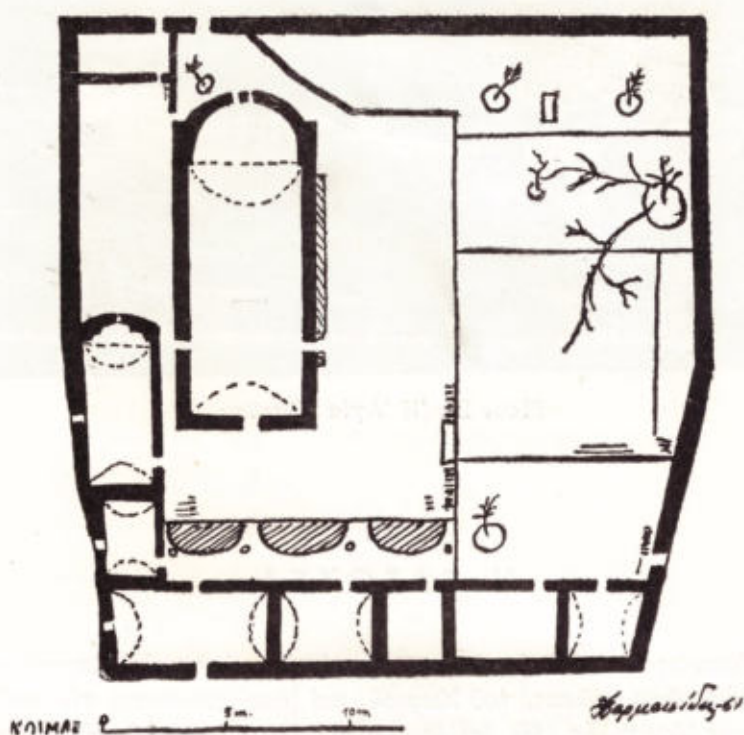
Ἀναχωροῦντες ἀπὸ τὸ Λιγαινί, τὴν ἀκραίαν πρὸς Ἀνατολὰς συνοικίαν τῆς ἄνω πόλεως, τοῦ Χωριοῦ, καὶ ἀκολουθοῦντες τὴν παλαιὰν ὁδὸν πρὸς Ἀνατολὰς, θὰ διέλθωμεν τὸν ποταμὸν τῆς Ἀναήλης*, κατόπιν τὸν *Δεύτερον ποταμὸν* καὶ τέλος τὸν ποταμὸν τῆς Ἐλεοῦσας, οὕτως ὀνομαζόμενον ἐκ τῆς Μονῆς. Διὰ νὰ φθάσωμεν δὲ εἰς τὴν Μονὴν ἀνερχόμεθα τὴν παρὰ τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ βραχεῖαν μὲν ἀλλὰ τραχεῖαν ὁδόν· ἀπέχει δὲ ἡ Μονὴ ἀπὸ τοῦ Λιγαινί ἡμίσειαν ὥραν περίπου.

Ὁ περίβολος τῆς Μονῆς ὑψηλὸς καὶ στερεὸς ἔχει σχῆμα ὀρθογώ-

1. Ἀπαντες οἱ ἐν Σύμῃ ὀνομαζόμενοι ποταμοὶ εἶναι χεῖμαρροι.

2. Ἀναήλης=Δανιήλ. Προῆλθε δὲ ὁ διαλεκτικὸς οὗτος τύπος ὡς ἐξῆς: Δανιήλ δι' ἀποβολῆς τοῦ Δ' Ἀνιήλ. Πρβλ. Χ. Παπαχριστοδούλου, Τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Ρόδου, σ. 213. Κατόπιν ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ εἰς πρὸς τὸ α' Ἀναήλ, καὶ διὰ προσθήκης τῆς καταλήξεως ης Ἀναήλης. Πρβλ. Μιχαήλ>Μιχαήλης, Γαβριήλ>Γαβριήλης κτ. Ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Ἀσκητῆς, σφάλλεται γράφων: «...τὸν πεῦκον, τὸν νεήλω». (Ἡ ἐν Σύμῃ ἱερὰ Μονή... τοῦ Ρουκουνιώτου, σ. 14), ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ... «τὸν Πεῦκον τῆς Ἀναήλης».

νιον, ἡ δὲ πύλη, δι' ἧς εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Μονὴν εὐρίσκεται πρὸς Ἀνατολὰς ἐπὶ τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ, ἀλλ' εἰς ὕψος δύο βαθμίδων ἀπ' αὐτῆς, ἵνα μὴ προσβάλληται ὑπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ, εὐρίσκεται δὲ ἐν εὐθυγραμμίᾳ πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ περιβόλου. Ἀνωθεν τοῦ ὑπερ-

Εἰκὼν 21. Κάτοψις Μονῆς Ἑλεούσης

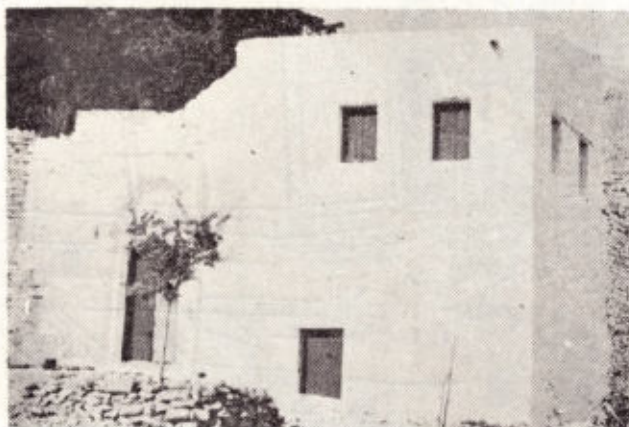
θύρου κόγχῃ, ἐν ἣ κατὰ τὰς πανηγύρεις τῆς Μονῆς ἐτίθετο φανός. Πιθανῶς δὲ νὰ ὑπῆρχε καὶ εἰκὼν τῆς Παναγίας Ἑλεούσης.

Εὐθὺς μετὰ τὴν πύλην εἰσερχόμεθα εἰς τὴν αὐλὴν, πρὸς Νότον τῆς ὁποίας χῶρος, ἐν ᾧ μνημα καὶ κυπάρισσος γιγαντιαία. Ἡ αὐλὴ εὐρύνεται πρὸ τῆς προσόψεως τοῦ καθολικοῦ καὶ πρὸ τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ ναοῦ. Εἶναι δὲ ἐστρωμένη διὰ χαλικίων λευκῶν καὶ μαύρων σχηματιζόντων διάφορα γραμμικὰ σχήματα ἐν εἵδει ψηφιδωτοῦ. Πρὸ τῆς θύρας δὲ τοῦ ναοῦ σχηματίζεται δικέφαλος ἀετός, τὰ ράμφη τοῦ ὁποίου διακρίνονται δι' ὑπερύθρων χαλικίων.

Αἱ διαστάσεις τοῦ ναοῦ εἶναι 8,20X3,70 μ. Ἐχει δύο παράθυρα πρὸς Βορρᾶν καὶ ἓνα πρὸς Νότον. Εἶναι δὲ μονόκλιτος θολοσκεπῆς βασι-

λική, τῆς ὁποίας ὁ θόλος καλύπτεται ἀνωθεν διὰ πλακῶν κατὰ τὸν συνήθη ἐν Σύμῃ τρόπον.

Τὸ παράθυρον τοῦ Ἱεροῦ δίλοβον· τὸ τέμπλον ξυλόγλυπτον μετριωτάτης τέχνης· ἐπὶ τοῦ τέμπλου αἱ συνήθεις εἰκόνες· ἐπὶ τῆς εἰκόνος

Εἰκὼν 22. Ἡ πύλη τῆς Μονῆς

τῆς Παναγίας ἡ ἐπιγραφή: «*Μαρία προσκυνήτρια Ν. Μαγκαφᾶ ἀνέθεσε—ἔτος 1900*». Ἐπὶ τοῦ τέμπλου ἀντὶ Δωδεκαόρτου οἱ

Εἰκὼν 23. Δικέφαλος διὰ χαλκίων

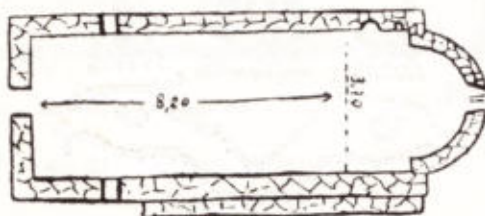

Εἰκὼν 24. Πρόσοψις τοῦ ναοῦ

δώδεκα ἀπόστολοι¹. Ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου κόγχη, ἐν ἣ εἰκὼν τῶν ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: «*Δι' ἐξόδων Φωτεινῆς Πέτρου Τσατταλίου 1879 Ὀκτωβρίου 19*».

Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ τοίχου παρὰ τὸ τέμπλον ἐρείδεται τὸ προσκυνη-

Εἰκὼν 25. Κάτοψις καθολικοῦ Ἑλεούσης

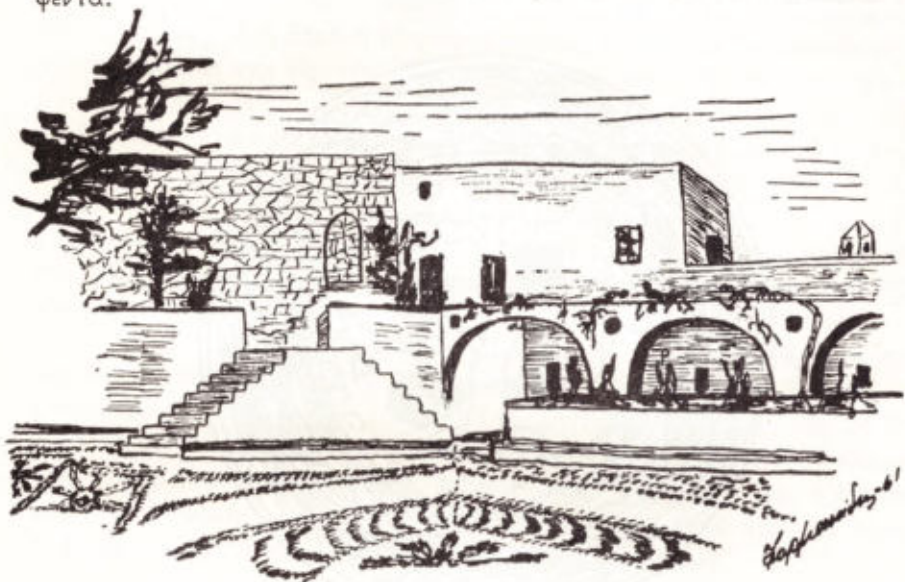
τάριον, καλῆς τέχνης, κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ τεχνίτου, ὅστις ἐγλυψε καὶ τὴν Ὑφαίαν Πύλιν. Ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας Ἑλεούσης, ἥτις παρουσιάζει τοῦτο τὸ μοναδικόν, ὅτι κατὰ τὰ τρία τέταρτα πρὸς τὰ ἄνω εἶναι ἐκ καθαροῦ ἀργύρου καὶ τέχνης ἐξόχου κατὰ δὲ τὸ ἓν τέταρτον πρὸς τὰ κάτω εἶναι οὐχὶ ἐξ ἀργύρου, ἀλλ' ἐξ ἄλλου

1. Παρομοίαν παράστασιν παρουσιάζει τὸ τέμπλον παρεκκλησίου τοῦ Σταυροῦ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Θεολόγου τῆς Πάτμου. βλ. Ἀννα Μαράβα-Χατζηνικολάου, Ἡ Πάτμος (63, Collection de l'Institut français d'Athènes).

μετάλλου καὶ τέχνης οὐχὶ καλῆς. Ἐπὶ τοῦ κάτω πλαισίου τῆς εἰκό-
νος ἀναγιγνώσκεται ἡ ἐπιγραφή: «*Λέησις τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ*
Φωτεινῆς Πέτρος 1863».

Κατὰ παράδοσιν, ἡ εἰκὼν τῆς Ἑλεούσης κατεσκευάσθη κατὰ τὸ
1821, τῆς ὁποίας ὁμως τὸ ἥμισυ καὶ πλέον ἐκλάπη, συμπληρωθὲν κατὰ
τὸ 1863. Διὰ τοῦτο τὰ δύο τμήματα παρουσιάζουν διάφορον τέχνην.

Ἐπὶ μέρους τοῦ Ν. τοίχου τοῦ ναοῦ ἐρείδεται τοῖχος μετὰ μικροῦ
τμήματος καμάρας, ἣτις, ὡς νομίζεται, ἀνήκεν εἰς ναῖσκον καταστρα-
φέντα.

Εἰκὼν 26. Ἑσωτερικὴ ἀποψὶς τῆς Μονῆς Ἑλεούσης

Ἡ Μονὴ περιλαμβάνει ὀκτὼ κελλία στηριζόμενα ἐπὶ τοῦ τοίχου
τοῦ περιβόλου· εἶναι δὲ ἅπαντα θολοσκεπῆ, καλυπτόμενα ἄνωθεν διὰ
ταράτσας· τὸ πρὸς τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον τοῦ περιβόλου κελλίον εἶναι
διώροφον, τὸ ὁποῖον ἐκτὸς τῆς κυρίας θύρας ἔχει καὶ ἑτέραν μικράν,
δι' ἧς ἐξέρχεται τις εἰς τὸ προαύλιον παρὰ τὴν πύλην τῆς Μονῆς.

Ἐκ τῶν κελλίων τέσσαρα εὐρίσκονται εἰς ὕψος 3 βαθμίδων ἀπὸ
τοῦ δαπέδου τῆς Μονῆς καὶ ὀπισθεν πεζούλας μὲ ἄνθη καὶ δενδρύλλια,
πρὸ τῆς ὁποίας ὑψοῦνται τρία τόξα, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρὸς κόσμον
ἀνοίγονται κυκλικαὶ ὀπαὶ (βλ. εἰκ. 26).

Ἀπὸ τῆς αὐλῆς πρὸς Νότον ἀνελθὼν τις κλίμακα πιδόσχημον συ-
ναντᾷ δύο συνεχόμενας αὐλάς, καλυπτομένας ἄλλοτε διὰ χαλικίων, εἰς
ἰδιαιτέρον δὲ διαμέρισμα ὑψοῦται παλαιὰ γιγαντιαία πρίνος καὶ ὑπερύ-

ψηλός κυπάρισσος. Πρὸς Δυσμὰς τῶν αὐλῶν τούτων δύο κελλία, μικρὰ δὲ κλίμαξ ἔφερε πρὸς παραπόρτιον, τὸ ὁποῖον κατὰ νεωτέρους χρόνους θεωρηθὲν ἄχρηστον ἀπεφράχθη. Κάτωθεν τοῦ παραπορτίου μικρὸς φοῦρνος ἐν ἀχρηστίᾳ.

Αἱ ἐστίαὶ τῶν κελλίων σχηματίζονται εἰς μίαν τῶν γωνιῶν ἢ εἰς τινὰ τῶν πλευρῶν, ἀπολήγουσιν δὲ εἰς καπνοδόχους (ἐν Σύμῃ κατωπνίχους¹), οἵτινες ὑψώνονται κωνοειδεῖς, καλυπτόμεναι ἐντελῶς ἄνωθεν καὶ φέρουσαι εἰς τὰ πλάγια 4 ὁπὰς ἀντιστοιχοῦσας πρὸς τοὺς 4 κυρίους ἀνέμους, πρὸς ἐξοδὸν τοῦ καπνοῦ².

Εἰκὼν 27. Δίσκος ὀρειχάλκινος

Ἐκκλησιαστικά βιβλία δὲν περισώθησαν, ἀλλ' οὔτε καὶ παλαιότερα ἐπιπλά, ἐκτὸς ἐνὸς δίσκου, ὅστις παρουσιάζει λεπτὴν τέχνην καὶ ἀσυνήθη ἐν τῷ μέσῳ παράστασιν σταφυλῆς μετὰ φύλλων καὶ βοτρῶν.

1. Ὁ τύπος κατώπνιχας προῆλθεν ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ ἐπίρρ. κάτω ἀντὶ καπνώπνιχας.

2. Τὸ τοιοῦτον σύστημα καπνοδόχων ἦτο ἐν χρῇσει εἰς τὰς παλαιότερας ἐν Σύμῃ οἰκίας. Εὐρίσκομεν δὲ αὐτὸ καὶ εἰς τὸ ἐν Πάτμῳ γυναικείῳ Μοναστήρι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Βλ. Ἀννας Μαράβα-Χατζηνικολάου, Ἡ Πάτμος (63, Collection de l'Institut français d' Athènes, πίνες LXXIV, 126, LXXI, 130).

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἐκ τῶν ὑπ' ὄψιν μου ἐγγράφων τῆς Μονῆς Ἑλεούσης οὐδὲν ἐξάγεται ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν χρόνον τῆς ἰδρύσεως τῆς Μονῆς καὶ τοῦ ναοῦ. Λαμβάνοντες ὁμῶς ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ κυρίως αὐλή τῆς Μονῆς εἶναι ἐστρωμένη διὰ ψηφιδωτοῦ χαλικίων, τὸ δὲ δάπεδον τοῦ ναοῦ εἶναι ἐστρωμένον διὰ πλακῶν, συμπεραίνομεν ὅτι ὁ ναὸς εἶναι πολὺ νεώτερος τῆς Μονῆς καὶ ὅτι οὗτος ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν θεμελίων παλαιότερου ναοῦ. Πάντως δὲ ὁ ναὸς δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος μ. Χρ.

Ἐκ δὲ τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 ἀφιερωτηρίου ἐγγράφου τῆς 12 Ἰανουαρίου τοῦ 1771, καθ' ὃ ἡ Εἰρήνη Μιχαήλ Γιαλλούρη ἀφιέρωσεν ἑαυτὴν μετὰ τῆς περιουσίας της εἰς τὴν Μονὴν Ἑλεούσης ἐπὶ τῷ ὄρφ *«ὁ τυχὼν ἡγούμενος... νὰ τὴν ἐπιμελεῖται καὶ εἰς τὸ γῆρας της καὶ εἰς τὴν ἀσθενειάν της καὶ μετὰ θάνατον νὰ κυβερνήσῃ τὴν ἀμαρτωλὴν της ψυχὴν καὶ εἰ μὲν ἤθελε δι-στροπήσῃ ἢ ὁ νῦν ἡγούμενος ἢ ὁ τυχὼν ἡγούμενος... νὰ εἶναι τὸ παρὼν ἄκυρον»*, συμπεραίνεται ὅτι ἡ Μονὴ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἤκμαζε, καθ' ὅσον ἀφιερώνοντο εἰς αὐτὴν γυναῖκες μετὰ τῶν περιουσιῶν των ὡς καλόγραιαι.

Ἐκ δὲ τοῦ ὑπ' ἀρ. 2 πωλητηρίου τῆς 5 Ἰουλίου 1816, μαρθάνομεν ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡγούμενος ἦτο ὁ *Ἱερομόναχος Ξανθῆς*.

Πρὸς τούτοις ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 3 πωλητηρίου ἐγγράφου τῆς 24 Ἀπριλίου τοῦ 1838 πληροφορούμεθα ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡγούμενος τῆς Μονῆς ἦτο *Ἀρχιμανδρίτης*, ἀναφερόμενος εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 4 ἐγγραφον περὶ διανομῆς κληρονομίας τῆς 15 Μαΐου τοῦ 1844 ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀρχιμανδρίτης Ἀγάπιος τοῦ Κυριακοῦ πατῆ Γιαννεσκή*.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΜΟΝΗΣ ΕΛΕΟΥΣΗΣ

Ὁ νῦν ἐπίτροπος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἑλεούσης φίλος κ. Ἰωάννης Παπαμιχαήλ, διδάσκαλος, ὅστις μετ' ἀξιεπαίνου ζήλου καὶ ἐνδιαφέροντος μεριμνᾷ διὰ τὴν συντήρησιν τῆς Μονῆς, λίαν εὐχαρίστως μοὶ παρεχώρησε πρὸς μελέτην τὰ περισωζόμενα ἐγγραφα αὐτῆς, ἐξ ὧν καταχωρίζομεν τὰ κατωτέρω ὡς συμβάλλοντα εἰς τὴν ἱστορίαν της, τηρουμένων τῶν ἀνορθογραφιῶν καὶ ἀσυνταξιῶν, καθὼς ἄλλωστε ἐγένετο καὶ εἰς ὅλα τὰ καταχωριζόμενα ἐγγραφα ἐν τῷ παρόντι ἔργῳ.

1.

Ἐπὶ χάριτον διαστάσεων 0,195 X 0,275

« ᾧ διὰ τοῦ παρόντος βεβαιωτικῷ καὶ ἀποδεικτικῷ ἐνυπογρά-

φου τε καὶ ἐμμαρτύρου γράμμα¹ τος γίνεται δῆλον, ὡς ἡ εἰρή-
νη θυγάτηρ τοῦ μιχάλη γιαλλούρη εἰκειοθελῶς καὶ² αὐτοπρο-
αιρέτως, ὑπ' οὐδενὸς βιαζομένη, ἀφιέρωσεν διὰ ψυχικὴν αὐ-
τῆς³ σωτηρίαν τὸ ὁσπήτιον αὐτῆς ἀνῶγι, κατῶγι μὲ τὸ δῶμα
καὶ μὲ τὴν αὐλὴν πλησίον⁴ τοῦ μαλίου εἰς τὸν μαχαλὰν τοῦ
ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τὸ ἀδελφομοῦρι τοῦ χυλᾶ καθῶς⁵
[διαλαμ]βάνει τὸ γράμμα του ὅπου τὸ ἔχει δω⁶ σμένο, καὶ
βέργες μαλαματένιες⁶ ζευγάρια τέσσαρα καὶ ἕτερον μικρὸν ζευ-
γάριον ἓνα καὶ τέξεριν ἓνα⁷ προσέτι δίδει καὶ τὸ ἀδελφομοῦρι
τοῦ πατρὸς αὐτῆς ὅπου καὶ ἂν εὗρίσκε= ⁸ται καὶ ἡ τι ἄλλο
πρᾶγμα ἤθελεν εὗρεθῇ ἐδικόν της γὰ εἶναι ἀφιερωμέ⁹νον εἰς
τὸ μοναστήριον τὸ ἐπονομαζόμενον ἐλεούσα, πρὸς τούτοις ἀφιε-
ρώνει καὶ¹⁰ τὸν ἑαυτὸν της καὶ τὴν ἀμαρτωλὴν της ψυχήν,
καὶ ὁ τυχὸν ἡγούμενος γὰ τὴν ἐπισκέ¹¹πτεται καὶ γὰ τὴν ζωο-
γονῇ, γὰ τὴν ἐπιμελῇται καὶ εἰς τὸ γῆρας της καὶ εἰς τὴν ἀ¹²-
σθένειάν της καὶ μετὰ τὸν θάνατόν της γὰ κυβερνήσῃ τὴν ἀμαρ-
τωλὴν της ψυ¹³χήν, καὶ εἰ μὲν ἤθελε δυστροπήσῃ ἡ ὁ νῦν, ἡ ὁ τυ-
χὸν ἡγούμενος, καὶ θελήσῃ¹⁴ γὰ τὴν ἀποβάλλῃ ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου
γὰ εἶναι τὸ παρὸν ἄκαιρον (sic) καὶ γὰ ἔχῃ¹⁵ πάλιν ἄδειαν γὰ
πέργῃ ὀπίσω τὰ πράγματά τις ὅλα σῶα ἀναμποδίστως,¹⁶ ὅθεν
ἔγινε καὶ τὸ παρὸν νοταρικὸν ἐμμάρτυρον μὲ τοὺς ὑποκάτωθεν
ἀξι¹⁷οπίστους μάρτυρας εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἀσφάλειαν | ¹⁸.

» ἐν σύμῃ αἴψα — λανουαρίου ἰβq : — | ¹⁹.

» εἰρήνη θυγάτηρ τοῦ μιχάλη γιαλλούρη ὑπόσχομαι εἰς
τὰ ἄνωθεν | ²⁰.

»

»

»

» ὁ νοτάριος παπᾶ γεώργιος λούπης : | ²¹

2.

Ἐπὶ φύλλον διαστάσεων 0,305 X 0,215 μ.

(Τ. Σ.)

» μὲ τὸ παρὸν μου φανερόν καὶ ὁμολογῶ τὴν σήμερον ἡ ἀφεν-
τρα του ποτὲς γεο¹ργι ροδῆον ἐχόντας ἡς τὴν νῆσον σημη μῆαν
σηκιά με το γὰ² εβρεθῆκαιν εἰς το μερος μου τον πατρογονηκοῦ
μου εἰς το πρᾶμμα μου λη³πὸν την ἐπολῆσα με ἡδη μου
γνόμη εἰστο μοναστηριον λεγομένη⁴ ἐλεούσα δηα γροσηα περτη-
κοντα τα οπηα τα ελαβα εἰς χήρα⁵ σ μου πο τον ελητροπον τοῦ

μοναστηριον λεγομενος ηερομοναχος ξαν⁶ θής εμπροσθεν ειστον πολυχρονημένον γισσούφ μπη μοντασαρηφης⁷ της ρόδου ουτε εχο που να ζητο ουτε ο ηός μου ο ησακείμ ουτε τα αγκονη⁸ α μου οπου να ζήτουμεν πο του μοναστηριου τον ηερομοναχον περη τη⁹ ζηκεις οπου λεγατε το ασπρον η μὲν και ηθέλεν ακολουθήση οπ¹⁰ να πειραζομεν το μοναστηριον οπου να πεδεβομεσταν εγὼ και | ¹¹ ηος μου ο ηερομοραχος ομου και τα ταί-κνα μου ειστον μοντασαρ¹² ήφη της ρόδου και δηα βεβεοσης του δήνο το παρόν μου εις χειρας¹³ του ηερομοναχου της ελεουσας 1816 Ιουλιου 15 απο ροδον.¹⁴

3.

Επί φύλλον διπλοῦ διαστ. 0,16 X 0,22

« Αριθ. 1046

Μὲ ἰδίαν των θέλῃσιν οἱ δύο ἀντάδελφοι Κώστας καὶ Μιχάλης νιοὶ² τοῦ Διάκου Κυριακοῦ παπᾶ Γιαννεσκῆ, ἐπώλησαν τῆς παραγίας Ἐλεούσ³ ης ἐν περιβολότοπον μὲ μίαν ἐλαίαν μέσα, διὰ γρόσια σαράν⁴ τα— Ἀρ. 40· τὸ ὁποῖον κεῖται πλησίον τοῦ παπᾶ Συκαλλιοῦ τῆς κόρης⁶ καὶ τοῦ Αὐλακιώτη κατὰ τὸ μέρος τῆς γερονείας, ὡς διαλαμβάνει⁶ τὸ εἰς χειράς των γράμμα, ὅπερ διαλαμβάνει ὅτι τὸ ἔχει ὁ πατέ⁷ ρας των ἀγορασμένον ἀπὸ τὸν Ἰω. Χανγιαρά, καὶ ἀπὸ τὴν Ἄγγαν⁸ τοῦ Ἄγγιου τοῦ Κέλλη, ὅθεν λοιπὸν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς θέλει⁹ μένει τὸ αὐτὸ πωληθὲν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ μοναστηρίου ὡς ἰδιὸν του¹⁰ κτήμα ἀναπόσπαστον, ἐπειδὴ καὶ ἔλαβον οἱ εἰρημέ- νοι πωληταὶ¹¹ τὴν συμφωνηθεῖσαν τιμὴν μέχρι μικροῦ ἐκ χει- ρὸς τοῦ ἡγουμένου Ἀρχι¹² μανδρίτου. καὶ εἰς διηνεκὴ ἀσφάλειαν τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου ἔγει¹³ ν* τὸ παρόν μὲ τὰς ὑποφαι- νομένους ἰδιοχείρους των ὑπογραφάς.¹⁴

Σύμῃ τῇ 24 Ἀπριλλίου 1838¹⁵

» Μιχάλης τοῦ Διάκου παπᾶ Γιαννεσκῆ ὑποβεβαιώνω τὰ ἄνω- θεν¹⁶

» Κώστας διάκου παπᾶ Γιαννεσκῆ ὑποβεβαιώνω τὰ ἄνωθεν¹⁷

Ὁ Νοτάριος παπᾶ Κωνσταντίνος¹⁸

4.

Επί χάριτον διπλοῦ διαστ. 0,15 X 0,21

» διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικῶν γράμματος φανεροῦται ὅτι ἐλθόν¹ τες εἰς ἐν οἱ πέντε ἀντάδελφοι νιοὶ τοῦ μακαρίτου μι²

χαλὴ ἀναστάση μαγκαφᾶ διήρεσαν ὁμοφώνως τὴν³ μητρικὴν
 των ἰδιοκτησίαν καὶ εἰς μὲν τὸν νικῆ⁴ τα ἀντάδελφόν των ἐδό-
 θη τὸ ὀσπήτιον τὸ εἰς τὴν ἐνορίαν⁵ τῆς κεχαριτωμένης πλησιά-
 ζον εἰς τὸν οἶκον τῆς θυγατρὸς⁶ παπᾶ γεώργη μιχαλούτζου καὶ
 ἄννης τοῦ χεῖλη συνεννοοῦ⁷ μένου καὶ τοῦ ἀναλόγου τοῦ ἀντα-
 δελφου του ἀρχιμανδρίτου⁸ κυρίου ἀγαπίου χρεωστεῖ ὅμως μό-
 ρον γὰ δώση πρὸς τὸν αὐ⁹ τὰδελφόν τον ἡλίαν γρόσια πεντα-
 κόσια ἀρ. 500 διὰ¹⁰ τὸ ἀναλογῆσαν τοῦ ὅλου μεριδίου του ἐκ
 τῆς μητρικῆς¹¹ των περιουσίας, καὶ οὕτω μένει κτῆμα τοῦ νι-
 κῆτα αὐτα¹² δέλφου των. χαριζόμενος καὶ ὁ ἀντάδελφός του
 ἀρχιμανδρίτης¹³ ἀφίνει εἰς τὸν αὐτὸν ἀντάδελφόν τον νικῆτα
 τὸ ἀναλογῆσαν¹⁴ μερίδιόν του ἐκ τῆς ὅλης μητρικῆς των περι-
 ουσίας¹⁵ ὁ δὲ κώστας καὶ Νικόλας δι' ἀναλογίαν των τὰ μη-
 τρικά¹⁶ των περιβόλεια ὡς τὰ ἀνὰ χεῖρας των ἔγγραφα με-
 νον¹⁷ τες καθ' ὅλα ἐξοφλημένοι ὁ εἰς ὑπὲρ τοῦ ἄλλου ἀτά¹⁸
 ραχοὶ καὶ ἀνενόχλητοι—τῇ 15 Μαΐου 1844 ἐν σύμῃ.¹⁹
 » ὁ τοῦ ἁγίου ρόδου ἐπίτροπος ἀρχιμανδρίτης Ἀγάπιος ἀντά-
 δελφος αὐτῶν²⁰ βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν—Νικόλαος ἀντάδελφος αὐ-
 τῶν βεβαιοῖ²¹ διὰ χειρὸς τοῦ Ἀρχιμανδρίτου.²²
 » ἡλίας ἀδελφὸς ἀπτων βεβεω²³
 » κώνστας ἀντάδελφος αὐτῶν βεβαιῶ διὰ τοῦ Ἀρχιμανδρί-
 του²⁴ αὐτὸς σταυροσυνμειοῖ †.²⁵

Ὁ Νοτάριος παπᾶ Μ. Μαρυνήλ.

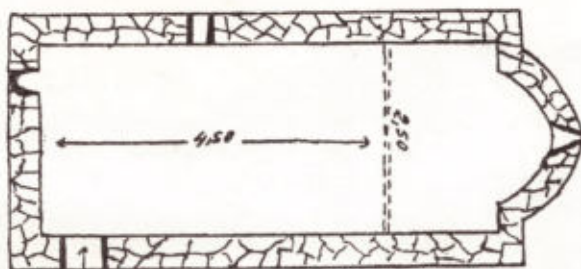

6.

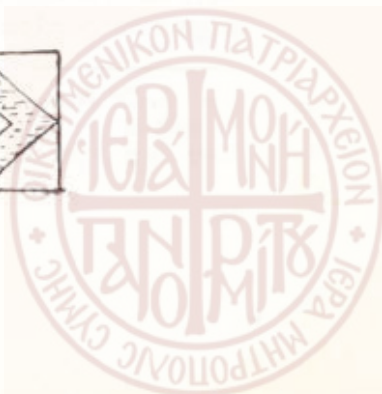
Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΥΠΑΠΑΝΤΗ

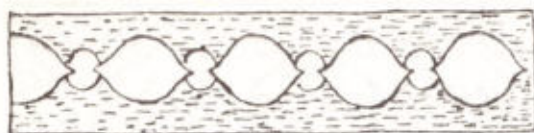
Ἡ Μονὴ τῆς Ἑλεούσης περιλαμβάνει ἓν παρεκκλήσιον, τῆς Παναγίας Ὑπαπαντῆς, τὸ ὁποῖον στηρίζεται ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου τοῦ περιβόλου τῆς Μονῆς καὶ εὐρίσκεται παραπλευρῶς τοῦ καθολικοῦ. Ὁ ναῖσκος εἶναι θολοσκεπῆς διαστάσεων ἐσωτερικῶν 2,50X4,50 μ. Ἡ κάμαρα ἐνισχύεται δι' ἐνισχυτικῆς ζώνης στηριζομένης ἐπὶ ποδαρικῶν.

Εἰκὼν 28. Κάτοψις τοῦ ναῖσκου τῆς Ὑπαπαντῆς

Ἡ θύρα τοῦ ναῖσκου κεῖται πρὸς Νότον, τὰ δὲ θυρόφυλλα ξυλό-
γλυπτα λαϊκῆς τέχνης, ἓν δὲ παράθυρον κεῖται ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου.
Τὸ τέμπλον, νεωστὶ κατασκευασθέν, φέρει τὴν ἐπιγραφὴν: «*Νικήτα
καὶ Κωνσταντίνου Μ. Παπαοικονόμου*». Ἐπὶ τοῦ τέμπλου
εἰκὼν τῆς Παναγίας βρεφοκρατοῦσης καὶ τοῦ Χριστοῦ μικρασιατικῆς
τέχνης. Ἐπὶ τοῦ κάτω περιθωρίου τῆς εἰκόνος τῆς Ὑπαπαντῆς ἡ ἐπι-
γραφὴ: «*Δέσεις τοῦ δούλου Γρηγορίου.....νηον*».

7.

Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ΤΗΣ ΝΑΝΟΥΣ

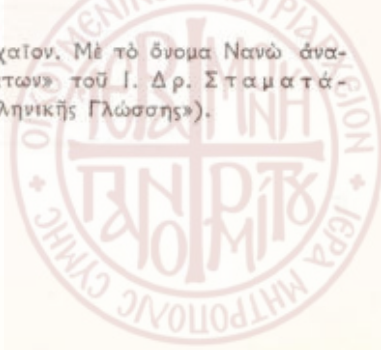
Ἡ Νανοῦ¹ εἶναι λιμὴν κείμενος πρὸς Ἀνατολὰς μεταξύ τῶν λιμένων ἁγίου Γεωργίου Δυσσάλων καὶ Μαραθοῦντας. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ Νανοῦ συνεδέετο δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ μετὰ τῶν συνοικισμῶν

Εἰκ. 29. Ὁ λιμὴν τῆς Νανοῦς

τῶν πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς ὀροπεδίων τῆς Τσαγκριᾶς καὶ τοῦ Σωτήρος τῆς Διγῆς. Ἡ ὁδὸς αὕτη καὶ μέχρι σήμερον λέγεται Ἀμαξική, τῆς ὁποίας μέρη τῶν ἀναλημμάτων διακρίνονται σαφῶς. Ἀνήρχετο δὲ δι' ἐλιγμῶν μέχρι τῶν ἀνωτέρω συνοικισμῶν, τῶν ὁποίων ἦτο ἐπίνειον. Ἐπειδὴ δὲ

1. Τὸ ὄνομα Νανοῦ ἐκ τοῦ Νανῶ εἶναι ἀρχαῖον. Μὲ τὸ ὄνομα Νανῶ ἀναφέρεται ἀύλητρίς εἰς τὸ «Λεξικὸν κυρίων ὀνομάτων» τοῦ Ι. Δρ. Σταματάκου (ἐν παραρτ. τοῦ «Λεξικοῦ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης»).

ἡ Νανοῦ δὲν ἦτο ἀσφαλῆς λιμὴν, οἱ κάτοικοι τῶν ρηθέντων συνοικισμῶν ἐπενόησαν τὸν ἐξῆς τρόπον πρὸς εὐκολωτέραν ἀνέλκυσιν καὶ καθέλκυσιν τῶν πλοιαρίων των. Κατεσκεύασαν δηλαδὴ μεγάλας καὶ ἰσχυράς πλάκας, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἡρέμα κατερχόμεναι πρὸς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης διηυκόλυνον τὴν ἀνέλκυσιν καὶ καθέλκυσιν τῶν πλοιαρίων.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους καὶ μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, εἰς τὴν Νανοῦν ὑπῆρχε πλούσιος ἐλαιών, κατὰ δὲ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν, ὅπως παρέδιδον γέροντες, ἐγίνοντο εἰς τὴν Νανοῦν πανηγύρεις καὶ χοροὶ μὲ κέντρον τὸν ναῖσκον τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος¹.

Εἰκὼν 30. Πρόσοψις τοῦ ναῖσκου ἁγίου Παντελεήμονος

Συμφώνως πρὸς παραδόσεις, εἰς τὴν Νανοῦ κατῴκει ὁ *Βαρβάλακκας* τῆς *Νανοῦς*, ὁ ὁποῖος κατὰ διαφόρους τρόπους ἐνεφανίζετο καὶ ἐνέβαλλεν εἰς φόβον τοὺς ἀλιεῖς, τοὺς ποιμένας καὶ τοὺς ξυλοκόπους, οἱ ὁποῖοι διενυκτέρευον εἰς τὸν λιμένα καὶ οἱ ὁποῖοι εὕρισκον καταφύγιον εἰς τὸν ναῖσκον τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος².

Ὁ ναῖσκος εἶναι θολοσκεπής, ἄνωθεν δὲ καλύπτεται διὰ πλακῶν καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ ἄλλοι ναῖσκοι· τὸ ἅγιον βῆμα εἶναι χαμηλότερον τοῦ κυρίως ναοῦ, στεγαζόμενον καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ ναός. Τοιούτο-

1. Περί Νανοῦς, πρβλ. Ν. Χαβιαρᾶ, 'Ἡ Νανοῦ καὶ τὸ σπήλαιο τῆς Σκορδαλοῦς (Δωδεκανησιακὴ Ἱστοριογραφία, τεύχος α', σ. 10, 1947).

2. Τὰς περὶ τοῦ Βαρβάλακκα (Βρυκόλακα) τῆς Νανοῦς παραδόσεις κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ πατρός μου περιέλαβεν ὁ Νικ. Πολίτης εἰς τὰς «Παραδόσεις - Α'» ἀρ. 969, 970, 971, 972, 973 καὶ 974.

τρόπως δὲ σχηματίζεται καὶ εἰς τὰς δύο μικρὰς πλευράς ἀέτωμα μετὰ μαιανδροειδῶν γραμμῶν. Ἡ θύρα τοῦ ναΐσκου κεῖται πρὸς Νότον, τὸ δὲ παράθυρον πρὸς Βορρᾶν. Εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ πλακοστρώτου δαπέδου ὑπάρχει ἀνοιγμα στέρνας, τῆς ὁποίας πιθανῶς τὸ ὕδωρ εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν ἔθεωρεῖτο ἁγίασμα. Αἱ εἰκόνες τοῦ τέμπλου, καλῆς τέχνης, φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν : «*δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Μιχαὴλ Τζαβαρῆ 1835*». Τεμάχιον κιονοκράνου φαίνεται ἐντετοιχισμένον εἰς τὴν πρὸς Ν. πλευρὰν τῆς κόγχης τοῦ ἱεροῦ.

Ἦτο δὲ ὁ ναΐσκος μετόχιον τῆς Μονῆς τῆς Ἑλεούσης, διὸ καὶ μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τῆς Μονῆς συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ ἐξῆς, δι' οὗ ἡ Κουμιστάδαινα Ἰ. Χ: Γεώργη χαρίζει εἰς τὸν ἅγιον Παντελεήμονα μίαν ἐλαίαν εἰς τὴν Νανοῦν. Τὸ ἔγγραφον, ἐπὶ χάρτου ὑποκυάνου διαστάσεων 0,19 X 0,125, ἔχει ὡς ἐξῆς :

» διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικῶν γράμματος φανεροῦται ὅτι τὸ κουμιστιὸ θυγάτηρ Ἰωάννον Χ: Γεώργη ἰδία βουλῇ¹ καὶ θελήσει ἀφιερῶναι καὶ δίδει εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος μίαν ἐλαίαν μὲ τὴν ἀργολίαν² καθὼς εὑρίσκεται εἰς τὴν νανοῦν κοντὰ τοῦ παπᾶ κυριακοῦ ξυνηδί, τὴν ὁποίαν δίδει διὰ ψυχικὴν³ αὐτῆς σωτηρίαν, καὶ διὰ μνημόσυον⁴ τῆς γὰ τὴν ἔχη γὰ τὴν ἐξουσιάζη εἰς τὸ ἐξῆς ὁ ἅγιος παντε⁴ λείμων, ὡς οἰκεῖον αὐτοῦ κτῆμα ἀνεπόσπαστον· διὸ ἔγινε καὶ τὸ παρὸν εἰς τὴν τῆς ἀληθείας⁵ ἐνδειξιν, καὶ ἔστω εἰς ἀσφάλειαν:—1810: νοεμβρίου 13: σύμης⁶.

» κουμησιτάδενα θυγάτηρ Ἰωάννη χ: γεώργη βεβαίονω τὰ ἀνωθεν⁷

»

»

» Ὁ πρωτονοτάριος παπᾶ γεώργιος⁸ ».

Καὶ σήμερον ἡ Μονὴ τῆς Ἑλεούσης πρὸς τιμὴν τοῦ μετοχίου τῆς καὶ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, οὗτινος ὑπάρχει ἐν τῇ Μονῇ καὶ ἀργυρᾶ εἰκὼν, πανηγυρίζει τὴν 27ην Ἰουλίου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Πρόλογος</i>	Σελ. 7
<i>Εἰσαγωγή</i>	» 9
<i>Πίναξ γενικὸς μοναστηρίων Σύμης</i>	» 15
1. Ὁ Προφήτης Ἡλίας	» 19
2. Ἡ Ὑπαπαντή	» 46
3. Ἡ Ἀγία Ἄννα	» 50
4. Οἱ Ἅγιοι Τεσσαράκοντα	» 52
5. Ἡ Ἐλεοῦσα	» 55
6. Ἡ Παναγία Ὑπαπαντή	» 65
7. Ὁ Ἅγιος Παντελεήμων τῆς Νανοῦς	» 66

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

- Εἰς τὴν σελίδα 11, ἡ λέξις «ἀελθον» τοῦ πρώτου ἐκ τῶν ἀναφερομένων δύο στίχων τοῦ Ὀππιανοῦ νὰ γίνῃ «ἀεθλον».
- Εἰς τὴν σελίδα 25, ἡ ὀρθὴ ἀρίθμησις τῶν εἰκόνων ἔχει ὡς ἑξῆς : «Εἰκὼν 7, Συμμαῖος». «Εἰκὼν 7α, Ὑγούμενος Ματθαῖος Κοντιτσακίου».

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΟΥΤΟ—ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ
«ΤΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΗΣ»—ΕΣΤΟΙ-
ΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗ ΚΑΙ ΕΤΥΠΩΘΗ ΤΟΝ ΑΥ-
ΓΟΥΣΤΟΝ 1962 ΕΙΣ ΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
Δ. ΦΡΑΓΚΙΑΔΑΚΗ ΚΑΙ ΧΡ. ΦΡΑΤΖΕΣΚΑΚΗ
ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ-ΑΡΑΧΩΒΗΣ 56, ΑΘΗΝΑΙ

